

BIOTALOUDEN KAPITALISTINEN SANKARITARINA

Biotalousnarratiivi Suomen politiikassa

Miia Pietilä

Maisterintutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian

laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen

tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2019

TIIVISTELMÄ

BIOTALOUDEN KAPITALISTINEN SANKARITARINA

Biotalousnarratiivi Suomen politiikassa

Miia Pietilä

Valtio-oppi

Maisterintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Mika Ojakangas

Kevät 2019

82 sivua

Tutkimuksessani tarkastelen biotalouden poliittista narratiivia suomalaisessa kontekstissa. Tutkimuksen tehtävänä on selvittää, millä tavoin ekomodernisaation diskurssi ilmenee Suomen politiikassa sekä millaisen narratiivin Suomen biotalousstrategia luo biotaloudesta. Aineistona käytän Suomen hallitusohjelmia vuosilta 1979–2015 sekä biotaloutta käsitteleviä valtionhallinnon asiakirjoja. Tärkein aineisto tutkimuksessani on vuonna 2014 julkaistu Suomen biotalousstrategia.

Poliittisen kielen kontingenttiuden sekä vallan kaikenkattavuuden näkökulmiin perustuen olen koonnut tutkimukseen soveltuvan teoreettis-metodologisen kokonaisuuden, jonka avulla analysoin aineistoani. Tutkimusotteeni perustuu Michel Foucault'n tapaan ymmärtää diskursiivisia, tiedontuotantoon perustuvia valtarakenteita. Foucault'n diskurssikäsitteeseen nojaten sovellan analyysissäni narratiivisen tutkimuksen metodologiaa keskittyen erityisesti tarinan kautta luotuihin arvoihin, todellisuuksiin ja yhteiskunnan luontosuhteeseen. Ekomodernisaation teoria toimii tärkeänä lähtökohtana tutkimuksessani. Ekomodernisaation mukaisessa ajattelutavassa jatkuvan talouskasvun uskotaan luovan ratkaisut ympäristökriisien voittamiseksi.

Analyysini osoittaa, kuinka ekomodernisaation mukainen ajattelumalli on viimeistään 1980-luvulta saakka ollut kiinteä osa suomalaista politiikkaa. Nykyisessä ympäristöpolitiikassa ekomodernisaation diskurssista poikkeavat käsitykset yhteiskunnan luontosuhteesta on rajattu poliittisen vallan ulkopuolelle. Tutkimukselleni asettamani hypoteesi siitä, että biotalous on ekomodernisaation ideologian mukainen poliittinen ilmiö, osoittautui analyysin myötä oikeaksi. Suomessa vallassa oleva biotalousnarratiivi on vahvasti ihmiskeskeinen ja keskittyy erityisesti liiketoiminnalliseen talouskasvuun, jossa luonto nähdään talouden alaisena järjestelmänä. Tutkimuksessani osoitan, kuinka Suomen biotalousstrategia esittää biotalouden sankaritarinana, jossa kaikki uhat käännetään mahdollisuuksiksi. Biotalousnarratiivin myötä markkinatalouden käsitteet, arvot ja toimintamallit ovat entistä vahvemmin vallanneet ympäristöpoliittisen diskurssikentän.

Avainsanat: biotalous, ekomodernisaatio, ympäristöpolitiikka, luontosuhde, narratiivi

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Aiheen esittely	1
1.2 Aiempi tutkimus	6
1.3 Tutkimusasetelma ja lähestymistapa.....	10
1.4 Tutkimuskysymykset ja aineiston esittely	13
1.5 Tutkimuksen eteneminen.....	17
2. TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYS	18
2.1 Diskurssi, tieto ja valta foucault’laisittain	18
2.2 Narratiivisuus poliittisen luennan menetelmänä.....	21
2.3 Ekomodernisaatio teoriana ja diskurssina.....	26
3. EKOMODERNISAATIO JA BIOTALOUS SUOMESSA	34
3.1 Ekomodernisaatio Suomen hallitusohjelmissa vuosina 1979–2015	34
3.2 Biotalousvaiheita Suomen politiikassa vuosina 2008–2015.....	44
4. BIOTALOUSSTRATEGIAN ANALYYSI.....	50
4.1 Narratiivisuus biotalousstrategiassa.....	50
4.2 Kertomus Suomesta ja sen ominaisuuksista	53
4.3 Biotalouskokonaisvaltaisuus	58
4.4 Biotalousarvot ja ristiriidat	62
5. LOPPUPÄÄTELMÄT	67
LÄHDELUETTELO	73
Aineistot.....	73
Kirjallisuus.....	77

1. JOHDANTO

1.1 Aiheen esittely

2000-luvun parin ensimmäisen vuosikymmenen yhteiskunnallista debattia ovat hallinneet useat globaalit ympäristöön ja talouteen liittyvät kriisit, joista yksi merkittävin on ilmastonmuutokseen liittyvä ympäristöpoliittinen diskurssi. Tutkimukseni taustaoletuksena toimii väite, että markkinatalouteen perustuvat yhteiskunnat vastaavat ympäristökriiseihin ekomodernisaation mukaisella ideologialla. Ekomodernisaation käsite viittaa ajattelumalliin, jossa jatkuvan talouskasvun uskotaan luovan ratkaisut ympäristökriisien voittamiseksi (Massa 2009, 11). Tavoitteena on kestävä kehityksen mukainen kasvu, jossa sekä ekologinen, sosiaalinen että taloudellinen ulottuvuus huomioidaan siten, että myös tulevilla sukupolvilla on mahdollisuus tarpeidensa tyydyttämiseen (WCED 1987, 8). Tieteen, tutkimuksen ja kattavan informaation merkitys ympäristöongelmien ratkaisemisessa, ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa sekä ilmastonmuutokseen sopeutumisessa on kiistämätön. Tutkimukseni myötä pyrin osoittamaan, kuinka nykyisissä poliittisissa linjauksissa ja ohjaukskeinoissa tämä tiedon hyödyntäminen ilmenee lähinnä panostuksilla teknologiakeskeisiin, taloudellista voittoa tuottaviin sovelluksiin.

Maapallomme elinolosuhteet vaarantavat uhat tunnistetaan politiikassa ja päämäärästä ollaan globaalilla tasolla suhteellisen yksimielisiä; ihmiskunnan toimintaa tulisi muuttaa ekologisempaan suuntaan. Muutoksen luonteesta sekä sen etenemisestä on toisaalta vielä paljon toisistaan poikkeavia näkemyksiä ja vaihtoehtoisten ratkaisujen käsittelyyn ympäristöpolitiikan sektori on liian kapea. Ekologisten kriisien ongelmat levittäytyvät kaikille yhteiskunnan osaluueille ja ne ylittävät sektorirajoja niin tieteellisessä kuin poliittisessäkin kontekstissa. Yksi esimerkki politiikan, tieteen ja eri näkemysten välisestä kamppailusta on vuosien 2016–2018 aikana Euroopan unionin eri toimielimissä käyty kiivas keskustelu metsien ja maankäytön päästöjen huomioinnista EU:n jäsenvaltioiden ilmastopäästöjen laskennassa (niin sanottu *lulucf*-lainsäädäntö: *land use, land use change and forestry regulation*). Keskustelua käytiin esimerkiksi maankäytön, maankäytön muutosten ja metsänkäytön päästöjen laskentatavoista ja EU:ssa asetettavista referenssitasoista. (Euroopan komissio 2018.) Metsätaloutta painottavan Suomen valtionjohdon näkökulmasta metsien hakkuurajoitteiden tiukentaminen oli

taloudellisesti merkittävä muutos. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen tavoitteena oli kasvattaa metsän hakkuita enemmän kuin mitä EU:ssa asetettujen rajojen mukaan on sallittua. Laaja joukko suomalaisia tutkijoita osallistui keskusteluun vuonna 2017 julkilausumalla, jossa metsänhakkuiden lisäämisen todettiin yksinkertaisesti heikentävän luonnon monimuotoisuutta ja kiihdyttävän ilmastonmuutosta (BIOS 2017). Lulucf -keskusteluun liittyvä poliittinen kamppailu on oivallinen esimerkki siitä, kuinka äärimmäisen monimutkaiset, mutta kuitenkin yhtä yhteisesti ymmärrettyä tavoitetta – päästövähennyksiä – kohti kulkevat prosessit saattavat kompastua kiistaan käsitelmäärittelyistä, eli siitä, kuinka kukin taho ymmärtää ja määrittelee kestävyuden.

Ilmasto- ja energiapoliittisen diskurssin seuraaminen herätti kiinnostukseni ympäristöpoliittisten käsitteiden ja argumenttien kiistanalaisuuteen sekä monitulkintaisuuteen. Aiheeseen läheisesti liittyvien luonnontieteellisten mittaus- ja määrittelytapojen eroavaisuuksien tai yksittäisen lainsäädäntökeskustelun sijaan keskityn tutkimaan kielelliseen kontingenttiuteen ja poliittisen tekstin vaikutusvaltaan kattavammalla tasolla. Kandidaatintyössäni tutkin turvekeskustelun käsitelmäärittelyitä, ja nyt pro gradun yhteydessä haluan syventyä laajempaan ympäristöpolitiikkaa ja taloutta koskevaan keskustelukulttuurin muutokseen, joka on tulkittavissa esiin poliittisten narratiivien muodossa. Tässä tutkimuksessani tarkastelen ekomodernisaation kehityskulkua Suomen politiikassa keskittyen sen tarinalliseen muodostumiseen ja diskursiiviseen ilmenemiseen. Tämän lisäksi analysoin erityisesti biotalouden käsitteen ympärille luotua poliittista tarinaa. Analyysin myötä pyrin osoittamaan, että biotalous on ekomodernisaation periaatteita noudattava ja poliittisista intresseistä nouseva käsite ja ilmiö.

Ajankohtaisista poliittisista ja taloudellisista keskusteluista päätellen biotalous on Suomen valtionjohdolle äärimmäisen tärkeä, erityisesti metsätalouden näkökulmasta. Tutkimuksen päätarkoituksena on tarkastella suomalaista biotalouden narratiivia poliittisessa kontekstissa, eli biotalouden käsitteen ympärille luotuja tarinallisia merkitysmailmoja. Narratiivisuus Suomen virallisessa biotalousstrategiassa ilmentää piiloon jääviä poliittisen vallan rakenteita, joilla merkityksellistetään maailmaa tiedontuotannon kautta. Käsitteenä biotalous on hyvin laaja-alainen ja sitä koskevat poliittiset linjaukset koskettavat lukuisia politiikkasektoreita.

Biotalouden narratiivin nimissä toteutetaan myös merkittävä määrä konkreettisia yhteiskunnallisia toimenpiteitä, joilla on pitkäaikaisia vaikutuksia. Tämän vuoksi on tärkeä tarkastella ilmiön taustoja ja erityisesti sen rakentamaa todellisuuskuvaa ja poliittisen vallankäytön merkityksellistämisen prosesseja. Aiheeni on merkityksellinen, sillä biotalouden yhteydessä luonnontieteet ja teknologiset näkökulmat ovat suuressa painoarvossa, mutta aiheen poliittisella tulkinnalla voi avata teeman kokonaiskuvaa ja ideologiaa sen taustalla paljastaen valtarakenteiden aktiivisen roolin yhteiskunnallisessa muutoksessa.

Biotalous on käsitteenä suhteellisen uusi; laajan tieteellisen ja poliittisen huomion kohteeksi se nousi vasta 2000-luvun alusta lähtien (Birner 2018, 22). Uutuudestaan huolimatta, tai oikeastaan juuri sen vuoksi, käsitteelle on lukuisia eri määritelmiä. Yksi yleisimmistä määritelmistä kuvailee biotaloutta hyvin laveasti “biologisten resurssien tuotantona ja hyväksikäyttönä” (Euroopan komissio 2012). Käytännössä tämä siis tarkoittaa “taloutta, joka perustuu uusiutuvan biomassan kestävään tuotantoon ja sen muuntamiseen valikoimaksi biopohjaisia tuotteita, kemikaaleja ja energiaa” (de Besi & McCormick 2015). Biotalouden käsitettä tarkastelevissa tutkimusartikkeleissa kuitenkin tuodaan toistuvasti ilmi käsitteen toisistaan poikkeavat ja jopa ristiriitaiset määritelmät (esim. Staffas ym. 2013) ja aihepiiriin liittyvät hyvin erilaiset tulkinnat (esim. Bugge ym. 2016). Useissa lähteissä biotalouskäsitteen yhtenä ensimmäisenä määritelmänä pidetään Juan Enriquezin *Science* -lehdessä julkaistua artikkelia “Genomics and the World's Economy” (1998), jossa selostetaan biologisen tiedon hyödyntämistä kaupallistamisessa ja teollisuudessa (Birner 2018, 19). Biotalouden käsite sai alkusysäyksensä nimenomaan genetiikkaa ja bioteknologiaa koskevasta keskustelusta, mutta pian tämän jälkeen käsite laajeni kattamaan lukuisia muitakin talouden osa-alueita.

Euroopassa biotalouden voimakas edistäminen on tapahtunut Euroopan komission määrätietoisten linjausten johdosta. Biotalouden termin huomattiin soveltuvan eräänlaisena yleisratkaisuna useisiin Euroopan unionia koetteleviin ongelmiin. Biotalouden hyödyiksi nähtiin esimerkiksi bioteknologioiden tuomat taloudelliset edut, fossiilipohjaisten materiaalien korvaaminen hyödykkeissä ja energiassa sekä maatalouden uudistaminen ja kehittäminen (Birner 2018, 19). EU kehitti käsitteenipun *Knowledge-Based Bio-Economy* eli tietopohjaisen biotalouden (Euroopan komissio 2005), jossa painotettiin erityisesti bioteknologista

innovaationäkökulmaa sekä uusiutuvien teollisten raaka-aineiden merkitystä (Birner 2018, 20). Biotalousstrategian käsitteen kehitykseen vaikutti myös Organisation for Economic Co-operation and Development -järjestön vuonna 2009 julkaisema *Policy Agenda on the Bioeconomy* -ohjelma. Vuonna 2012 Euroopan komissio julkaisi EU:n biotalousstrategian *Innovating for Sustainable Growth – A Bioeconomy for Europe*, joka sisälsi myös hyvin konkreettisia toimenpiteitä, kuten merkittäviä rahoituspanoksia biotaloutta koskeviin hankkeisiin. Biotalous kiinnosti myös muualla maailmassa, vuonna 2012 esimerkiksi Yhdysvallat julkaisi oman strategiansa *National Bioeconomy Blueprint* (White House 2012). Euroopassa useat Euroopan unionin jäsenmaat alkoivat muodostaa omia ohjelmiaan ja 2010-luvun aikana moni valtio julkaisi kansallisen biotalousstrategian useiden muiden valtioiden toimiessa maailmanlaajuisesti samoin. Kansalliset ja kansainväliset strategiat korostavat biotalouden merkittävyyttä; suurten talousalueiden omaksumat linjaukset heijastuvat selvästi koko maailmantalouteen ja esimerkiksi tutkimuksen kehitykseen (Staffas ym. 2013).

Biotalousstrategioita lähtivät kehittämään ensisijaisesti sellaiset valtiot, joille maa- tai metsätalous on erityisen merkittävässä taloudellisessa roolissa (Staffas ym. 2013). Strategioiden ja ohjelmien kirjoittamisprosessi hajautti biotalouden määritelmiä entisestään, sillä ohjelmissa oli keskenään hyvin erilaisia painopisteitä (Birner 2018, 20). Tavallisesti tämä johtui siitä, että valtiot pääsääntöisesti tavoittelevat kansallisia etujaan hahmotellessaan biotalouden ulottuvuuksia (Staffas ym. 2013). Kirjoitetut ohjelmat sekä niiden sisältämät merkityksellistämiset vaikuttavat kuitenkin vahvasti niihin prioriteetteihin, joita alueella tulevaisuudessa painotetaan biotalouden ulottuvuuksien toimeenpanon yhteydessä (de Besi & McCormick 2015). Biotaloushuuman alkuvaiheessa keskustelu keskittyi usein resurssinäkökulmaan, kun biomassoista povattiin hyvää apua yhteiskuntien muuntamisessa hiilineutraaleiksi (Birner 2018, 22). Saatavilla olevat biomassavarat eivät kuitenkaan energiamäärällisesti riitä korvaamaan fossiilisia polttoaineita ja tämä on poliittisilla toimijoilla hyvin tiedossa (Staffas ym. 2013). Yksi keskeisistä biotalouden tiedostetuista ristiriidoista on maankäyttöön ja ruokaturvaan liittyvät huolet, sillä biomassojen kasvattaminen energiakäyttöön voisi vaarantaa ruoantuotannon jatkuvuuden. Näiden ongelmien vuoksi biotalouden määritelmässä nykyään painotetaan tuottavuuden tehostamista, uusien teknologioiden kehittämistä sekä teollisuuden ja maatalouden sivuvirtojen ja jätteiden hyödyntämistä. (Birner

2018, 23–24.) Elinkaariajatteluun, jätteiden minimointiin ja tuotteiden arvoverkostoihin perustuvan *kiertotalouden* käsite yhdistetään nykyään usein biotalouden termistön ulottuvuuksiin. Kiertotalous kattaa biotaloutta kapeamman alan, mutta toimii tärkeänä osana biotalouden kestäväen kehityksen periaatteiden saavuttamista. (Birner 2018, 27.)

Biotalous käsitteenä koostuu kahdesta osasta – *bio* ja *talous* – jotka liitetään toisiinsa poliittisella agendalla. Käsite on konstruoitu ja muokattu palvelemaan jatkuvan talouskasvun poliittisia päämääriä muodostaen ympärilleen laajan diskurssikentän. Käsitteen poliittisuus ja tulkinnanvaraisuus toimii yhtenä lähtökohtana tutkimukselleni. Biotalous käsite implikoi yhä toistuvammin merkityssisältöjäänkin laajempia kokonaisuuksia: se nähdään merkittävänä tekijänä “suuressa sosiaalisessa muutoksessa” (*Great Societal Transformation*), jonka seurauksena yhteiskuntiin syntyy politiikan, talouden, tieteen ja yhteiskunnan välinen uudenlainen vuorovaikutussuhde (Birner 2018, 29). Yhteiskunnallisen muutoksen konkretia tapahtuu infrastruktuurissa, tuotantoprosesseissa, säännöstelyjärjestelmissä ja ihmisten elintavoissa ja lopputuotteena syntyy niin sanottu teollisuudenjälkeinen yhteiskunta (*post-industrial society*), jota toisinaan kutsutaan myös biotaloudeksi (ibid., 29).

Suomen kontekstissa biotalous vaikuttaa toimivalta ratkaisulta käsillä olevaan resurssikriisiin sekä vienti- ja omavaraisuuspulmiin vauhdittaen samalla ilmastotavoitteiden saavuttamista. Aiheen ympärillä käydään monitasoista yhteiskunnallista keskustelua niin politiikan, teollisuuden, tieteen ja tutkimuksen, kansalaisjärjestöjen kuin markkinataloudenkin konteksteissa. Tutkimustiedon rooli korostuu biotalouskeskusteluissa, mutta myös tulkinnoilla ja arvovalinnoilla on paikkansa diskurssissa. Aiheesta löytyy siis lukuisia eri diskurssikenttiä, mutta tässä tutkimuksessa keskityn tarkastelemaan Suomen politiikassa vallassa olevaa biotalousnarratiivia. Esimerkiksi ympäristöjärjestöjen taholta löytyy kriittistä pohdintaa biotalouden suhteen, mutta käsittelen tutkimuksessani ainoastaan valtionhallinnon virallisista asiakirjoista koostuvaa narratiivia. Suomen Luonnonsuojeluliitto ry muun muassa julkaisi vuonna 2014 *Ollako vai eikö olla: askelkuvio biotaloudelle – Suomen luonnonsuojeluliiton katsaus biotalouden muotoihin ja kestäväydestä käytyyn keskusteluun Suomessa ja EU:ssa* -dokumentin, jossa painotetaan erityisesti metsien vaihtelevia hiilinieluinäisyyksiä ja epäselvyyksiä koskien biotalouden kestävyyskriteereitä. Ennakko-oletuksena tutkimuksessani

on, että biotalouden tarina on laaja, perinteiset poliittiset vastakkainasettelut ylittävä narratiivi, jolla pyritään miellyttämään lähes kaikkia yhteiskunnallisen keskustelun osapuolia. Käsitteenä ja ilmiönä se sisältää runsaasti arvovalintoja, potentiaalisia poliittisia konflikteja sekä konkreettisia muutoksia valtioiden sisäisiin ja kansainvälisiin päätöksiin.

1.2 Aiempi tutkimus

Biotalouteen liittyvää tutkimusta on viimeisten 20 vuoden aikana tehty runsaasti, suurimmaksi osaksi teknologisesta ja luonnontieteellisestä näkökulmasta (Bugge ym. 2016). Tutkimuskenttä on hajaantunut erittäin monelle alalle; biotalouteen liittyviä tutkimuksia löytyy esimerkiksi markkinoinnin, maantieteen ja kulttuurievoluution tieteenaloilta. Käsittemerkityksiin keskittyvä tutkimus painottuu yleisimmin (ympäristö)taloustieteisiin tai ympäristöntutkimuksen eri suuntauksiin, mutta aiheeseen valitut näkökulmat ovat tutkimuksissa hyvin vaihtelevia. Tutkimuksen suuri määrä selittyy suurelta osin valtioiden ja esimerkiksi Euroopan unionin hankkeilla, kannustimilla ja rahoituksilla. Vaikka biotalous on uusi käsite, on siitä kirjoitettu yllättävän paljon. Springer Publishing on esimerkiksi julkaissut kaksi laajaa kirjaa, jotka käsittelevät biotaloutta: *A Sustainable Bioeconomy: The Green Industrial Revolution* (Sillanpää & Ncibi 2017) ja *Bioeconomy – Shaping the Transition to a Sustainable, Biobased Economy* (Lewandowski 2018). Ilmiön ja diskurssin tasolla biotaloutta on tarkasteltu myös jonkin verran, erityisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Biotalouden tieteellinen debatti on poikkeuksellisen eläväistä ja vaihtelevaa juurikin terminologian nuoruuden vuoksi. Lukuisat tarkastelut keskittyvät arvioimaan ja vertailemaan kansallisia biotalousstrategioiden sisältöjä ja asenteita (ks. esim. De Besi & McCormick 2015; Priefer ym. 2017; Staffas ym. 2013).

Vaikka biotalouden suuret linjat ja yleinen idea alkavat olla vakiintuneita tiede- ja politiikkadiskurssissa, konkretian tasolla merkittävät eroavaisuudet ovat silti yleisiä. Kansallisia strategioita käsittelevissä tutkimuksissa usein todetaan, kuinka eri valtiot painottavat biotalouden eri ulottuvuuksia ja toimeenpanevat sitä selkeästi toisistaan poikkeavilla periaatteilla, mittakaavoilla ja kriteereillä. Esimerkiksi kestävän kehityksen ulottuvuudet ja biotalouden kestävyyskriteerit ovat saaneet tutkimuksissa jonkin verran huomiota (esim. Bennich & Belyazid 2017; Biber-Freudenberger ym. 2018). Carmen Prieferin, Juliane Jörissenin ja Oliver Frörin artikkelissa “Pathways to Shape the Bioeconomy” (2017) kuvaillaan,

kuinka biotalouskeskustelussa on hahmotettavissa kolme eri tapaa suhtautua oletukseen kestävydestä (*sustainability*). Ensimmäinen tapa olettaa kestävyuden olevan biotalouden implisiittinen tulos, toinen uskoo biotalouden edistävän kestävyyttä tiettyjen ehtojen täytyessä ja kolmas tapa myöntää hyödyllisten kestävyysvaikutusten olevan mahdollisia, mutta näkee haitallisten vaikutusten ilmenemisen todennäköisenä (Priefer ym. 2017). Tämä näkökulmien eroavaisuus on tunnistettu ja koetaan jossain määrin ongelmallisena biotaloussovellusten ollessa jo merkittävässä asemassa monen valtion ja Euroopan unionin politiikkaa. EU suorittaakin jatkuvaa lisätutkimusta biotalouden kehittämiseksi, esimerkiksi juuri konkreettisten kestävyyskriteerien määrittelyä (Majer ym. 2018). Tutkimusten näkökulmat, rahoituslähteet ja päämäärät ovat huomattavan vaihtelevia, erityisen huomionarvoista on juuri EU-tutkimuksen kaltaisen, suoriin politiikkalinjauksiin tähtäävän, määrätietoisen tutkimuksen suuri määrä.

Biotalouden voimakas poliittinen edistäminen on saanut myös jonkin verran kritiikkiä, jonka Regina Birner jakaa karkeasti kahtia: biotalouden perustavanlaatuihin kritiikkiin ja viherpesun kritiikkiin. Perustavanlaatuinen kriittisyys usein syyttää biotaloutta luonnon kaupallistamisesta ja politiikkatoimien suuntaamisesta suuryrityksiä hyödyttävään suuntaan, kun taas viherpesun kritiikki keskittyy lukemaan auki biotalouden markkinoille antamaa “vihreyden leimaa”, joka ei kuitenkaan välttämättä takaa ympäristön kannalta kestävää toimintaa. (Birner 2018, 24.) Yksi varhainen esimerkki biotalouden kriittisestä tutkimuksesta on Kean Birchin, Les Levidowin ja Theo Papaioannoun artikkeli “Sustainable Capital? The neoliberalization of Nature and Knowledge in the European “Knowledge-based Bio-economy”” (2010). Artikkelissa käsitellään eurooppalaista biotaloutta teknologisesti-tiedollisena ratkaisuna, jossa luonto ja sen resurssit sekä tietopääoma “uusliberalisoidaan” erityisesti aineettoman pääoman avulla. Artikkelin osoittaa, kuinka tietopohjainen biotalousnarratiivi suosii kestävyuden tiettyjä merkityksiä ja johtaa luonnon tuotteistamiseen, minkä seurauksena luontoa hyväksikäytetään entistä häikäilemättömämmin. Biotalouteen kriittisesti suuntautuvat tahot huomioivat usein sen, kuinka 1970-luvulla puhuttiin “talouden ekologisoimisesta” (*ecologization of the economy*), kun taas biotalouden myötä 2000-luvulla selkeä viesti on “ekologian taloudellistaminen” (*economization of ecology*) (Priefer ym. 2017).

Suomessa toteutetaan myös paljon biotaloutta koskevaa tutkimusta, josta suuri osa on valtiolähtöistä. Esimerkiksi Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Teknologian tutkimuskeskus VTT ja Luonnonvarakeskus Luke ovat tehneet runsaasti biotaloustutkimuksia, joiden lisäksi yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa on nykyään biotalouden nimeä kantavia tai teemaan läheisesti liittyviä koulutusohjelmia. Näillä koulutusaloilla biotalous on yleinen opinnäytetöiden aihe. Aihe ei ole Suomessa kuitenkaan mitenkään uusi, esimerkiksi metsäntutkimus, energiateknologiat, puunjalostus ja *cleantech* ovat olleet tärkeä osa koulutusjärjestelmää sekä tutkimuskenttää jo kauan ennen biotalouskäsitteen nousua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Biotalouskäsittelyn koulutusohjelmat ovat kuitenkin osaltaan osoitus Suomen biotalousstrategian toimeenpanosta, ja siten myös tutkimustieto ja näkökulmat ovat suomalaisessa kontekstissa huomattavasti lisääntyneet biotalousstrategian ilmestyttyä eli vuoden 2014 jälkeen. Tutkimuksessa painottuvia teemoja ovat esimerkiksi resurssitehokkuus, kilpailukyky, innovaatiot ja teknologian kehitys. Kansallisen näkökulman lisäksi alueelliset sovellukset ja hankkeet ovat saaneet tutkimuksissa paljon huomiota. Biotalousliittävistä opinnäytetöistä ja väitöskirjoista myös yllättävän moni on suoritettu osana kansallista biotaloustoimintaa tai toteutettu esimerkiksi EU:n hankerahoituksen avulla.

Luonnonvaroihin ja energiaan liittyvien alojen lisäksi biotaloutta käsitellään ja tutkitaan suomessa muillakin aloilla, esimerkiksi monessa taloustieteellisessä opinnäytetyössä käsitellään teeman eri ulottuvuuksia. Biotalouskäsitellään Suomessa kaiken kaikkiaan lukuisilla eri tieteenaloilla, esimerkiksi tuotantotalouden, innovaatioiden, teknologian, ilmastosopeutumisen, markkinoinnin, tuotekehityksen, maatalouden, politiikan tai kestävä kehityksen näkökulmista. Metsätalous ja ilmastonmuutos ovat teemoja, joihin biotalous konseptina tavallisesti tutkimuksessa yhdistetään. Erityisesti näkökulmat kansainvälisen metsä-, maankäyttö-, ilmasto- ja ympäristöpolitiikan sekä maailmantalouden vaikutuksista Suomen metsäsektoriin ovat yleisiä biotalousliittävissä tutkimuksissa. Suomalaisesta biotaloudesta puhutaankin usein “metsään perustuvana biotaloutena”, kuten esimerkiksi Irmeli Mustalahden kirjoittama artikkeli “The responsive bioeconomy: The need for inclusion of citizens and environmental capability in the forest based bioeconomy” (2017) osoittaa.

Biotalouden käsitteelliset tutkimukset tai katsaukset keskittyvät usein sanomalehti- tai kirjallisuusaineistoihin, eritellen eri määritelmiä biotaloudelle tai arvioiden sen yleistymisprosessia. Myös tieteenalarajat ylittäviä tutkimusprosesseja on biotalousteeman yhteydessä suoritettu. Hyvänä esimerkkinä toimii vuonna 2013 julkaistu kirja *Uusi luonnonvaratalous – Onko biomassassa avain kestäväan kasvuun?*, jossa käsitellään yhteiskunnallisen järjestyksen ja talouden muutosta kohti uudenlaista “vihreää vallankumousta”. Kirjan keskeisiä teemoja ovat biomassan kestävä käyttö, niiden käytön sääntely ja ilmastovaikutukset. Teoksessa monta eri alan tutkijaa tuo yhteen näkemyksiään siitä, kuinka biopohjaiset raaka-aineet ovat tärkeässä roolissa aidosti kestäväan kehityksen mukaisessa yhteiskunnassa. (Hildén ym. 2013.) Toinen biotalouteen ja Regina Birnerin kuvailemaan “suureen sosiaaliseen muutokseen” läheisesti liittyvä kirja on vuonna 2017 julkaistu *Suomi seuraaville sukupolville – Taloudellisten murrosten käsikirja*. Teos perustuu niin ikään kestäväan kehityksen ideologiaan ja keskittyy sen kontekstissa systeemisen muutoksen selittämiseen ja sen suomenkielisen käsitteistön vakiinnuttamiseen (Beringer ym. 2017). Finna.fi -hakupalvelun avulla suoritettuna tarkastelun perusteella näyttää siltä, että Suomessa julkaistuissa artikkeleissa, kirjoissa ja opinnäytetöissä biotalous on teemana voimakkaasti lisääntynyt 2010-luvulla. 2000-luvun alussa teema oli jo melko yleinen, mutta siitä käytettiin monia eri nimityksiä. Biotalous liittyvät tutkimukset vaikuttavat olevan jatkuvasti lisääntymässä.

Biotalouden tutkimusdiskurssissa on nähdäkseni selkeä tarkoitushakuisuuden linja, joka on pitkälti peräisin Euroopan unionin rahakirstuista, mutta toisaalta ilmiötä ja sen ulottuvuuksia on myös kritisoitu melko voimakkailla sanankäänteillä erityisesti lehdistössä. Ympäristöpoliittinen tutkimus on viime aikoina keskittynyt paljon ilmastonmuutokseen liittyviin seikkoihin ja esimerkiksi maankäytön ja metsätalouden konkreettisiin päästöihin, mutta nähdäkseni on relevanttia tarkastella biotalouden suomalaista politiikkadiskurssia pidemmältä aikaväliltä ja nimenomaan laajasta kertomuksellisesta sekä diskursiivisesta näkökulmasta huomioiden ilmiön arvoperustan ja todellisuutta muokkaavan luonteen. Yksittäisten toimenpiteiden tai tapahtumien tarkastelun sijasta keskityn kielen kautta tapahtuvaan vallankäyttöön, mikä on merkittävä näkökulma arvomaailmojen ja asenteiden muokkaantumiselle. Poliittinen valta ei konkretisoidu vain hallituksessa tai eduskunnassa, vaan valtaverkostot ulottuvat jokaisen ihmisen elämään kielenkäytön kautta (ks. Foucault 1986). Tutkimukseni tavoitteena on osoittaa suomalaisessa

politiikassa tapahtunut yhteiskunnan luontosuhteeseen ja talouteen keskittyvä diskursiivisen vallankäytön prosessi, joka kiteytyy biotalouden narratiivissa. Pyrin tuomaan ilmi, kuinka vallankäytön kohteena ovat erityisesti yhteiskunnalliset käsitykset ihmisten luontosuhteesta sekä asenteet ympäristöpoliittisiin ja taloudellisiin tulevaisuuskuviin.

1.3 Tutkimusasetelma ja lähestymistapa

Tutkimuksessa käyttämäni teoreettiset ja metodologiset lähestymistavat ovat läheisesti toisiinsa linkittyneitä. Kattavan tutkimuskirjallisuuden avulla olen luonut omaan tutkimuskohteeseeni räätälöidyn teoreettis-metodologisen paletin, jota sovellan tutkimusaineistooni. Lähestymistapani perustuu poliittisen luennan malliin, jossa hyödynnetään teoreettisia ja metodologisia näkökulmia politologian ja sosiologian tutkimusaloilta. Tutkimuksessani perustelen väitteeni ja valitsemani ennakoasenteet selkeästi tutkimuskirjallisuuteen nojaten yhdistäen toistensa kanssa jo valmiiksi samankaltaisia teoreettisia malleja. Tutkimusasetelman perustana toimii pitkälti Michel Foucault'n vallan teoretisointi, erityisesti diskursiivisen vallankäytön ulottuvuudet. Foucault ymmärtää vallan moniulotteisena: se ei ole vain väkivaltaa, sääntelyä, kieltoja tai sensuuria, vaan liittyy myös tiedontuotantoon ja diskurssien hallintaan ja niiden määrittämiseen (esim. Foucault 1981).

Foucault'n mukaan valta ilmenee ensisijaisesti ihmisten välisissä suhteissa ja myös valtionhallinnot hyödyntävät tätä sosiaalista vallan muotoa (Barry 2006, 252). Valta muodostaa tietoa sekä erityisesti uusia tiedon kohteita ja vastavuoroisesti tieto luo tilaa vallan toiminnalle (Husa 1995, 43). Tietoa tuotetaan diskursseissa, ja tiedon avulla voidaan hallita toisia, mutta vallan avulla on myös mahdollista rakentaa uutta tietoa ja hallita diskursseja. Tiedontuotantoon viitaten Foucault kuvailee modernin ajan vallankäyttöä "kekseliäänä ja tuottavana" (Kelly 2009, 42). Vallan verkostojen analyysissä Foucault'lle erityisen tärkeää on auktoriteettiasemassa olevien puhetekojen ja tekstien kyseenalaistaminen. Väitelauseiden muoto, niiden merkitys ja elinkaari sekä rakennettujen totuuksien soveltaminen, muuttaminen ja institutionaalinen asema ovat analyysin relevantteja kohteita. (Husa 1995, 44.)

Foucault'laiseen diskursiiviseen vallankäyttöön perustuen olen muodostanut narratiivisen tutkimusmenetelmän eri tieteenalojen narratiivisuutta käsitteleviä kirjoja hyödyntäen. Toisin

sanoen sovellan narratiivimetodien malleja ja käsitteistöä Foucault'laisella otteella. Diskurssin ja narratiivin käsitteet ovat monessa kohtaa tutkimustani hyvin lähellä toisiaan, mutta analyysissäni painotan silti enemmän tarinallisuutta. Tarinoille ominaista on tapahtumien koherentti esitystapa, joka sijoittuu tiettyyn aikaan ja paikkaan, kun diskurssi taas viittaa yleisemmin puhetapaan ja laajoihin käsityksiin tietystä teemasta. Diskurssien tavoin narratiivit ovat kuitenkin vallankäytön välineitä (Mumby 1993), ja sen vuoksi sovellan monia diskursiivisen vallankäytön malleja narratiivisuuden metodologiaan.

Narratiivisuus voidaan ymmärtää konstruktivistena tutkimusotteena, jossa ihmisen tiedon rakentuminen tapahtuu kertomusten välityksellä (Heikkinen 2010, 146). Tutkimusmentelmässä korostetaan varsinkin sitä, *miten* asiat kerrotaan kertomuksen sisällön näytellessä silti merkittävää roolia (Munslow 2007, 4; Hyvärinen 2006, 32). *Tarina-avaruuden* käsite nousee tärkeäksi osaksi analyysiani. Sillä viitataan tarinassa luotuun maailmaan, joka sisältää ennakkoletuksia ja tulkintoja muun muassa olosuhteista ja tapahtumien syy-seuraussuhteista (Munslow 2007, 18–19). Merkityksellistämiset eivät synny tyhjiössä, vaan niihin vaikuttavat aina vallan ja poliittisten intressien monet eri muodot ja tästä johtuen samasta aiheesta voi olla monta keskenään kilpailevaa narratiivia (Mumby 1993, 6). Tarinan muodostaminen rajaa myös aina jotain sen ulkopuolelle ja vaihtoehtoiset tulkinnat tärkeistä teemoista täten jäävät helposti poliittisen vallan ulkopuolelle (Mumby 1993, 7). Tutkimuksessani sovellan narratiivisuuden valta-aspektia esimerkiksi kuvailemalla, kuinka aineistossani ristiriitaisilta näyttävät asiat muokataan harmoniseksi tarinalliseksi kokonaisuudeksi.

Diskurssien ja narratiivien muodostumisesta ja niiden historiallisesta etenemisestä mainio esimerkki on ekomodernisaatio, jonka diskursiivisia tulkintoja hyödynnän tutkimukseni perustana. Monessa käyttämässäni lähteessä kyseistä ilmiötä kutsutaan myös nimellä ekologinen modernisaatio, mutta analyysissäni käytän pääsääntöisesti lyhyempää *ekomodernisaation* käsitettä. Hyödyntämässäni tutkimuskirjallisuudessa ekomodernisaatiota tarkastellaan niin teoriana, diskurssina kuin ideologiana. Nämä kaikki ulottuvuudet ovat relevantteja, sillä niiden merkitykset ovat sovellettavissa muihin lähestymistapoihini ja niiden piirteitä on löydettävissä tutkimusaineistostani. Ekomodernisaatio edustaa yhteiskunnallisten ympäristöteorioiden tutkimusperinnettä, ja muiden kaltaistensa tavoin myös ekomodernisaatio

on syntynyt vastaamaan ajankohtaisiin yhteiskuntaa koskettaviin ympäristöongelmiin (Dryzek 2013, 3). Ympäristöteorioissa on yleisellä tasolla kyse yhteiskunnan luontosuhteesta (Massa 2009, 12).

Ekomodernisaation mukaiset ajattelumallit uskovat ympäristöä koskevien ongelmien olevan ratkaistavissa olemassaolevan kapitalisten talousjärjestelmän, teknologisen kehityksen, poliittisen päätöksenteon ja kulttuurisen muutoksen keinoin (Massa 2009, 11). Alkuperäinen ekologisen modernisaation teoria painotti nimenomaan uusien teknologioiden kehittämistä ja käyttöönottoa (Järvikoski 2009, 95), mutta nykyään ekomodernisaation suuntaus painottaa laajemmin liiketalouden menestysmahdollisuuksia ympäristöongelmien ratkaisujen myötä (Dryzek 2013, 170). Ekomodernisaatio on ideologiana vahvasti antroposentrinen eli ihmiskeskeinen ja asettaa luonnon talouden “alaiseksi” järjestelmäksi (Dryzek 2013, 174). Ekomodernisaation ja sen sisarkäsitteen, kestävän kehityksen, diskurssit ovat selvästi hegemonisessa asemassa nykypäivän yhteiskunnissa (Massa 2009, 35). Tämä johtuu pitkälti niiden liikevoittoja lupaavasta asenteesta ympäristöpolitiikassa aiemmin pinnalla olleen “nollasummapelin” sijaan (Hajer 1995, 31). Maarten Hajer määrittelee ekomodernisaation piirteiksi muun muassa varovaisuusperiaatteen eli ennakoivan ympäristöpolitiikan, tieteen kasvaneen painoarvon ympäristöpoliittisessa päätöksenteossa, luonnonsuojelun tuottavuusnäkökulman, luonnonvarojen ja resurssien hallinnoinnin, ympäristöä koskevan lainsäädännön muutokset ja ympäristöpolitiikan teossa huomioidun toimijapiirin laajenemisen (1995, 26–29).

Tiedon, tieteellisyyden ja niiden esittämistapojen elementit ovat siis tärkeässä osassa tutkimustani. Soveltamani teoriat ja metodit kohtaavat vallan käsitteen kautta; kieli, käsitteet, kertomuksellisuus ja merkityksellistäminen ovat poliittista vallankäyttöä. Poliittiset päätökset ja vallassa olevien diskurssien ylläpitäminen tapahtuu intressivalintojen kautta. Päätävässä asemassa olevat tahot valitsevat, mitä lähteitä tai minkälaista tietoa ja asiantuntijuutta kulloinkin kuuntelevat ja käyttävät perusteluinaan. Poliittista toimintaa ohjaavan tekstin kirjoittaminen luo merkityksiä ja muokkaa diskursseja. Tässä tutkimuksessa perehdyn erityisesti narratiivien kautta tapahtuvaan tiedontuotantoon keskittyen ekomodernisaation teorian mukaiseen poliittisen diskurssin kehitykseen. Pyrin osoittamaan, että biotalous on poliittisten päämäärien

innoittamana luotu kuvitteellinen konsepti, jolla yhdistetään monia yhteiskunnan ulottuvuuksia yhdeksi tarinalliseksi kokonaisuudeksi. Tarinan kautta menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus selitetään ja merkityksellistetään ymmärrettävällä tavalla, jotta asetetut tavoitteet ovat mahdollisia saavuttaa yhteiskunnallisesti hyväksytyssä ja perustellussa ilmapiirissä.

1.4 Tutkimuskysymykset ja aineiston esittely

Tutkimukseni perustuu kriittiseen poliittiseen luentaan, jossa kielenkäytön kautta tapahtuva vallankäyttö on jatkuvasti läsnä. Analyysitapana käytän narratiivista tekstitulkintaa pohjaten argumenttini ekomodernisaation teoreettisiin lähtökohtiin. Taustaoletuksena työssäni on hypoteesi siitä, että biotalous on osa yhteiskunnallisen ekomodernisaation prosessia. Teoreettis-metodologisen paletin avulla selvitän, kuinka ekomodernisaation teoriaan perustuva diskurssi näkyy Suomen poliittista toimintaa ohjaavissa teksteissä. Tavoitteenani on kuvailla biotalouden kertomusta suomalaisessa kontekstissa, eli selvittää biotalousnarratiivin ulottuvuuksia ja sen kehityksen vaiheita. Tiiviisti ilmaistuna tutkimuskysymyksiäni on kaksi:

1. Miten ekomodernisaatio ilmenee suomalaisessa poliittisessä kontekstissa?
2. Millaisen narratiivin Suomen biotalousstrategia luo biotaloudesta?

Tutkimukseni aineisto koostuu pääasiassa hallituslähtöisistä poliittista toimintaa ohjaavista asiakirjoista. Ekomodernisaation ilmenemistä suomalaisessa politiikassa tarkastelen Suomen hallitusohjelmien kautta, jonka jälkeen keskityn hahmottamaan biotalouden diskurssin kehityskaarta analysoimalla valtioneuvoston ja valiokuntien dokumentteja. Tarkemman narratiivisen analyysin kohteeksi olen valinnut vuonna 2014 julkaistun Suomen biotalousstrategian (Biotalous -hanke 2014). Edellä mainittujen aineistojen lisäksi viittaukset Euroopan unionin biotalousasiakirjoihin nousevat tärkeäksi kuriositeetiksi analyysissä. Aineiston rajaus oli haastava tehtävä, sillä biotalouden konsepti levittäytyy laajasti eri politiikkasektoreille ja sitä käsitteleviä tai siihen läheisesti liittyviä dokumentteja on runsaasti. Kävin läpi suuren määrän asiakirjoja pääasiassa hyödyntäen eduskunnan “Valtiopäiväasiat ja -asiakirjat” -verkkopalvelua ja suoritin alustavan arvioinnin, jonka perusteella valitsin biotalouden diskurssin kannalta merkittävimmät dokumentit aineistoksi tutkimukseeni.

Aineistoksi valikoidut asiakirjat edustavat ekomodernisaation ja biotalouden diskurssin tärkeimpiä pääpiirteitä ja kehityskohtia. Hallitusohjelmien tarkastelun rajasin alkamaan vuodesta 1979 eteenpäin, sillä sitä vanhemmat ohjelmat ovat liian epätarkkoja aiheen esiinlukemiseksi, eikä ekomodernisaatio ollut teoriakirjallisuuden mukaan ennen 1980-lukua elinvoimainen (ks. esim. Massa 2009). Diskurssin ilmentäjinä hallitusohjelmat ovat hedelmällinen tutkimuskohde, sillä niissä kiteytyvät kulloisenkin hallituksen tulevaisuussuuntautuneet tavoitteet ja asenteet. Ne toimivat eräänlaisina tiivistelminä ja yleisten poliittisten linjausten suunnannäyttäjinä. Narratiivin muodostumisessa tulevaisuuden kuvailulla on tärkeä rooli, koska sen yhteydessä määritellään myös mennyt ja nykyisyys. Aineistonvalinnassani painotin nimenomaan strategia- ja ohjelmatekstejä, sillä ne aktiivisesti määrittävät käsitteistöä ja mielikuvamaailmoja yhteiskunnan tilasta tulevaisuusorientoituneella otteella. Strategiat ja ohjelmat ennen kaikkea myös määrittävät ja ohjaavat poliittista toimintaa, joten niillä on konkreettisen toimeenpanon kannalta suuri merkittävyys politiikassa.

Suurin huomio tutkimuksessani kohdistuu Työ- ja elinkeinoministeriön asettaman Biotalous -hankkeen julkaisemaan *Kestävää kasvua biotaloudesta – Suomen biotalousstrategia* -dokumenttiin (2014). Strategia on laadittu kattavalla yhteistyöllä: mukana ovat olleet valtioneuvoston kanslia, maa- ja metsätalousministeriö, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä VTT ja Sitra. Strategian valmistelussa otettiin huomioon alueellisissa biotalousfoorumeissa ja toimialakuulemisissa biotaloutta edustavia sidosryhmiä, jonka lisäksi otakantaa.fi -verkkokyselyn sekä biotalous.fi -verkkosivuston avulla kaikilla aiheesta kiinnostuneilla oli mahdollista esittää näkemyksiään. Edellä mainittujen lisäksi strategiaprosessissa avusti yritys nimeltä Gaia Consulting Oy. (Biotalous -hanke 2014, 3.) Biotalousstrategian valmisteluun on siis kohdennettu huomattavaa panostusta, mikä kertoo aiheen merkittävydestä. Strategiaa on myös heti sen valmistuttua kuvailtu montaa muuta politiikkalinjausta ohjaavaksi “sateenvarjostrategiaksi” (Valtioneuvosto 2014) ja sen sisältämät linjaukset kattavat lukuisten toimialojen lisäksi myös monia erilaisia aikajäniteitä.

Pääministeri Juha Sipilän hallituskaudella biotalouteen liittyviä tavoitteita asetettiin hallituskauden kärkihankkeiksi ja nämä suurimmalta osin perustuivat edellisen hallituskauden

aikana laadittuun biotalousstrategiaan. Strategiassa kuvailtuja toimenpiteitä on siis myös toteutettu aktiivisesti viime vuosina. Biotalous on kaiken kaikkiaan ollut viimeisen vuosikymmenen aikana intensiivisen yhteiskunnallisen keskustelun kohteena useasta eri näkökulmasta. Vaikka Suomen biotalousstrategiaa on ruodittu julkisissa keskusteluissa, ei tämän tutkimuksen kaltaista narratiivista ja diskurssin muodostumiseen keskittyvää tarkastelua ole siitä tehty. Asiakirjaan viitataan kuitenkin monissa eri tahoissa ja sitä käytetään lähteen tavoin tutkimuksessa ja erityisesti lehtikirjoituksissa tai kommentaareissa, esimerkiksi biotaloutta määriteltäessä tai Suomen kilpailukykyä arvioitaessa. Biotalousstrategian valinta aineistoksi oli siis luonteva ja uskon, että siinä tiivistyy nykyinen suomalainen biotalousnarratiivi, joka myös laajemmassa mittakaavassa kuvaa yhteiskunnallista ekomodernisaatioprosessia.

Strategian analyysissä tulee ottaa huomioon tekstilajille tyypilliset ominaisuudet. Käsitteenä strategia on peräisin kreikan kielen sanasta *stratēgos*, joka tarkoittaa sotajoukkoja johtavaa henkilöä tai sotajoukkojen johtamistaitoa. 1940-luvulta lähtien käsite omaksuttiin liike-elämässä kuvaamaan suunnittelua ja toiminnanohjausta. Vähitellen käsite siirtyi markkinatalouden piireistä myös julkishallinnon ja muiden organisaatioiden käyttöön ja osaksi niiden tavanomaista toimintaa. Suomessa strategiat erilaisissa organisaatioissa ja instituutioissa yleistyivät erityisesti 1990-luvulta lähtien osana laajempaa muutosta, jossa julkishallinto omaksui voimakkaasti piirteitä liike-elämästä *New Public Management* -opin siivittämänä. Strategioista on sittemmin tullut perinteinen osa yhteiskunnallista tekstintuotantoa ja strategia on tekstilajina vakiintunut tiettyyn muottiin. (Pälli 2009, 75–76.) Pekka Pälli esittelee artikkelissaan strategiatekstin ulottuvuuksia ja toteaa, kuinka strategiatutkimuksessa osoitetaan kielen avulla tapahtuva valtasuhteiden tuottaminen ja uudistaminen organisaatioissa (2009, 78). Strategiat Pällin mukaan syntyvät ja saavat merkityksensä strategiadiskurssissa (ibid., 76) ja tämä diskurssi tuottaa ja ruokkii itseään (ibid., 78).

Strategiatekstille tyypillisiä piirteitä ovat esimerkiksi oma erikoissanastonsa, joka ilmenee sekä strategiadiskurssin tasolla, että rajatumpana aihepiirisanastona. Tämä sanasto strukturoi koko strategiaa ja antaa piirteet strategioille yleisesti luokiteltavissa olevat piirteet. Strategiasanaston osiksi ovat vakiintuneet esimerkiksi mission, vision, strategisten päämäärien ja ratkaisevien

menestystekijöiden käsitteet. (Pälli 2009, 79.) 2000-luvulla strategian osaksi vakiintui myös mittaristojen käyttö, eli strategian päämääriä toteuttavien toimien seurantatoimenpiteiden ja arvosteluasteikkojen laadinta (ibid., 76). Toimintaympäristön kuvaus, toiminnan painopisteiden määrittäminen ja strategisten päämäärien saavuttamiseksi asetetut keinot ovat myös tärkeitä osia strategiatekstistä (ibid., 75). Strategiatekstille on tyypillistä sen identiteettejä ja rooleja tuottava luonne (ibid., 78) ja aiheena olevan teeman merkityksellistäminen (ibid., 85).

Valtasuhteet strategioissa ilmenevät kirjoittajan ja lukijan välisinä, sillä strategioille ovat tyypillisiä normatiiviset lausumat totuuksista, jotka häivyttävät käytettyjen käsitteiden neuvoteltavuuden ja kontingenttiuden. Strategiat aktiivisesti rakentavat totuutta käsittelemästään temasta käyttäen teemaan ja kontekstiin kohdennettua käsitteistöä. Tämä tapahtuu Pällin mukaan tiedostetun prosessin kautta: strategioiden laatijat hyvin tietävät, kuinka toiset organisaatiot ja tahot käyttävät samoja käsitteitä erilaisilla merkityksenannoilla. (Pälli 2009, 80.) Pälli on tutkinut erityisesti strategiatekstin ja strategianeuvottelujen välistä suhdetta ja väittääkin artikkelissaan, kuinka strategioiden laatijat ovat yleensä hyvin tietoisia teksteihin päätyvien kielellisten valintojen merkityksellisyydestä ja niiden mahdollisista seurauksista (ibid., 76). Strategiatekstin käsitteet ovat aina monitulkintaisia, mutta strategian tekstilajissa merkityskamppailua tai epätietoisuutta ei tuoda esiin. Kyse on strategian laatijan tulkinnasta ja käsittemerkityksien yksiselitteisestä esittämisestä omien tarkoitusperien ja tavoitteiden mukaisesti. (ibid., 81–82.) Pälli kuvailee diskursiivisen legitimoinnin prosessia strategioissa: strategiateksti antaa käsitteille normin, jonka mukaan lukijan tulee se ymmärtää (2009, 84). Strategiat luodaan toimintaa ohjaaviksi asiakirjoiksi, ja tekstissä käytetyillä käsitteillä implisiittisesti viitataan johonkin toimintaan, usein kuitenkin riittävän epäselvällä tavalla (ibid., 80).

Tutkimukseni aineistona toimiva Suomen biotalousstrategia on Pällin tekstin valossa melko perinteinen strategia. Sen on tarkoitus ohjata konkreettista poliittista toimeenpanoa, mutta samaan aikaan se käsittelee aihettaan melko abstraktilla tasolla. Tämän vuoksi narratiivinen analyysi on hedelmällinen tutkimusmenetelmä strategiatekstin tarkoitusperien hahmottamiseen ja siinä esiintyvien arvomaailmojen esiinlukemiseen. Hallituksen tahtotilaa ja tavoitteita implikoivana virallisena asiakirjana biotalousstrategiassa tehdyt valinnat tosiasioiden

esittämisestä ja niiden luomisesta ovat kiinnostava ikkuna todellisuuden ja arvojärjestyksen rakentamiseen suomalaisessa politiikassa. Strategiateksti on oivallinen aineisto myös siksi, että se on konkreettinen, tiettyyn tekstimuotoon lukittu dokumentti, joka on laadittu aktiivisten kielellisten valtaverkostojen kontekstissa. Laajan taustatyön ja asiantuntevan työryhmän ansiosta tekstin voi olettaa olevan tarkoin harkittu, sanavalintoja ja tekstikokonaisuutta myöten. Biotalousstrategia luo jonkinlaisen tarinan maailmasta ja Suomesta, legitimoiden lukijalleen käsityksiä *tosiasioista* liittyen muun muassa uusiutuviin luonnonvaroihin ja kestävään talouskasvuun.

1.5 Tutkimuksen eteneminen

Tutkimukseni alussa esittelen tarkemmin käyttämäni teoreettiset lähtökohdat ja soveltamani tutkimusmenetelmät, minkä jälkeen siirryn suoraan kolmiportaiseen analyysiini. Luvussa kaksi käyn läpi käyttämäni teoreettis-metodologisen kokonaisuuden: tiivistän tutkimukselleni merkittävimpiä näkökohtia Michel Foucault'n näkemyksiä diskursseista ja niihin liittyvästä vallasta, valotan narratiivisen tutkimuksen periaatteita ja käsitteistöä sekä kuvailen ekomodernisaation teorian ja diskurssin tutkimusta ja tarkoitusta. Kolmannessa luvussa suoritan ytimekkäästi kaksi ensimmäistä vaihetta analyysistani, eli tarkastelen ekomodernisaation kehitystä suomalaisissa hallitusohjelmissa ja erittelen biotalouden tärkeimpiä vaiheita suomalaisessa politiikassa hyödyntäen valtionhallinnon muita virallisia asiakirjoja. Neljäs luku koostuu Suomen biotalousstrategian analyysista, jonka toteutan seikkaperäisemmällä tutkimusotteella. Luvun neljä analyysi on jaettu aineistosta nousevien teemojen mukaan alaluvuiksi. Aloitan kuvailemalla aineiston narratiivisia piirteitä ja ominaisuuksia, minkä jälkeen luen esiin narratiivin sisältöä. Käsittelen biotalouden kokonaisvaltaisuutta sekä tarinan sisältämiä arvoja ja mahdollisia ristiriitoja. Työn viidennessä luvussa kerron analyysin perusteella saavutettuja johtopäätöksiä sekä arvioin tutkimuksen onnistumista ja jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2. TEOREETTIS-METODOLOGINEN VIITEKEHYS

2.1 Diskurssi, tieto ja valta foucault'laisittain

Tutkimukseni yhtenä teoreettisena perustana on Michel Foucault'n käsitys diskursiivisesta vallasta sekä tiedon ja vallan välisestä suhteesta. Foucault on useissa tutkimuksissaan keskittynyt kielenkäytön kautta tapahtuvaan tiedontuotantoon sekä siihen läheisesti liittyviin vallankäytön välineisiin. Vallan suhde totuuteen sekä tiedon ja tietämisen mahdollistavat rakenteet yhteiskunnallisessa viitekehyksessä ovat toistuvia teemoja Foucault'n teksteissä ja näitä teoretisointeja on mahdollista soveltaa moniin erilaisiin diskursiivisiin ilmiöihin. Erityisesti vakavat puhetapahtumat, joilla viitataan auktoriteettiasemassa olevan henkilön tai tahon puheisiin, olivat Foucault'lle kiinnostavia tutkimuskohteita (Husa 1995, 44). Diskurssin käsitteen ymmärtäminen on oleellinen osa Foucault'n valtateoriaa. Kuten Stuart Hall esittää, Foucault käsittää diskurssin sekä kielellisenä että käytännöllisenä representaatiojärjestelmänä, jonka pääasiallinen päämäärä on asioiden merkityksellistäminen (2009, 72). Huomionarvoista Foucault'n tutkimuksissa on historiasidonnaisuuden painotus. Jokaisella ajanjaksolla on omat tietoa, objekteja, subjekteja ja tietokäytäntöjä tuottavat diskurssinsa, jotka eivät ole merkityksellisiä oman historiallisen ja kulttuurisen kontekstinsa ulkopuolella (Hall 2009, 74–75).

Diskurssi koostuu joukosta lausumia tai väitteitä, jotka säättävät kielellisiä mahdollisuuksia esittää tietoa tietyistä aiheista tietyinä historiallisena hetkenä (Hall 2009, 72). Foucault'n mukaan diskurssi ei kuitenkaan koskaan koostu yhdestä tekstistä, väitteestä tai toiminnosta, vaan diskurssin ilmenee tunnusomaisina ajattelutapoina tietyistä aiheista laajassa joukossa tekstejä, toimintatapoja ja instituutioita (Hall 2009, 72–73). Diskurssi hallitsee tietyn aihepiirin käytäntöjä; se määrittää, *miten* aiheesta puhutaan tai ajatellaan sekä kuinka ideoita toteutetaan käytännössä. Lisäksi on tähdellistä huomata, kuinka diskurssi sulkee toisia puhetapoja sen ulkopuolelle ja rajoittaa poikkeavia tapoja suhtautua aiheeseen. (Hall 2009, 72.) Sari Husan mukaan Foucault käsittää diskurssit asenteiksi ja mielipiteiksi, jotka ohjaavat ihmisten toimintaa. Olennaista on diskurssin tietoa tuottava rakenteellisuus: “Foucault'lle diskurssit ovat käytäntöjä, jotka systemaattisesti muokkaavat niitä objekteja, joista ne puhuvat.” (Husa 1995, 43.) Vaikka Foucault toteaa diskurssien tuottavan tiedon kohteita, se ei kuitenkaan tarkoita,

etteikö diskurssien ulkopuolisia asioita olisi olemassa. Materiaalisesti olemassa olevat asiat ovat Foucault’lle mahdollisia, mutta diskurssi luo *merkityksen* asioille. (Hall 2009, 73.) Foucault’a mukaillen John S. Dryzek kuvailee, kuinka diskurssien valta ilmenee diskurssin kohteena olevan toimijan näkemysten ja arvojen ehdollistamisessa (2013, 10), joka on osa tätä merkityksellistämisprosessia. Diskursiivisen tiedontuotannon kautta pääsemme käsiksi Foucault’n tiedon ja vallan käsitteisiin.

Kai Alhanen käsittelee teoksessaan *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault’n filosofiassa* (2007) monipuolisesti Foucault’n vallan teoretisointeja. Alhasen mukaan yksi tunnetuimmista Foucault’n muotoilu tiedon ja vallan suhteesta on *Tarkkailla ja rangaista* teoksessa (alkuper. 1975). Teoksessa Foucault toteaa: “ei ole olemassa valtasuhdetta, jolle ei muodostuisi sitä vastaavaa tietokenttää, eikä tietoa, joka ei edellyttäisi ja samalla muodostaisi valtasuhteita” (Alhanen 2007, 133). Foucault’n mukaan valta muodostaa tietoa sekä erityisesti uusia tiedon kohteita, ja vastavuoroisesti tieto luo tilaa vallan toiminnalle (Husa 1995, 43). Tietoa tuotetaan siis diskursseissa, ja tiedon avulla voidaan hallita toisia, mutta vallan avulla on myös mahdollista rakentaa uutta tietoa ja hallita diskursseja. Alhanen selventää, kuinka vallalla Foucault tarkoittaa hallintaa yleensä ja tiedolla taas useimmiten hän viittaa tieteelliseen diskurssiin (2007, 133–134). Tärkeää on kuitenkin huomata, että Foucault’n mukaan valtaa ei pitäisi ajatella hallussapidettävänä tai “omistettavana” asiana, vaan toiminnan tilana ja harjoitettavana tai käytettävänä asiana (Barry 2006, 249). Foucault kuvailee vallan olevan ennen kaikkea *voimasuhteita* ja toteaa, että valtaa ei voi antaa tai vaihtaa, vaan se voi olla olemassa vain toiminnassa (Foucault 1986, 89).

Valtaa on Foucault’n mukaan kaikkialla, emmekä voi siltä koskaan paeta (1981, 82). Kun tietyllä yksilöllä ei ole valtaa, ei sitä myöskään voida ottaa häneltä pois. Barry selittää Foucault’n ajattelua konstruktionismin kautta: ihmiset ja yhteisöt muodostetaan, muokataan ja ylläpidetään vallankäytön kautta ja sen avulla (2006, 249). Valta ei koskaan ole “yksilön käsissä”, mutta silti kaikki yksilöt ovat osallisia valtasuhteiden verkostoissa (Kelly 2009, 73). Valta ei Foucault’n mukaan lokalisoidu lainkaan, vaan se toimii kuten verkko tai ketju (1986, 98). Kiinnostava huomio on myös se, kuinka Foucault kuvailee yksilön aseman tässä valtaverkostossa. Valtavälineiden muokkaama yksilö on myös vallan verkostojen kulkuväline; yksilöt ovat aina

sekä vallan kohteina, että sen harjoittajina (Foucault 1986, 98). Tämä ajatus vallan kaikenkattavuudesta selittää Alhasen mukaan Foucault'n väitteen "tieto edellyttää ja muodostaa valtasuhteita", sillä myös tiedon diskurssit ovat sosiaalista toimintaa ja täten valtasuhteiden alaisia, jonka lisäksi diskurssit vaikuttavat ihmisten mahdollisuuksiin ohjata toistensa toimintaa muodostaen uusia valtasuhteita (2007, 135–136).

Alhanen kokee lainaamaansa Foucault'n ajatuksen alkuosaa – "ei ole olemassa valtasuhdetta, jolle ei muodostuisi sitä vastaavaa tietokenttää" – haasteellisempänä ymmärrettävänä (2007, 135). Useimmissa historiallisissa tarkasteluissa Foucault osoittaa, kuinka tiettyjen diskurssien kehittyminen on edellyttänyt spesifejä vallankäytön muotoja. Tietty valtasuhteet eivät kuitenkaan ole diskurssin synnyn välttämättömiä ehtoja. (Alhanen 2007, 136.) Vaikka tieto Foucault'n mukaan edellyttää valtasuhteita, valtasuhteet eivät kuitenkaan määrää tiedon sisältöä tai laatua. Alhasen mukaan Foucault'n väite tulisikin tulkita siten, että tieto on aina *yhteydessä* valtasuhteisiin. (Alhanen 2007, 136.) Sisällön tai muodollisuuksien sijasta valtasuhteet vaikuttavat siihen, ketkä diskurssissa määräävät hyväksyttävät kriteeristöt ja reunaehdot (Alhanen 2007, 137). Alhanen linjaa, kuinka kirjaimellinen tulkinta Foucault'n ajatuksesta valtasuhteen tietokentästä: "valta *aina tuottaa* tietoa" on virheellinen. Sen sijaan "voidaan esimerkiksi ajatella, että valta *voi tuottaa* tietoa" ja "vallalla *on yleensä taipumus tuottaa* tietoa" kirjoittaa Alhanen. (Alhanen 2007, 137–138.) Eryityisesti Alhanen painottaa hallinnan merkitystä Foucault'n historiallisissa analyyseissä: tarve hallita tiettyä aihetta synnyttää diskurssikentän, joka muokkaa hallinnan kohteena olevan aiheen totuuksia (2007, 138).

Foucault ei pyri toteamaan tarkastelun kohteena olevien tietojen oikeassa tai väärässä olemista, vaan tarkastelee erilaisia totuuksia poliittisina teknologioina (Barry 2006, 248). Foucault'lainen käsitys vallasta perustuu sen hajaantuneeseen ja persoonattomaan olemukseen. Valta muodostuu aina *valtasuhteista* ihmisten välillä, mutta ilman varsinaista keskusta tai kiintopistettä. (Kelly 2009, 38.) Diskurssit muodostavat järjestelmällisesti subjekteja ja objekteja ja täten osoittavat uusia vallankäytön kohteita. Tiedontuotanto ja tiedon hyödyntäminen mahdollistavat tiiviin, yksityiskohtaisen ja pitkäaikaisen hallinnan muodon, tulkitsee Alhanen lainaten alkuperäistä Foucault'n tekstiä *Tarkkailla ja rangaista* -teoksesta (1975): "Tieto pitkittää ja vahvistaa vallan vaikutuksia". (Alhanen 2007, 136.)

2.2 Narratiivisuus poliittisen luennan menetelmänä

Tarinankerronta ja narratiivien kautta todellisuuden hahmottaminen on ihmiselle ominaista: “tieto maailmasta muodostuu kertomusten kautta”, kirjoittaa Hänninen (2010, 145). Narratiivit ovat myös vallankäyttövälineitä ja niillä on suuri merkitys ihmisten välisessä sosiaalisessa kanssakäymisessä (Mumby 1993). Tarinoiden kautta hahmotamme historiaa, nykyhetkeä, olemassaoloamme, yhteiskuntaa ja omaa identiteettiämme (Mumby 1993 ja Munslow 2007). Narratiivisuudella viitataan yleisesti tarinallisuuteen, tarinoihin ja kertomuksiin, mutta erillisiä teorioita, metodeja ja lähestymistapoja on lukuisia. Hannu L. T. Heikkistä mukaillen, narratiivisuuden ulottuvuuksia ovat esimerkiksi: 1) narratiivisuus tiedonprosessina, 2) narratiivinen tutkimusaineisto ja 3) narratiivinen aineiston analyysitapa (2010, 145).

Ensimmäinen Heikkisen mainitsema lähestymistapa narratiivisuuteen viittaa konstruktivistiseen tutkimusotteeseen, jonka oletuksena toimii ihmisten tiedon ja identiteetin rakentaminen kertomusten välityksellä (2010, 146). Narratiivisen tiedonprosessin konstruktivistinen ajattelumalli avaa kentän neutraalin, arvovapaan ja objektiivisen tiedon kyseenalaistamiselle. Asioiden ja faktojen tietäminen on kontekstuaalista ja aina perspektiivistä riippuvaista. (Heikkinen 2010, 147.) Narratiivien kirjo on loputon, kirjoitettujen lisäksi on olemassa lukuisia kirjoittamattomia narratiiveja, jotka vaikuttavat vahvasti ihmisten elämään ja ymmärrykseen (Munslow 2007, 1). Samoista tapahtumakuluista voi syntyä lukematon määrä toisistaan poikkeavia tarinallisia tulkintoja, esimerkiksi arvolatauksia, aikajännettä tai syyselityksiä muuttamalla (Hänninen 2010, 163). Tarinoita on helppo rakentaa ja muokata vastaamaan omia tarpeita ja tavoitteita, narratiiveja luodaan jatkuvasti esimerkiksi ajankohtaisiin poliittisiin tarpeisiin. Tämän vuoksi samasta aiheesta on monia toisistaan poikkeavia tarinoita, vaikka lähteet olisivatkin samat. (Munslow 2007, 19.) Se, *miten* kerrotaan, on vähintään yhtä tärkeää kuin *mitä* kerrotaan (Munslow 2007, 4 ja Hyvärinen 2006, 32).

Heikkisen toinen esiin nostama narratiivisuuden muoto, narratiivit tutkimusaineistoina, viittaa kertoviin tekstilajeihin, yleensä proosamuotoisiin sellaisiin. Niille tyypillistä on rakenteellisuus: jo Aristoteleen hahmottelema erittely tarinan alusta, keskikohdasta ja lopusta. (Heikkinen 2010, 148.) Yksi tunnetuimmista rakennetyypittelyistä narratiiveissa on Labovin ja Waletskyn

hahmottelema jaottelu abstraktiin, orientaatioon, mutkistavaan toimintaan, lopputulokseen, päätäntään ja evaluaatioon (Hänninen 2010, 167 ja Hyvärinen 2010, 2). Rakenteellisuus on tarinoille hyvin ominaista: narratiivit ovat ihmisten muodostamia mielikuvajoukkoja, tapahtumien virrasta valittu otos kerrottavaksi. Narratiivit käsittävät ennako-oletukset, tarinan muodostamisen, sen kertomisen sekä sen vastaanottamisen ja ymmärtämisen (Hyvärinen 2006, 29). Tarinalla on selvä muoto, toisin kuin kontingentilla ja kaaosmaisella tosielämällä (Hyvärinen 2006, 25). Kertomuksia analysoidessa yleensä tähtäimenä on selvittää, kuinka kertoja kerrontahetkellä tulkitsee menneisyyttä ja maailmaa (Hänninen 2010, 166).

Aineiston analyysitapana Heikkinen näkee narratiivisuuden selkeästi kaksijakoisena: narratiivisen analyysin ja narratiivien analyysin. Viimeksi mainittu on tarinamuotoisten tekstin analysointia luokittelujen, täsmällisten käsitelmärittelysten ja kategorioiden avulla, kun taas narratiivinen analyysi on uuden tarinan muodostamista aineistosta kumpuavien keskeisten teemojen perusteella, synteetit ja moniäänisyydet huomioiden. (Heikkinen 2010, 149–151.) Narratiivien analyysi siis käsittelee tarinaa tutkimuksen kohteena, kun taas narratiivinen analyysi käsittää tarinan tutkimuksen lopputuloksena. Analyysitavan tiukka kahtiajako on toki keinotekoinen, ja useat tutkimukset käsittelevät narratiiveja sekä aineistona että lopputuloksina.

Tarinallinen, konstruoitu tietäminen tai tieto ei aina perustu selkeisiin väitelauseisiin ja perusteluihin, vaan luo eräänlaisen simulaation aiheen tiimoilta tai sen ympärille (Heikkinen 2010, 154). Munslow puhuu tästä simulatiivisesta, tarinamuotoisesta ja ei-fiktiivisestä ulottuvuudesta historian kontekstissa *tarina-avaruutena* (Munslow 2007, 18). Historiankirjoittamisessa oleellista on olla rehellinen faktoille ja käytettävissä oleville lähteille, mutta samoja aineistoista on mahdollista muodostaa monta erilaista tarina-avaruutta ja täten monta erilaista historia-tarinaa. Tarina-avaruus on Munslown mukaan maailma, jonka historiankirjoittaja luo ja johon historian lukija kutsutaan vierailemaan. Tarina-avaruus on väline, jolla projisoidaan menneisyyttä ja se sisältää aina jonkinlaisia ennako-oletuksia. (Munslow 2007, 6 ja 18–19.) Narratiivin ja sen tarina-avaruuden luominen vaatii kirjoittajalta tai kertojalta paljon valintoja: mitkä tapahtumat nähdään merkittävänä, mitä oletuksia tapahtumien syistä tehdään, minkälaisia rakenteita olosuhteissa nähdään ja minkälaisia argumentteja käytetään kaiken tämän selittämiseen (Munslow 2007, 18).

Munslown tarina-avaruuteen verrattavissa oleva ajatus *tarinan maailmasta* esitellään Heikkisen artikkelissa tärkeänä käsiteparina. Narratiivisten tekstien tavoitteena usein on vakuuttaa lukija uskottavuudella ja todentuntuudella. Olennaista narratiiveissa on se, että kuulija tai lukija eläytyy tarinaan ja kokee tarinan välittämän maailman faktojen lisäksi myös tunteita ja mielikuvia sisältävänä kokonaisuutena. (Heikkinen 2010, 154.) Narratiivit eivät ole läsnä vain kerrotuissa tai sepitetyissä tarinoissa, vaan ne ovat iso osa ymmärrystämme ja ajattelumallemme. Tarinat eivät ole yksinkertaista representaatiota, vaan tapa ymmärtää maailmaamme (Hyvärinen 2006, 30). Vilma Hännisen mukaan sana *tarina* tarkoittaa mieleen virittyvää merkitysrakennetta, kun taas tarinan vaihtelevat esitysmuodot kiteytyvät termiin *kertomus*. Mieleen virittyvä merkitysrakenne on jälleen yksi tapa kuvata “simulaatiota”, “tarina-avaruutta” tai “tarinan maailmaa”. Tarina on Hännisen mukaan olemassa, vaikka sitä ei olisi esitetty tai kirjoitettu missään. Jo yksikin kuva voi esimerkiksi herättää mielikuvan tarinasta, jolla on joku lähtötilanne, syy ja lopputulos. (Hänninen 2010, 162.)

Tarinan syntyminen ja sen kertominen ovat siis tapahtumien tulkintaa ja tähän prosessiin vaikuttavat kulttuurista kumpuavat tarinamallit sekä erilaiset kertomisen ehdot, kuten vakiintuneet kerronnan tavat ja ymmärrettävä kielenkäyttö. (Hänninen 2010, 161.) Tarina jäsentää aikaa merkitykselliseksi kokonaisuudeksi: tapahtumien virrasta leikataan omiin tarpeisiin soveltuva osa, joka tulkitaan oman maailmankuvan mukaisesti painottaen arvo- tai tunnelatauksia ja merkityksellisten syy-seuraussuhteita. Tarinat eivät siis ole neutraaleja. Syyt ja seuraukset usein implikoidaan tarinan kronologian avulla, mutta ne harvoin johtuvat pelkistä luonnontieteellisistä kausaliiteeteista. Narratiivien tapahtumat ja niiden syyt voivat olla sosiaalisia, myyttisiä, psykologisia, uskonnollisia tai vaikka sattumaa. (Hänninen 2010, 162.)

Dennis K. Mumbyn toimittamassa teoksessa *Narrative and Social Control – Critical Perspectives* käsitellään sosiaalista kanssakäymistä, politiikkaa, valtaa ja vallankäyttöä sekä tieteen diskursseja narratiivisista lähtökohdista. Narratiivit nähdään merkitysten luojina ja niiden muokkaajina, mutta myös vallankäytön välineinä ja vaikuttamiskeinoina. Ne ovat osa monimutkaista ja muuttuvaa merkitysalustaa, joka muodostaa sosiaalisen maailman (Mumby 1993, 3). Poliittinen representaatio sekä tieteen paradigmat ja diskurssit ovat oivallisia

esimerkkejä narratiivien voimakkaasta vaikutuksesta. “Yhteiskunnat ovat jatkuvassa kamppailussa merkityksestä” kirjoittaa Mumby ja toteaa, että narratiivit rakentavat vakaata sosiaalista järjestystä tähän yhteiskunnalliseen kamppailuun (1993, 5). Tarinoiden kautta pyritään hallitsemaan ristiriitoja ja eroavaisuuksia muodostamalla keskus, jonka ympärille tietyt sosiaaliset suhteet linkittyvät. Mumby kutsuu tätä narratiivista ilmiötä myös nimellä diskurssi. Narratiivi-diskurssit muodostavat merkityksiä, mutta ovat jatkuvasti avoimia muutokselle. Samasta aiheesta tai teemasta on myös keskenään kilpailevia narratiiveja. Mumby huomauttaa tässä kontekstissa myös sen, että sosiaalisuus ja poliittisuus ovat toisistaan vahvasti riippuvaisia. Merkitykset eivät synny poliittisessa tyhjiössä vaan niihin vaikuttavat aina vallan ja poliittisten intressien monet eri muodot. (Mumby 1993, 6.)

Stewart R. Glegg kertoo narratiiveja, valtaa ja sosiaalista teoriaa käsittelevässä artikkelissaan, kuinka narratiivit usein ymmärretään jonkin asian *peittäjänä* tai *julistuksena* (1993, 32). Narratiivin ei kuitenkaan tarvitse välttämättä tehdä kumpaakaan, jos kielen ja maailman suhde ymmärretään vuorovaikutuksellisenä, eli jos kieli nähdään sekä sosiaalisena työvälineenä, että sosiaalisen toiminnan lopputuloksena (Glegg 1993, 32–33). Glegg korostaa, että merkitykset syntyvät vasta silloin, kun väitteet voidaan tuoda mielekkäästi esiin oikeanlaisissa olosuhteissa. Tarinoilla on jokin lähtökohta ja lukuisa määrä erilaisia ehtoja, jotka muokkaavat sen sisältöä. Ehdoilla viitataan valtaan, kulttuuriin ja jo olemassa oleviin narratiiveihin. Prosessi kulkee siis kahteen suuntaan: toisaalta kieli ja sen sosiaalisesti tarjolla olevat muodot muodostavat alustan vallalle ja kuitenkin sosiaalinen kanssakäyminen sekä muodostetut narratiivit ovat valtarakenteiden vaikutusten alaisia. Huomionarvoista kuitenkin on se, ettei tämä narratiivinen alusta määritä välttämättä vallankäytön lopputuloksia. (Glegg 1993, 33.) Tämä ajatus kulkee käsi kädessä Foucault’n diskurssi- ja valtakäsitysten kanssa toimien oleellisena ohjenuorana tutkimukselleni.

Beyond narrative coherence -teoksessa nostetaan narratiivisuuden koherenssikeskeisyys kritiikin kohteeksi (Hyvärinen 2010). Perustavana lähtökohtana teoksessa toimii väite, että narratiivinen tutkimus nojaa vahvasti koherenssiparadigmaan. Tämän seurauksena yleisesti annetaan ymmärtää, että hyvä ja kompetentti narratiivi seuraa lineaarista ja kronologista linjaa muodostaen temaattisen lopputuloksen. Hyvärinen kuvailee, kuinka narratiivin funktio on

ensisijaisesti muodostaa koherenssia suhteessa kokemuksellisuuteen. (Hyvärinen 2010, 1–2.) Narratiivin koherenssin painotus näyttää köyhdyttävän narratiivista ajattelua redusoiden sen jälleen muistuttamaan yksinkertaista representaatiota menneestä elämästä, kokemuksista tai ajatuksista. (Hyvärinen 2010, 10–11.) Hyvärinen korostaa, kuinka suuri osa poliittisesti ja humanisesti merkittävästä kerronnasta tapahtuu epäkoherentisti, kronologian vastaisesti ja ristiriitaisesti, mutta voi siitä huolimatta olla hedelmällisiä ja tärkeitä tutkimuskohteita narratiiviselle tutkimukselle (2010, 11). Myös Munslow kokee koherenssiparadigman erityistä huomiota vaativana ilmiönä narratiiveissa. Historiantutkimus tavallisesti luulee kertovansa menneisyyden *koherentin todellisuuden*; analyyttisellä objektiivisuudella pyritään luomaan historiallinen narratiivi, joka luultavasti välittää totuutta menneisyydestä (Munslow 2007, 2). Mennyt on tapahtunut ja se on ollut todellisuutta aikanaan, mutta historia ja sen tarinat tapahtuvat vain silloin, kun ne kerrotaan (vrt. *tarina* ja *kertomus*). Historioitsija käyttää valtaa “järjestäessään menneisyyttä” ja on tärkeä huomioida, kuinka lähteet voidaan myös pakottaa kertomaan tarina. (Munslow 2007, 5.)

Oman aineistoni luonteen takia keskityn erityisesti narratiivis-konstruktivistiseen tutkimusotteeseen sekä laajasti käsitettyyn narratiiviseen analyysiin. Tutkimusaineistossani viitataan historiallisiin tapahtumiin poimien menneestä omaan tarinaan sopivia faktoja. Aineistossa kerrotaan asioita tietyssä järjestyksessä tai tulkitaan menneisyyttä nykyisten poliittisten tarpeiden ja motiivien ajamana. Tarinan rakenteellinen analyysitapa voi osoittautua hyödylliseksi tietyissä kohdissa aineistoa, sillä strategiateksti sisältää keskenään poikkeavia elementtejä, joista osa on hyvinkin proosallisia. Keskityn analyysissäni erityisesti siihen, kuinka tarinaa rakennetaan ja kerrotaan, unohtamatta tekstin sisältöä ja konkreettisia käsitemerkitä.

Mumbya mukaillen, sosiaalisen ja poliittisen välinen narratiivinen suhde voi johtaa sosiaalisen reifikaatioon, eli esineellistämiseen tai yhteiskunnasta vieraantumiseen. Tämä esineellistäminen helposti piiloutuu poliittisiin intresseihin mykistäen vaihtoehtoisten maailmankatsomusten artikulaation niiltä ryhmiltä, jotka ovat poliittisen vallan marginaalissa. (Mumby 1993, 7.) On kiinnostavaa tarkastella, millaisen kuvan maailmasta Suomen biotalousstrategia luo, minkälaisia totuuksia se välittää ja minkälaiset ryhmät tai mielipiteet saattavat jäädä poliittisen vallan marginaaliin. Koherenssin näkökulma on tutkimuksessani relevantti, erityisesti siitä

näkökulmasta, kuinka aineistoni narratiivit pyrkivät hallitsemaan ristiriitaisuutta ja kaaosta poliittisesti määrätietoisessa kontekstissa. Huomiota on myös syytä kiinnittää siihen, millainen on aineiston yleinen tyyli ja kertomisen prosessi ja miten se korreloi tai viestii ympäröivät diskursiivisen maailman ja muiden narratiivien kanssa.

2.3 Ekomodernisaatio teoriana ja diskurssina

Yhteiskunnan luontosuhde ja sen merkitys poliittisessa päätöksenteossa toimii yhtenä teoreettisena lähtökohtana analyysilleni. Erityisesti ekomodernisaation käsite on tutkimuksessani merkittävä. Hypoteesinani onkin ajatus siitä, että biotalous voidaan nähdä osana kyseistä teoriakenttää. Tarkemmin ilmaistuna pyrin osoittamaan, kuinka biotalous on ekologisen modernisaation ideologian mukaisen poliittisen toiminnan konkreettinen esiintymismuoto ja oivallinen esimerkki ekomodernisaation ympäristöpolitiikassa merkittävästi vaikuttavasta käsitteellistämisprosessista. Tässä luvussa keskityn kuvailemaan yleisimpien ekomodernisaatioteorioiden pääpiirteet ja pohtimaan niiden ilmenemistä yhteiskunnallisessa toiminnassa. Ekologisen modernisaation diskursiivinen ilmeneminen poliittisissa tiloissa on teorioiden tarkastelun lisäksi relevantti näkökulma tutkimukseni kannalta, sillä tutkimusasetelmani perustuu nimenomaan kielen kautta tapahtuvaan vallankäyttöön.

Ympäristöteorioiden muodostus alkoi 1800-luvun puolivälissä erityisesti darvinismin, termodynamiikan ja ekologian vauhdittamina. Tarve uudenlaisille teorioille perustui pitkälti siihen, että maapalloa ja sen sisäisiä vuorovaikutussuhteita ei nähty enää pelkästään ihmiskeskeisinä, vaan ihminen on muiden eliöiden joukossa syntynyt sattumanvaraisesti ja on täydellisesti riippuvainen muista eliöistä. (Massa 2009, 9.) Monet teoriat ovat syntyneet kulloinkin ajankohtaisten ympäristöongelmien innoittamina. 1960-luvulta lähtien esimerkiksi saasteet, väestönkasvu ja luonnonvarojen ehtyminen on tunnistettu yhteiskunnallisiksi haasteiksi, ja sittemmin poliittisiksi huolenaiheiksi ovat nousseet muun muassa energiahuoltoon, biodiversiteettiin, lajien sukupuuttoihin, ilmastonmuutokseen, ruokaturvallisuuteen tai ympäristöoikeuteen liittyvät kysymykset (Dryzek 2013, 3).

Yhteiskunnalliset ympäristöteoriat ovat Ilmo Massan mukaan systemaattisia reflektioita yhteiskunnasta. Teoriat kuvaavat ja jäsentävät instituutioita, sosiaalisia suhteita ja

yhteiskunnallisia päämääriä. Erityisen huomion kohteena on yhteiskunnan luontosuhde ja kysymys muutoksen tarpeesta ja luonteesta. (Massa 2009, 12.) Kari Väyrynen painottaa taloudellista toimintaa säätelevien instituutioiden merkitystä ympäristötutkimuksessa, sillä ihmisen ja luonnon välinen vuorovaikutus muodostuu pääsääntöisesti talouden kautta (2009, 48). Ratkaiseva kysymys on kuitenkin “sosiaalisen yhteys biologiaan ja ekologiaan sekä kulttuurisesti muotoutuneisiin luontokäsityksiin” (Väyrynen 2009, 51). Teoriat yleensä tavalla tai toisella kuvaavat sitä, nähdäänkö ihmisen ja yhteiskunnan olevan konfliktissa ympäristön ja luonnon kanssa, vai ovatko nämä kaikki olemassa harmonisesti toistensa kanssa (Väyrynen 2009, 54). Sama ihmisyyden ja sitä ympäröivän ympäristön välinen suhde on selvästi näkyvissä myös poliittisessa toiminnassa. Ihmisen ja yhteiskunnan luontosuhdetta voi kuvata esimerkiksi John Barryn tavoin antroposentrismillä ja ekosentrismillä jatkumolla, jossa antroposentrismi edustaa selkeää ihmiskeskeisyyttä ja ekosentrismi taas luontokeskeisyyttä. Barry tarjoaa vaihtoehdoksi myös symbioottista luontosuhdetta, jossa ihmisen riippuvaisuus luonnosta tunnustetaan, mutta sanoudutaan samalla irti luonnon “loismaisesta” hyväksikäytöstä. (Hirvilampi & Massa 2009, 107.)

Yhteiskuntatieteellisiä ympäristöteorioita on vuosien saatossa ollut hyvin paljon erilaisia ja Massa on päätenyt jaottelemaan ne karkeasti kahtia: modernisaation katkosta ennustaviin teorioihin sekä ekomodernisaatioon kannustaviin teorioihin (2009, 10). Modernisaation katkosta ennakoivat teoriat ovat yleissävyltään pessimistisempiä, jopa sivilisaatiokriittisiä. Yhteiskunnan luontosuhteen ja ympäristöongelmien korjaaminen nähdään haastavana tehtävänä, joka vaatii “yhteiskunnallisia tai jopa maailmanyhteiskunnallisia rakennemuutoksia tai suursiivouksia” kirjoittaa Massa (2009, 10). Modernisaation puolesta puhuvat teoriat suhtautuvat samoihin ongelmiin optimistisemmin: talouden, teknologian, politiikan ja kulttuurin ratkaisukeinojen avulla yhteiskunnan uskotaan selviävän kunnialla ympäristöongelmien vyyhdistä (Massa 2009, 11). Kaikki yhteiskunnalliset ympäristöteoriat eivät suoraan istu vain yhteen kategorioista, mutta jaottelu auttaa hahmottamaan teorioiden välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä. Massa pohtii teoriakentän sekä yhteiskuntien luontosuhteen tulevaisuutta myös yllättävällä ajatuksella: “Modernisaation katkoksia ja yhteiskuntien luhistumisia ennakoivat teoriat saattavat raivata tietä ekomodernisaatiolle ja vihreän yhteiskunnan rakentamiselle” (2009, 43).

Teorioiden käytännön sovelluksissa on vielä enemmän hajontaa, sillä harva ympäristöön liittyvä keskustelu on selkeästi sovitettavissa valmiiseen teoreettiseen muottiin tai edes rajattavissa riittävän selkeästi seikkaperäisen analyysin kohteeksi. Ympäristöpoliittinen keskustelu on aktiivista ja kiivastakin, ja siinä käydään alati kamppailua toisistaan poikkeavien näkemysten välillä. Kiinteä osa väittelyä on keskeisten käsitteiden jatkuva uudelleenmäärittely. (Dryzek 2013, 3.) John S. Dryzek kuvailee, kuinka toistensa kanssa kilpailevien ympäristödiskurssien tasapaino tai välimuoto toimii useimmiten perustana ympäristöpoliittisten päätösten toimeenpanossa (2013, 8). Ympäristöongelmia käsittelevässä poliittisessa päätöksenteossa on läsnä kompleksisuuden kaksi tasoa: sekä ekosysteemit, että ihmisten sosiaaliset järjestelmät ovat hyvin monimutkaisia ja tiiviisti toisiinsa linkittyneitä. Mitä monimutkaisempia ongelmat ovat sitä enemmän on myös uskottavia näkemyksiä niiden ratkaisemisesta, jonka lisäksi toisten näkemysten virheellisyyttä on myös haastavampi osoittaa. (Dryzek 2013, 9.)

Ympäristön ja kehityksen kansainvälinen instituutin (World Commission on Environment and Development) voidaan katsoa edesauttaneen ekologisen modernisaation mukaisen ajattelun leviämistä (Hajer 1995, 26). WCED julkaisi vuonna 1987 Gro Harlem Brundtlandin komission raportin *Our Common Future*, jossa *kestävän kehityksen* määritelmä tuotiin ensimmäistä kertaa laajaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. ”Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa” (WCED 1987, 8). Tämä ei ollut kuitenkaan ensimmäinen kestävä kehityksen teoretisointi, mutta ylivoimaisesti tunnetuin (Dryzek 2013, 148). Ignacy Sachs kehitti kestävä kehityksen kaltaista *ekokehityksen* teoriaansa jo vuonna 1980 ja esitteli sitä Ympäristön ja kehityksen instituutille. Sachsin teoria perustui pitkälti ranskankieliseen käsitteistöön, ja siksi ehkä *ekokehityksen* sijasta nykypäivänäkin puhumme *kestävästä kehityksestä*. (Massa 2009, 32.) Brundtlandin raportin merkitys on havaittavissa esimerkiksi kansallisvaltioiden ympäristöpolitiikkojen kehittymisessä, kun kestävä kehitys 1990-luvun alussa tuotiin voimakkaasti mukaan erilaisiin kansallisiin suunnitelmiin ja strategioihin (Hajer 1995, 9).

1980-luvulla syntyivät myös eurooppalaisen ympäristösosiologian tunnetuimmat teoriat pääosin Joseph Huberin ja Martin Jänicken ansiosta (Massa 2009, 32). Näissä

ekomodernisaation nimeä kantavissa teoretisoinneissa pääpointtina on viesti siitä, kuinka teollistumisen, tieteen ja modernin maailman ongelmat ovat ratkaistavissa vain uudella modernisaatioilla ja teollistumisella, esimerkiksi sosiaalisilla ja tieteellisillä innovaatioilla. (Massa 2009, 32.) Tavoitteena ei ole siis rakentaa täysin uutta poliittista tai taloudellista järjestelmää, vaan uudistaa olemassa olevaa kapitalistista mallia (Dryzek 2013, 170). Ekologinen modernisaatio tunnistaa puutteet yhteiskunnan institutionaalisessa toiminnassa, mutta uskoo ekologisen kriisin olevan ratkaistavissa nykyisen institutionaalisen järjestelmän toimesta (Hajer 1995, 3).

Jänicken alkuperäinen selitys ekologiselle modernisaatiolle on: “ekologisesti soveliaiden ja siten tulevaisuussuuntautuneiden teknologioiden kehittäminen ja käyttöönotto” (Järvikoski 2009, 95). Jänicke näki ekologisen modernisaation vain osaratkaisuna rajaten sen koskettamaan teknologiaa ja teollisuutta, kun taas Huber selitti teorian laajemmin ratkaisuna ehkäisemään ympäristökriisejä (Järvikoski 2009, 96). Nykyään ekologisen modernisaation teoriassa korostetaan erityisesti liiketoiminnan mahdollisuuksia tehdä voittoa samalla huolehtien ekologisista arvoista (Dryzek 2013, 170), minkä seurauksena ympäristöongelmat kehystetään yhdistelemällä rahayksiköitä ja luonnontieteistä johdettuja poliittisia elementtejä (Hajer 1995, 26). Jatkossa puhuessani *ekologisesta modernisaatiosta* tai lyhemmin *ekomodernisaatiosta* viittaan tämän “alkuperäisen” teorian pohjautuvaan ideologiaan ja sen myötä syntyneeseen diskurssiin, joka pitää sisällään paljon erilaisia teoretisointeja sekä lähestymistapoja. Käsittelen ekomodernisaatiota siis ilmiönä, joka on luettavissa esiin ja analysoitavissa monessa eri kontekstissa, erityisesti ympäristöpoliittisissa toimenpiteissä. On kuitenkin tärkeä muistaa, ettei ekologinen modernisaatio ole yhtenäinen ideologia, vaan se on ajan kuluessa muotoutunut “politiikkaorientoitunut diskurssi”, josta on monia erilaisia versioita (Hajer 1995, 25; 29).

Yleisesti ottaen ekologisen modernisaation ajatuksessa painotetaan yhteiskunnallista kaukokatseisuutta, kokonaisvaltaisuutta sekä varovaisuusperiaatetta (Dryzek 2013, 172). Teoriat käsittävät usein tuotantotavat, kulutuksen, luonnonvarat ja muut resurssit sekä ympäristöongelmat systeemisestä näkökulmasta monimutkaisina verkostoina, mutta rajatuin ehdoin (Dryzek 2013, 173). Tavallisesti näkökulma niissä on nimittäin vahvasti antroposentrinen, luonnon ja ympäristön asettuessa talouden “alaisiksi” järjestelmiksi (Dryzek

2013, 174). Niin kestävä kehitys kuin ekologinen modernisaatiokin erottautuvat monista muista ympäristöteorioista siinä mielessä, että vaikka planeetan ekologisia rajoja tulee kunnioittaa, talouskasvun aikaansaamiseksi niitä voi kuitenkin venyttää (Dryzek 2013, 149). Ekologinen modernisaatio edustaa Dryzeikin mukaan eräänlaista “tyynnyttelyn diskurssia”, jossa vakuutetaan yhteiskuntaa, ettei vaikeita valintoja luonnonsuojelun ja talouskasvun tai nykypäivän ja tulevan välillä tarvitse tehdä. Dryzek kuitenkin huomauttaa, että ympäristökeskusteluissa on myös paljon talouden rajatonta kasvua kannattavia ääniä, jotka näkevät ekologisen modernisaation varovaisuusperiaatteineen järjettömyytensä. (Dryzek 2013, 175.)

Useimmissa ekologista modernisaatiota edustavissa teorioissa on tarkoituksena muuttaa yhteiskuntaa hyvinvointivaltiosta kohti ekososiaalista säätelymallia. Yleisesti ajatellaan, että valtion tehtävänä on käynnistää ekomodernisaatioprosessi, mutta jotkut teoreetikot painottavat myös kulttuurisen muutoksen alullepanemaa *refleksiivistä modernisaatiota*. Refleksiivisen modernisaation idea perustuu yhteiskunnallisen epäilyn ja kritiikin kasvuun, jonka myötä auktoriteettien asema heikentyy ja sen myötä käynnistyy eräänlainen ekososiaalinen vallankumous. (Massa 2009, 34.) Dryzeikin mukaan ekologinen modernisaatio viittaa nimenomaan valtiolähtöiseen, koordinoituun muutokseen yhteiskunnassa, vaikka ei myöskään sulje refleksiivisen muutoksen mahdollisuutta kokonaan pois (2013, 170). Teknologisesta, teollisesta ja taloudellisesta luonteestaan huolimatta ekomodernisaatioprosessi ei koske ainoastaan yritysjohtajia ja insinöörejä, vaan vaatii onnistuakseen pitkäaikaista poliittista sitoutumista ja ekologisten sekä taloudellisten järjestelmien holistista analysointia, väittää Dryzek (2013, 171). Omassa tutkimuksessani painotan nimenomaan valtion ja kansainvälisten organisaatioiden auktoriteettiasemaa ja toimenpidemahdollisuuksia ekologisen modernisaation mukaisissa käytännön sovelluksissa sekä poliittisissa linjauksissa.

Ekologisen modernisaation teoriat vaikuttavat olevan sovellettuna monessa yhteiskunnassa käytäntöön. Massan mukaan tämä johtuu siitä, että ne ovat onnistuneet tavoittamaan nykyisiä “hegemonisia aatteellisia ja poliittis-taloudellisia virtauksia” (2009, 35). Ekomodernistiset ajatukset ovat siis monen hallituksen mieleen, sillä aiemman “nollasummapelin” sijasta ne tarjoavat liiketoiminnallisesti positiivista lopputulosta (Hajer 1995, 31). Ekomodernisaation

kritiikissä on nostettu esiin myös ajatus siitä, että teorit modernisaation voitokkuudesta ja kestävästä kehityksestä saattaa olla vain ideologiaa, jonka suojissa konkreettinen kulutusyhteiskunta muuttuu yhä vähemmän kestäväksi. Ainakaan toistaiseksi mitkään empiiriset tutkimustulokset eivät osoita teorioiden kuvaaman “vihertymisprosessin” olevan käynnissä. (Massa 2009, 35.) Myös Hajer nostaa esiin ekomodernisaatiota kritisoiden näkemyksen: “Onko ekologinen modernisaatio oikeastaan retorinen juoni, joka yrittää yhteensovittaa yhteensopimattomat (ympäristön ja kehityksen) vain viedäkseen tuulen ‘oikeiden’ ympäristönsuojelijoiden purjeista?” (1995, 34).

Yhtenä ulottuvuutena Tuuli Hirvilampi ja Ilmo Massa nostavat esiin myös luonnonvara- ja energiapolitiikassa viime aikoina entistä enemmän lisääntyneen nationalismin ja sen tuomat haasteet (2009, 126). “Kiihkeä keskustelu teknologisista innovaatioista paljastaa, että valtiot näyttävät hakevan lähinnä teknisiä ratkaisuja perimmiltään yhteiskunnallisen kehityksen umpikujiin”, kirjoittavat Hirvilampi ja Massa (2009, 126). Kestävän kehitys on “otaksuttavasti hallitseva globaali ekologinen diskurssi” kirjoittaa Dryzek (2013, 147) ja ekologisen modernisaation voidaan katsoa kuuluvan tähän laajaan kestävä kehityksen ideologiseen kenttään. Teeman ollessa dominoivan diskurssin asemassa “tunnistavat neuvokkaat toimijat tarpeen muokata sen ehtoja heille edullisiksi” jatkaa Dryzek viitaten jatkuvaan käsitelkamppailuun ympäristöpolitiikassa (2013, 148). Myös Hajer tuo esiin vahvan näkemyksensä siitä, kuinka nykyisessä ympäristöpolitiikassa ekologisen modernisaation ideologia on dominoivassa asemassa, mutta se ei tarkoita kuitenkaan sitä, että se olisi ainoa äänessä oleva diskurssi (1995, 30).

Rauno Sairinen kirjoittaa ympäristöhallintaa käsittelevässä artikkelissaan (2009) kestävä kehityksen strategioista osana yhteiskuntaa keskittyen erityisesti käytettyihin poliittisiin ohjaukeinoihin ja yhteiskunnassa ilmenevään ympäristödiskurssiin. Päästöjen vähentämisen politiikasta on ajan kuluessa siirrytty yhä enemmän luonnonvarojen käytön sääntelyyn sekä ekotehokkuuteen kannustamiseen taloudellisessa toiminnassa. Ympäristökysymykset ja kestävä kehityksen ideologia on levinnyt jo tuotekehitykseen, yritysten johtoon ja palvelukulttuuriin. Sairinen kuvaa tätä prosessia *ympäristöintegroitina*, jonka tavoitteena on luoda ekologisia rutiineja ja saavuttaa ympäristömyönteisen toimintatavan normi. (Sairinen

2009, 131.) Ympäristöä koskevat kysymykset muuttuvat *ekointensiivistymisen prosesseiksi*: “Tämän läpiekologisoitumisen myötä yhteiskunta on kyllästetty ympäristöpuheella”, kirjoittaa Sairinen (2009, 132). Ympäristöä koskeva käsitteistö on myös jatkuvan muutoksen ja laajentumisen kohteena, esimerkiksi luonnonsuojelusta on tullut biodiversiteettipolitiikkaa tai “päästöjen piipunpääpolitiikasta” ekologista modernisaatiota (Sairinen 2009, 132). Sairinen viittaa tekstissään myös foucault’laiseen ympäristöpolitiikan tarkasteluun: “Ympäristöpolitiikkaa onkin mahdollista tarkastella vallan kenttänä, jossa taistellaan erilaisen ympäristötiedon (ja/tai diskurssin) legitimitetistä (oikeutuksesta ja hyväksynnästä) tai väestöön kohdistuvasta *ympäristönormalisaatiosta ja ekointensiivistymisestä*” (2009, 138–139).

Jo 1990-luvulla Maarten A. Hajer on tunnistanut tämän dramaattisen käsitteellistämisen muutoksen ympäristöpolitiikassa, ja nimeää sen nimenomaan ekologisen modernisaation piirteeksi (1995, 24). Ympäristökonflikteista puhuttaessa ei ole enää kyse siitä, onko kriisi olemassa vai ei, vaan keskustelu on suurelta osin tulkintaa ja uudelleenmäärittelyä (Hajer 1995, 13–14). Hajer tarkastelee ekologista modernisaatiota nimenomaan käytännön politiikkatoimien ja poliittisen diskurssin kautta. Hänellä on oiva kuuden kohdan lista siitä, kuinka ympäristöpolitiikka on käytännössä muuttunut ekomodernisaation myötä. Ensimmäisenä kohtana Hajer mainitsee varovaisuusperiaatteen synnyn, joka merkitsee entisen “reagoinnin ja parantamisen” mallin vaihtumista “ennakoinnin ja ennaltaehkäisyn” malliin (1995, 26). Toisekseen tieteen painoarvo poliittisessa päätöksenteossa on kasvanut: tieteentekijät ovat aiempaa enemmän mukana ratkaisujenhakuprosessissa. Kolmantena kohtana Hajer nostaa esiin mikrotaloudellisen ideologiamuutoksen. Aiemmin ajateltiin, että luonnonsuojelu on kallista, kun taas ekologisen modernisaation myötä tilalle on tullut vastakkaisia iskulauseita kuten: “pollution prevention pays”. (Hajer 1995, 27.) Makrotalouden tasolla muutos on havaittavissa luonnon konseptualisoinnissa. Taloudellisten menojen tai haittojen ulkoistaminen luontoon pyrittiin lopettamaan, ja siksi ekomodernisaation myötä luonnosta on alettu puhua *julkisena hyödykkeenä*. Lisäksi niukoiksi havaittuja resursseja on alettu hallinnoimaan entistä tarkemmin. Viidentenä muutoskohtana Hajer mainitsee muutokset ympäristöä koskevan lainsäädännön käsitteistössä ja asenteissa ja kuudes kohta käsittelee ympäristöpolitiikan osallisuuden piirin laajenemista. (Hajer 1995, 28.) Valtion siirtyessä ekologisen modernisaation mukaiseen

toimintaan se ottaa laajemmin huomioon erilaiset järjestöt, organisaatiot sekä paikalliset toimijat ja tarjoaa näille uudenlaisia osallisuuden muotoja (Hajer 1995, 29).

3. EKOMODERNISAATIO JA BIOTALOUS SUOMESSA

3.1 Ekomodernisaatio Suomen hallitusohjelmissa vuosina 1979–2015

Ympäristöpolitiikan muodostuminen on Suomessa mukaillut kansainvälistä kehityssuuntaa. Globaalien ja erityisesti eurooppalaisten ympäristödiskurssien vaikutukset ovat selvästi havaittavissa suomalaisessa politiikassa, niin keskustelujen tasolla kuin linjauksissa. Kestävän kehityksen ideologia on esimerkiksi muokannut vahvasti Suomen ympäristöministeriön vaiheita sekä sen asettamia hankkeita. Ympäristöön liittyvän lainsäädännön kehittyminen on kulkenut käsi kädessä globaalien, ja joissain tapauksissa paikallisten, ympäristöongelmien ja niiden ratkaisuyritysten kanssa. Koska tutkimukseni pääpaino on Suomen hallituksen (2014) agendaan perustuvassa asiakirja-analyysissä ja erityisesti visiopainotteisessa poliittisessä tekstissä, luon tässä luvussa lyhyen katsauksen Suomen hallitusohjelmiin vuodesta 1979 eteenpäin. Johtavana ajatuksena on hahmottaa ekologisen modernisaation diskurssia suomalaisen hallituspolitiikan yleislinjauksissa.

Taustaoletuksena tutkimuksessani on näkemys siitä, että biotalous on osa ekologisen modernisaation diskurssia tai sen konkreettinen ilmentymä. Biotalous on terminä suhteellisen nuori, mutta sitä määrittävät sisällöt eivät välttämättä ole. Siksi tässä hallitusohjelmakatsauksessa keskityn ekologisen modernisaation diskurssin lisäksi biotalouteen viittaaviin sisältöihin tarkoituksena esittää kronologiset taitekohdat biotalouden käsitteen lähtökohdille Suomen poliittisessa kontekstissa. Ympäristöpoliittisia lakimuutoksia, yksittäisiä ohjauskeinoja tai esimerkkitapauksia en ota tarkemman analyysin kohteeksi, vaan tavoitteena on tarkastella yleisellä otteella hallitusjohtoista ideologista asennoitumista teeman suhteen. Suomen biotalousstrategian (Biotalous -hanke 2014) merkitystenantojen mukaan biotalouden kaltaisiin sisällöllisiin seikkoihin viittaavia teemoja ovat esimerkiksi uusiutuvien luonnonvarojen käyttö ja uusiutuva energia, ympäristön kantokyky, ilmastopolitiikka, biomassat, metsätalouden ulottuvuudet ja kierrätys. Katsauksen tarkoitus on tukea myöhempää analyysiä biotalouden narratiivista ja yleisemmin pohtia syitä sille, miksi ylipäättänsä uusi termi ja sen määrittäminen on katsottu tarpeelliseksi.

1960-luvun lopulla ja 70-luvun alussa muun maailman tavoin Suomessa *ympäristö*-käsite sai uudenlaisen määritelmän niin sanotun “ympäristöherätyksen” myötä. Yhteiskunnallinen ympäristöpuhe lisääntyi voimakkaasti ja Suomessakin julkaistiin aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, jossa kuvaillaan ympäristöön kohdistuvia uhkia. Yhteiskunnan ekologisen perustan pysyvyys ja siihen liittyvät epävarmuudet muodostivat poliittisen ympäristökysymyksen. Tämän ympäristön politisoitumisen myötä julkinen valta hiljalleen muodosti ympäristöpolitiikan toimenpidealueen. (Haila & Jokinen 2001, 10–12.) Ympäristöön liittyviä poliittisia toimenpiteitä tehtiin toki jo ennen 1970-lukua, mutta silloin niitä kutsuttiin eri nimityksillä (Haila 2001, 21). Vaikka suomalaisen ympäristöpolitiikan kehitys seurasi globaaleja trendejä, oli se silti hieman hitaampaa kuin monessa muussa valtiossa. Esimerkiksi Ruotsissa ympäristönsuojelun keskushallinto perustettiin jo vuonna 1968 ja Ruotsin aloitteesta järjestettiin myös ensimmäinen Yhdistyneitten Kansakuntien ympäristökonferenssi Tukholmassa vuonna 1972. Suomessakin muodostettiin ympäristönsuojelun keskushallinto vuonna 1973 sisäasiainministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön kesken jaettuna. (Haila 2001, 33.)

Pääministeri Mauno Koiviston (SDP) toisen hallituksen (1979–1982; keskusta, SDP, SKDL, RKP) ohjelmassa ympäristöpolitiikka ei ole vielä vahvasti läsnä, mutta mainitaan kuitenkin huomioita vaativana osa-alueena. Ohjelmassa esimerkiksi puhutaan energiapolitiikan kontekstissa kotimaisesta energiasta ja sen käytön tehostamisesta, jonka lisäksi “erityistä huomiota kiinnitetään energiantuotannon ympäristö ja turvallisuusnäkökohtiin”. (Valtioneuvosto 1979.) 1970-luvun lopulla ympäristönsuojelu sai Suomessa paljon huomiota esimerkiksi aktivistien toimesta. Silloin myös vuonna 1938 perustettu Suomen luonnonsuojeluliitto ja vuonna 1943 perustettu Luonto-Liitto alkoivat entistä aktiivisemmin osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Haila 2001, 30). Seuraavan hallituskauden aikana Suomeen perustettiin ympäristöministeriö vuonna 1983 (Haila & Jokinen 2001, 13). Pääministeri Kalevi Sorsan (SDP) neljäs hallitus (1983–1987; SDP, keskusta, RKP, SMP) olikin siis ensimmäinen, jossa oli myös ympäristöministeri. Hallituksen ohjelmassa kiinnitetään myös huomio energian ympäristönäkökulmiin, minkä lisäksi “uusiutuvien energiamuotojen tutkimus ja aktiivinen kehitystyö turvataan”. Metsäpolitiikan osalta “puun tuotannon lisäämiseksi laaditaan metsätalouden kokonaisohjelma”, jonka tarkoituksena on lisätä ja tehostaa puun

energiakäyttöä. Ympäristöpolitiikka on saanut ohjelmassa oman erillisen huomionsa, ja sen yhteydessä puhutaan esimerkiksi ilmansuojelulaista ja jätteiden hyötykäytön edistämisestä. (Valtioneuvosto 1983.)

Pääministeri Harri Holkerin (kok.) hallituksen (1987–1991; SDP, kokoomus, RKP, SMP) ohjelmassa pääosaa näyttelevät veronalennustoimenpiteet, mutta myös ympäristöpolitiikka saa aiempaa enemmän huomiota. Tekstissä keskitytään ympäristönsuojeluun, ilmansuojelu- ja vesilain kehittämiseen ja ympäristöonnettomuuksien torjuntavalmiuden tehostamiseen. Energiapolitiikan osalta ohjelma mainitsee “fossiilisten polttoaineiden käytön lisääntyessä” tarpeen “ympäristöystävällisille prosessi- ja suodatustekniikoille” sekä “entistä puhtaammille polttoaineille”. Maatalouspolitiikassa muun muassa “selvitetään puun menekin lisäämismahdollisuuksia” ja tieteen saralla “kansallisesti tärkeiden tiede- ja teknologiaohjelmien kuten biotekniikan, toteuttaminen aloitetaan”. (Valtioneuvosto 1987.) Suomen saapuessa 90-luvulle ympäristöpolitiikka on siis ainakin hallitusohjelmien valossa vielä keskittynyt korjaaviin toimenpiteisiin, mutta kiinnostus teknologisiin ratkaisuihin ja erityisesti niillä saavutettaviin taloudellisiin voittoihin on selvästi herännyt. Metsän merkitys suomalaisen talouden perustana säilyttää asemansa riippumatta siitä, mitkä puolueet ovat hallituksessa. Vuonna 1988 perustettiin Suomeen myös ensimmäinen ympäristöasioihin keskittyvä puolue, Vihreä liitto, joka jo heti seuraavissa vaaleissa osallistui hallitusneuvotteluihin, jääden kuitenkin oppositioon (Haila 2001, 30).

1990-luvulla ympäristöpuhe ja kestävä kehityksen diskurssi oli levinnyt laajasti yhteiskunnan osa-alueille. Niin valtionjohto kuin yritysmaailmakin pyrkivät esiintymään ympäristömyönteisenä ja osoittamaan, että ympäristöongelmat ovat hallinnassa. (Laine & Jokinen 2001, 60.) Pääministeri Esko Ahon (kesk.) hallituksen (1991–1995; keskusta, kokoomus, RKP, kristillinen liitto) ohjelmassa kestävä kehitys on yhtenä selkeänä ohjenuorana ja ympäristönäkökulma on aiempiin hallitusohjelmiin verrattuna kokonaisvaltaisemmin osana poliittista toimintaa. Ympäristöpolitiikan osiossa todetaan: “hallituksen tavoitteena on tuotannon ja kulutuksen sopeuttaminen luonnon sietokykyyn” ja toimenpiteiksi luetellaan esimerkiksi ympäristönsuojelulain työstäminen sekä ympäristöverotus. Energiapolitiikassa “kotimaisten energiamuotojen käyttöä tehostetaan ympäristöystävällisellä tavalla”, mutta

kuitenkin “energian riittävyys tai sen hinta ei saa olla este Suomeen tehtäville teollisille investoinneille”. Metsätalouden yhteydessä ohjelmassa mainitaan “metsänparannustoimet” ja puun energiakäytön edistäminen, jonka lisäksi bioenergia mainitaan tutkimusta ja kehitystä vaativana alana energia- ja maatalouspolitiikan yhteyksissä. (Valtioneuvosto 1991.) Ahon hallituskauden aikana kestävän kehityksen diskurssi ei kuitenkaan noussut merkittäväksi yhteiskunnalliseksi puheenaiheeksi, sillä ulkopoliittikka ja talouden kehitys hallitsivat keskustelua. 1990-luvun alun lama, Neuvostoliiton romahdus ja Suomen liittyminen Euroopan unioniin omalta osaltaan kuitenkin vauhdittivat ekologisen modernisaation ajattelumallin mukaisen ympäristöpolitiikan kehittymistä.

Markus Laineen ja Pekka Jokisen mukaan ekologisen modernisaation ilmeneminen suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa johti myös institutionaalisiin muutoksiin, kun ympäristöpoliittista vastuuta erityisesti 1990-luvulta lähtien siirrettiin yrityksille (2001, 62). 1970- ja 80-luvuilla voimakasta liikehdintää keränneen ympäristöliikkeen ja valtion välistä vastakkainasettelua ja ristiriitoja pyrittiin kestävän kehityksen mukaisilla linjauksilla välttämään, minkä seurauksena ympäristöliikkeen maltillisemmat osapuolet liittyivät mukaan ekologisen modernisaation diskurssiin (Laine & Jokinen 2001, 62–64). Ekologinen modernisaatio on nähtävissä muuttuneessa kielenkäytössä, kun teknologian, taloustieteiden ja ekologian käsitteitä tuodaan mukaan poliittisiin prosesseihin (Laine & Jokinen 2001, 62). Aiemmin hieman hajanaista ympäristöpolitiikkaa ja sitä koskevia säädöksiä alettiin 1990-luvun alussa yhtenäistää; esimerkiksi vuonna 1994 säädettiin ympäristövaikutusten arviointia koskeva laki (Haila 2001, 39) ja vuonna 1995 perustettiin Suomen ympäristökeskus (Jokinen & Tirkkonen 2001, 66).

Myös pääministeri Paavo Lipposen (SDP) hallituksen (1995–1999; SDP, kokoomus, RKP, vasemmistoliitto, vihreät) ohjelmassa kestävä kehitys on yhtenä keskeisistä teemoista, rajuisista budjettisäästöistä huolimatta. Vuonna 1995 kautensa aloittanut hallitus on siis ensimmäinen, jossa vihreät ovat mukana. Kestävän kehityksen käsitteistön myötä ekologisen modernisaation ideologia on luettavissa hallitusohjelman monesta kohtaa esiin. Elinkeinopolitiikassa esimerkiksi todetaan: “hallitus selvittää, miten suurempi osa metsien kasvusta saataisiin hyötykäyttöön ekologisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla”. Ympäristöpolitiikan osuus on

aiempia ohjelmia pidempi ja yksityiskohtaisempi, ja siinä viitataan esimerkiksi Rio de Janeiron ympäristökokoukseen ja siellä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Tekstissä on myös nykyisen biotalouden käsitteen näkökulmasta kiinnostava lause: “Hallitus toimii parempaa ympäristöä, ympäristöteknologiaan perustuvaa vientiä ja näihin perustuvaa työllisyyttä edistävän ekologisen strategian toteuttamiseksi”. (Valtioneuvosto 1995.) Hallitusohjelmateksti on mainio esimerkki siitä, kuinka kestävän kehityksen strategialla *hallitaan* ympäristöön liittyviä ongelmia kääntäen ne jopa kansallisesta näkökulmasta taloudellisiksi *mahdollisuuksiksi* uhkien sijasta. Kestävästä kehityksestä muodostui myös Suomen politiikassa siis “yleinen normatiivinen ihanne”, kuten Laine ja Jokinen kuvailevat (2001, 65).

Ilmastopolitiikka kehittyi niin ikään 1980-luvun lopulta lähtien, erityisesti teollistuneissa valtioissa. Sekä kestävän kehityksen että ilmastopolitiikan linjauksiin Suomessa ovat vahvasti vaikuttaneet kansainväliset organisaatiot, kuten OECD:n, YK:n ja EU:n linjaukset ja raportit (Laine & Jokinen 2001, 63–64). Suomessa perustettiin ensimmäinen ilmastotoimikunta vuonna 1995 ja vuosituhannen vaihteessa alettiin kehittää ilmastostrategioita (Jokinen & Tirkkonen 2001, 74–75). Tämä ympäristöpoliittinen ulottuvuus tulee selkeästi ilmi pääministeri Paavo Lipposen (SDP) toisen hallituksen (1999–2003; kokoomus, SDP, RKP, vasemmistoliitto, vihreät) ohjelmassa, jossa myös kestävä kehitys on yhä yhtenä kattavana teemana. Energiapolitiikan osalta ohjelmassa edellytetään toimia muun muassa energian tuotantorakenteen muokkaamiseksi vähähiilisemmäksi sekä bioenergian ja “muun kotimaisen energian” käytön edistämiseksi. Ohjelmassa asetettu optio ydinvoiman lisärakentamiseksi kävi myös periaatepäätöksen osalta toteen, mikä johti vihreiden eroon hallituksesta vuonna 2002. Ohjelmassa todetaan yksiselitteisesti: “Hallitus laatii ja toimeenpanee kansallisen suunnitelman, miten Suomi täyttää Kioton ilmastokokouksessa sovitut kasvihuonekaasujen vähentämisvelvoitteet”. Maatalouden ympäristöohjelmien uusiminen, EU:n ympäristö- ja ilmastopolitiikkaan vaikuttaminen, kestävän kehityksen painottaminen erityisesti liikennepolitiikassa ja ympäristönsuojelulain uusiminen ovat esimerkkejä, kuinka luonnonläheiset teemat ovat lisääntyvässä määrin osana hallitusohjelmia. Biotalous suuntautunut kehityskulku on myös havaittavissa Lipposen toisen hallituksen ohjelmassa: “Ympäristöosaamisen vahvistamiseksi lisätään ympäristöklusteritutkimusta. Panostetaan ympäristö- ja energiateknologian tutkimukseen ja kehittämiseen sekä vientiin.” (Valtioneuvosto

1999.) Vuosituhannen vaihtuessa Suomessa jatkettiin ympäristöhallinnon ja siihen liittyvän lainsäädännön yhtenäistämistä, josta konkreettinen esimerkki on vuonna 2000 säädetty ympäristönsuojelulaki (Haila 2001, 39).

Pääministeri Anneli Jäätteenmäen (kesk.) hallituksen (2003) ohjelma on lähes identtinen pääministeri Matti Vanhasen (kesk.) hallituksen (2003–2007; keskusta, SDP, RKP) kanssa, joten käsittelen vain viimeksi mainittua. Aikaisempiin verrattuna nämä hallitusohjelmat ovat huomattavasti tarkempia ja täten myös pidempiä ja moniulotteisempia. On siis yllätyksetöntä, että kokonaismittaan kasvaessa myös tarkastelemaani aiheeseen liittyvät viittaukset ovat määrällisesti suuremmissa roolissa. Vanhasen hallituksen ohjelmassa kestävä kehitys tuodaan ilmi heti johdantoluvussa viitaten “kokonaisvaltaiseen tuotannollisen toiminnan, taloudellisen kasvun ja ympäristönäkökohtien tasapainoiseen yhteensovittamiseen” (Valtioneuvosto 2003, 1). Ympäristöosiossa listataan tavoitteeksi laatia “kansallinen, hallinnonalat ylittävä ohjelma ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä tuotanto- ja kulutustavoista”, jonka lisäksi muun muassa materiaali- ja energiatehokkuuteen sekä ympäristötekniikan kehitykseen panostetaan (ibid., 34). Kierrätys (ibid., 35) ja teknologinen kehitys (ibid., 36) mainitaan myös ohjelmassa, samoin kuin uusiutuvien energialähteiden voimakas edistäminen (ibid., 38). Kansainvälisiin sopimuksiin viitaten Vanhasen hallitus lupaa toteuttaa kansallisen ilmastostrategian (ibid., 38). 1990-luvulla aiempaa voimakkaampana alkanut taloudellisten ohjauskeinojen käyttö ympäristöpoliittisissa päätöksissä tuntuu 2000-luvulla olevan toimivaksi todettu hallinnon vaikutuskeino (Jokinen 2001, 87). Taloudellisten toimien ohella myös koko ekomodernisaation diskurssi ja siihen liittyvä käsitteistö on ottanut entistä vahvemman jalansijan poliittisissa suunnitelmissa.

Pääministeri Matti Vanhasen (kesk.) toisen hallituksen (2007–2010; keskusta, kokoomus, RKP, vihreät) ohjelmassa ilmastonmuutos ja ympäristöarvot ovat vahvasti johdannosta lähtien osana tekstiä. Energiaverojen kiristäminen oli yksi hallituksen näkyvimpiä ympäristöön liittyviä linjauksia. Kestävän kehityksen periaatteet tuodaan ohjelman ympäristöosiossa selvästi esiin, kuitenkin viitaten laajasti kaikkiin muihinkin politiikan osa-alueisiin: “Kansalaisten hyvinvointi ja taloudellinen kilpailukyky perustuvat ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästä kehityksen ehdot täyttävään kulutukseen ja tuotantoon” (Valtioneuvosto

2007, 62). Ympäristön- ja vesiensuojeluun sekä jätehuoltoon kiinnitetään tässäkin ohjelmassa paljon huomiota, joiden lisäksi luonnon monimuotoisuuden suojelu ja kestävä käyttö nostetaan selkeäksi teemaksi ohjelmatekstissä (ibid., 62–64). Biopohjaisiin energiamuotoihin viitataan ohjelmassa useaan otteeseen, sillä ne nähdään hyvänä tapana vähentää Suomen päästökuormitusta ja lisätä energiaomavaraisuutta (ibid., 44). Uusiutuvien energialähteiden käyttöä on tarkoitus lisätä merkittävästi, lähinnä näillä biomassapohjaisilla ratkaisuilla. Hallitusohjelmassa kuvaillaan, kuinka kansallinen metsäohjelma uudistetaan, jotta esimerkiksi saadaan kasvatettua Suomen puuvarantoja ja lisättyä kotimaisen puun vuotuista käyttöä 10–15 miljoonalla kuutiometrillä (ibid., 36). Ilmasto- ja energiapolitiikan osuus ohjelmassa on melko laaja ja kattava; päästövähennysten ja bioenergioiden lisäksi siinä mainitaan esimerkiksi uusi pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategian laatiminen (ibid., 43–45). Pääministeri Mari Kiviniemen (kesk.) (2010–2011) hallitus jatkoi samalla linjalla Vanhasen toisen hallituksen kanssa.

Pääministeri Jyrki Kataisen (kok.) hallituksen (2011–2014; kokoomus, SDP, RKP, vasemmistoliitto, vihreät, kristillisdemokraatit) ohjelma on hallitusohjelmista ensimmäinen, jossa biotalous mainitaan varsinaisena terminä (Valtioneuvosto 2011, 40). Käsite ilmenee luonnonvarastrategian yhteydessä, mutta sitä ei erikseen tässä dokumentissa selitetä sen syvemmin. Sisällöllisesti ohjelma kuitenkin käsittelee biotaloutteen läheisesti liittyviä teemoja runsaasti. Materiaalitehokkuudelle ja luonnonvarojen kestäväälle käytölle hallitus suunnittelee uutta kansallista ohjelmaa, jonka sisältöä sivutaan niin ympäristöpolitiikkaa kuin maa- ja metsätalouspolitiikkaa käsittelevissä luvuissa. Hallitusohjelman johdannossa kuvataan tiivistetysti kestävän kehityksen ideologian mukaisia visioita:

Ympäristö jätetään tuleville sukupolville paremmassa kunnossa. Suomea rakennetaan luonnon monimuotoisuuden vaalimisen ja ilmastonmuutoksen torjunnan edelläkävijämaaksi. Hallituksen tavoitteena on tehdä tulevaisuuden Suomesta hiilineutraali yhteiskunta, nostaa Suomi ympäristöteknologian ykkösmaaksi ja kehittää Suomesta maailman ympäristötietoisin kansakunta (ibid., 3).

Johdannossa kuvailtuja teemoja tarkennetaan muun muassa ohjelman energia-, ympäristö ja ilmastopolitiikkoja käsittelevissä luvuissa. Teknologian merkitystä kestävän kehityksen edistäjänä korostetaan useaan eri kertaan läpi ohjelman. Tutkimuksen, innovaation ja

kehittämisen huomioimisen lisäksi teknologiapainotteiseen teemaan sisällytetään myös markkinoiden näkökulma: “Suomi toimii ennakoivasti ja aktiivisesti toimintaedellytysten luomiseksi uusille markkinoille” (ibid., 68). Elinkeinopolitiikassa yhdeksi painopisteeksi on valittu “ympäristö- ja energiateknologiaan perustuva clean tech -toiminta”, jonka edistämistä varten perustetaan työ- ja elinkeinoministeriöön sijoittuva “ympäristöliiketoimintaohjelma” (ibid., 40). Jälkikäteen arvioituna nämä linjaukset voidaan nähdä jo osana biotalouden kokonaisuutta, vaikka niitä ei Kataisen hallituksen kaudella sen käsitteen avulla lanseerattu.

Kataisen hallituksen “kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistamisen” -painopistealueen kuvailussa tuodaan esiin myös talouskasvun ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Ympäristöystävällisyys, resurssi- ja materiaalitehokkuus sekä kestävät kulutus- ja tuotantotavat listataan muiden ohella hallituksen tavoitteiksi. (ibid., 7–8.) Samoista teemoista puhutaan myös ympäristöpolitiikan laajassa kappaleessa (ibid., 68) sekä aluekehityksen yhteydessä, jossa todetaan: “Suomi nostetaan johtavaksi luonnonvarojen ja materiaalien kestävän, taloudellisen sekä innovatiivisen hyödyntämisen osaamisen maaksi nojautuen alueidensa erilaisiin luonnonrikkauksiin” (ibid., 43). Huomattava seikka on myös ohjelman talouspolitiikan osiossa mainittu kestävän kehityksen mittarointi, jota hallitus kehittää asiantuntijatyöryhmän avustuksella (ibid., 11). Ympäristö- ja ilmastovelvoitteiden saavuttamista entistä kustannustehokkaammin pyritään myös selvittämään näiden mittarien avulla (ibid., 68).

Kataisen hallitusohjelmassa hahmotellaan suunnitelma metsälainsäädännön kokonaisuudistuksesta, jonka tavoitteena on parantaa puun saatavuutta (ibid, 53). Energiapolitiikan osalta uusiutuvien energiamuotojen käyttöä korostetaan ja vaihtoehtoja pohditaan aiempaa monipuolisemmin ja tarkemmin. Ohjelmassa linjataan, että “puun hyödyntämisessä pyritään aikaansaamaan mahdollisimman korkea elinkaarenaikainen jalostusaste”, vaikka kuitenkin “puun hyödyntämistä energiakäyttöön tuetaan erityisesti paikallisina ratkaisuin” (ibid, 42). Maaseutua ja metsätaloutta käsittelevissä ohjelman osiossa mainitaan myös bioenergian käyttöön kannustavat toimet (ibid, 44 ja 53). Stubbin (kok.) hallitus (2014–2015) jatkoi Kataisen hallituksen ohjelmalinjaa.

Viimeksi esitellyssä hallitusohjelmassa on nähtävillä kaikki ekologisen modernisaation piirteet: kansalliselle politiikalle ominainen äärimmäinen antroposentrismi, vahva usko ja luottamus markkinatalouden ja teknologian mahdollisuuksiin kehittyä ja ratkaista ympäristöhaasteita, ennaltaehkäisevät toimintamallit, tiedepohjaisuus, luonnonvarojen hallinnointi sekä sidosryhmien osallistaminen. Nämä eivät ole uusia asioita suomalaisessa poliittisessa kontekstissa, mutta mitä lähemmäs nykyhetkeä tarkastelun tuo, sitä “luontevampia” ja “tavallisempia” näistä ekomodernisaation ulottuvuuksista on tullut. Käsitteiden normalisaatio ja diskurssin tai *kertomuksen* ylläpitäminen ovat yhä näkyvämpi osa valtionhallinnon vallankäyttöä. Pekka Jokinen kuvailee yhdeksi ympäristöpolitiikan vaikutuskeinoksi *informaatio-ohjauksen*, joka merkitsee tuottajien ja kuluttajien valistusta ja koulutusta. Informaatio-ohjausta käyttävät niin valtio, markkinat kuin kansalaisjärjestöt, ja sen tavoitteena voi olla esimerkiksi vallitsevan politiikan oikeuttaminen tai pyrkimykset muuttaa tuottajien ja kuluttajien asenteita. Näin ollen julkisen vallan rooli poliittisena toimijana ei korostu, vaan muutokset toimintaympäristössä nähdään osana “luonnollista” prosessia. (Jokinen 2001, 88). Tämä Foucault’n diskursiivisen vallankäytön teorian kanssa yhteensopiva hallintamuoto nähdäkseni korostuu entisestään tuoreemmissa hallitusohjelmissa ja niiden ekomodernisaatiota edustavissa piirteissä.

Pääministeri Juha Sipilän (kesk.) hallituksen (2015–2019; keskusta, kokoomus, perussuomalaiset) ohjelma on koostettu hieman eri tavoin kuin muutaman edeltävän hallituksen ohjelmat. Perinteisten ministeriöpohjaisten jaotteluiden sijaan hallitus esittelee tavoitteensa ja hankkeensa eri tahoja yhdistelevien teemojen kautta. Teksti vaikuttaa enemmän liiketoimintayrityksen visiolta kuin valtionjohdon toimenpideohjelmalta, ja tätä hieman erilaista kielenkäyttöä ja “normien purkua” Sipilän hallitus luultavasti tavoittelee. Kuten edellinenkin hallitusohjelma, tämäkin asiakirja ottaa jälleen askeleen eteenpäin ekomodernisaation käsitteistön laajentamisessa ja vakiinnuttamisessa. Kestävän kehityksen ideologia on jo itsestäänselvyys ja eri hallita-alojen välisiä rajoja häivytetään entistä voimakkaammin. Esimerkiksi ympäristöpolitiikka ei ole sanana ohjelmassa mukana lainkaan, mikä osoittaa uudenlaisen narratiivin vakiintumista hallituspolitiikassa. On myös mahdollista, että ympäristöpuheen levittäytyessä yhteiskuntaan kaikenkattavaksi ilmiöksi, ympäristöpolitiikan toimet tosiasiallisesti heikkenevät “laimentamalla”, toteavat Laine ja Jokinen (2001, 86).

Sipilän hallituksen ohjelmassa (Valtioneuvosto 2015b) ekologinen modernisaatio on luettavissa esiin läpi ohjelman. Talouskeskeisyys, teknologian hyödyntäminen ja sen jatkokehitys yhdistettynä yhteiskunnalliseen läpiekologisoitumiseen on selvästi tekstin luomassa mielikuvamaailmassa normi, eikä vaadi enää sen suurempia perusteluja. Kiinnostavasti ohjelmassa puhutaan toistuvasti *kestävästä kasvusta*, perinteisen kestävän kehityksen sijaan. Tällä painotetaan entisestään talouden osuutta ja keskeisyyttä ongelmien ratkaisijana. Liiketoimintayritykset saavat tekstissä myös huomattavan paljon painotusta. Esimerkiksi Suomen tilannetta kuvaavassa johdantoluvussa yritysmaailma esitetään peittelemättä tahona, jolle ympäristöön liittyvät kriisit ovat suorastaan siunaus, eivätkä suinkaan taakka tai ongelma:

Suomalaisilla yrityksillä on mahdollisuus kasvaa ja menestyä kiinteänä osana eurooppalaista sisämarkkinaa ja maailmantaloutta. Uusiutuvat luonnonvarat, arktinen ulottuvuus ja ilmastonmuutoksen torjunta avaavat mittavia mahdollisuuksia. (ibid., 8).

Otteesta käy selvästi ilmi, kuinka valtionhallinnon roolia aktiivisesti häivytetään, jonka lisäksi ympäristöongelmien osoitetaan olevan hallinnassa talouden kyseenalaistamattomalla positiivisia lopputulemia tuottavalla kasvulla.

“Biotalous ja puhtaat ratkaisut” on Sipilän hallituksen ohjelmassa yhtenä teemalukuna. Teemaan on sisällytetty viisi hallituksen *kärkitavoitetta*, jotka liittyvät 1) uusiutuvaan energiaan, 2) puun käytön kasvattamiseen ja monipuolistamiseen, 3) kiertotalouteen, 4) ruoantuotantoon sekä 5) luonnonsuojeluun (ibid., 23–25). Teksti esittelee lukuisia yksittäisiä tavoitteita, esimerkiksi kunnianhimoisia päästövähennyksiä, kattavaa kierrätystä ja jätteiden käsittelyä sekä hallinnollista selkeyttä. Toistuvina teemoina biotalousluvussa ovat *kannattavuus*, *tehokkuus* sekä *kestävyys*. Ohjelmassa painotetaan muun muassa biopolttoaineiden ja biokaasun merkitystä, maaseudun yrittäjyyden ja cleantech-yritysten kasvua, kansallista metsästrategiaa ja luontomatkailua. (ibid., 23–25.) Teemana biotalous näyttäytyy siis varsin laajana kattaen lukuisia eri hallintoaloja sekä muita yhteiskunnallisia toimijoita. Biotalous edistäminen huomioidaan myös hallitusohjelman Euroopan unionia käsittelevässä osuudessa, jossa esimerkiksi mainitaan: “Hallitus varmistaa, että mahdollisuudet biomassavarojen monipuoliseen hyödyntämiseen kestäväällä tavalla turvataan EU- lainsäädännössä” (ibid., 32).

Teksti on täynnä selkeitä ja toisinaan yksityiskohtaisiakin teesejä ja tavoitteita, jotka kuitenkin linkittyvät laajasti koko yhteiskuntaan, talouden toimiessa kaikkea yhdistävänä kattokäsitteenä.

Suomen hallitusten käyttämässä visioretoriikassa on havaittavissa ympäristöpuheen ja ekologisen modernisaation selvä kehityskaari. Ympäristökysymysten noustua yhteiskunnalliseksi tärkeäksi aiheeksi 1960- ja 1970-luvuilta lähtien niiden ympärille on hiljalleen muodostunut erilaisia diskursseja ja narratiiveja, jotka elävät ja muuttuvat jatkuvasti. Kuten muuallakin maailmassa, 1980-luvulla vahvasti levinnyt kestävän kehityksen ideologia vaikutti voimakkaasti suomalaiseen poliittiseen diskurssiin, vakiinnuttaen pian paikkansa ympäristöpuheen kyseenalaistamattomana perustana, jonka sisällä käydään erillisiä keskusteluja. Ekologisen modernisaation ideologia tai diskurssi liittyy läheisesti kestävän kehityksen ajatuksiin, mutta kohdentuu tarkemmin poliittiseen luottamukseen talouden ja teknologian mahdollisuuksista ratkaista ja voittaa kaikki ympäristöongelmat. Suorittamani tarkastelun pohjalta on selvää, kuinka ekologisen modernisaation mukainen ajattelumalli on vahvasti mukana Suomen nykypolitiikassa, riippumatta siitä, mitkä puolueet hallituksessa istuvat. Hallitusohjelmien tarkastelu osoitti, kuinka hiljalleen 1990-luvulta alkaen ekomodernisaatio kiinnittyi osaksi poliittista diskurssia ja valtasi alaa levittäytyen lopulta kaikenkattavaksi ideologiaksi. Biotalous on mainio esimerkki ekologisen modernisaation mukaisen maailmankuvan käytännön sovelluksesta, narratiivien jatkokehittämisestä ja diskursiivisesta vallankäytöstä.

3.2 Biotalous vaiheita Suomen politiikassa vuosina 2008–2015

Hallitusohjelmien valossa biotalous on suhteellisen tuore käsite, mutta monien muiden ilmiöiden ja diskurssien tavoin se on hiljalleen kasvattanut tarinaansa vuosien varrella levittäytyen ja monistautuen poliittisessa puheessa. Suomen kontekstissa biotalouden jalansija vakiintui ensisijaisesti metsätalouden terminä, vaikka toisaalta vielä varhaisemmat biotalousmaininnat keskittyivät nimenomaan molekyylibiologiseen teknologiakehitykseen. Euroopan unionin ja OECD:n linjauksilla, määritelmillä ja strategioilla on väistämättä ollut suuri vaikutus suomalaiseen biotalouskehitykseen. Eri valtioissa ja organisaatioissa biotaloudelle on annettu vaihtelevia merkityksiä ja sen ominaispiirteistä on edelleen ristiriitaisia käsityksiä (ks. esim. Bugge ym. 2016; Priefer ym. 2017). Ristiriidoista huolimatta valtioiden

tasolla biotalouden yleisistä linjoista löytyy paljon yhtäläisyyttä, ja tämä johtuu nimenomaan samoista esikuvista, eurooppalaisessa kontekstissa erityisesti Euroopan unionin linjauksista (Besi & McCormick 2015). Kansallisten biotalouslähtökohtien vertailuissa on kuitenkin huomattu, kuinka biotalous tavallisesti muokataan nimenomaan kansallisia etuja ajavaksi ja sellaista talouskasvua tavoittelevaksi, mikä sopii parhaiten kullekin valtiolle (esim. Staffas ym. 2013). Osittain tämän seurauksena kansalliset “biotalouspolut” ovat toisistaan hieman erillisiä, tai vähintäänkin eri tavoin painottuneita ja ne harvoin hahmottavat varsinaista kattavaa kokonaiskuvaa biotaloudesta (Prierer ym. 2017).

Selkeänä teemana biotalous astui mukaan Suomen valtionpolitiikkaan vuonna 2009, kun pääministeri Matti Vanhasen hallitus lähti laatimaan uutta pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiaa. Strategia annettiin eduskunnalle valtioneuvoston selontekona marraskuussa 2008, ja vaikka siinä käsitellään paljon biopolttoaineita ja muita biotalouteen läheisesti liittyviä teemoja, ei itse biotalouden käsitettä dokumentissa mainita lainkaan (Valtioneuvosto 2008). Selonteon valiokuntalausuntokierroksella biotalous nostettiin kuitenkin esiin useaan otteen osaksi kokonaisuutta, jolla Suomen ilmastopolitiikka ja energia-ala selviää nykyisistä ja tulevista haasteista. Seuraavana vuonna hallitus julkaisi kohennetun version ilmastoon ja energiaan liittyvistä tulevaisuustoimenpiteistä ja Suomen näkymistä. *Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ilmasto- ja energiapolitiikasta: kohti vähäpäästöistä Suomea* -dokumentissa biotalous on käsitteenä mukana painottaen erityisesti metsäteollisuuden ja bioteknologian ulottuvuuksia (Valtioneuvosto 2009). Selonteossa mainitaan muun muassa, kuinka “metsäteollisuus on muuttunut bioteollisuudeksi” (ibid., 149).

Ilmasto- ja energiapolitiikassa, kuten moniin muihinkin aloihin liittyen, tulevaisuusvaliokunta on teettänyt paljon taustatutkimusta liittyen biotalouteen. Vuonna 2008 laadittu *Metsät ja metsäosaaminen Suomen vahvuutena – Kuinka vastata ilmastonmuutoksen ja muuttuneiden maailmanmarkkinoiden haasteeseen?* -esiselvitys (Tulevaisuusvaliokunta 2008) muotoilee perustaa suomalaiselle biotaloudelle, joka on käsitteen tasolla vasta kehittymässä. Oivallisena esimerkkinä käsitteen ja sen sisältöjen muovautumisesta on myös Osmo Kuusen, Sirpa Kurpan ja Jussi Pakkasvirran toimittama *Löytöretkiä biopolitiikkaan – Suomen biopolitiikan haasteita ja näkökulmia globaaleissa puitteissa 2010–2050* -raportti (Tulevaisuusvaliokunta 2010), joka

nimensä mukaisesti puhuu *biopolitiikasta*, sisältöjen vastatessa kuitenkin pitkälti nykyistä *biotaloutta*. Raportin pohjalta aiheesta käytiin eduskunnan täysistunnossa 4.3.2010 monipuolinen keskustelu, jossa myös *biotaloudesta* puhuttiin (Eduskunta 2010).

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti alkuvuodesta 2010 hankkeen, jossa biotaloustyöryhmäksi nimetyn joukon virkamiehiä ja asiantuntijoita tarkoituksena oli “laatia kuvaus ja strateginen arvio biotalouden konseptista ja kehityksestä vuoteen 2050” (Työ- ja elinkeinoministeriö 2010). Hankkeen loppuraportti *Biotalous Suomessa – arvio kansallisen strategian tarpeesta* julkaistiin seuraavana syksynä, ja biotalouden monipuolisen erittelyn lisäksi siinä viestitään vahvasti, kuinka paljon hyötyä biotaloudesta Suomelle olisi (Valtioneuvosto 2010a). Työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi samana vuonna myös dokumentin *Valtioneuvoston luonnonvaraselonteko eduskunnalle: Älykäs ja vastuullinen luonnonvaratalous* (Valtioneuvosto 2010b). Selonteossa kuvaillaan biotaloutta melko monipuolisesti ja laajasti, ennen kaikkea “uutena toimintatapana”, joka käyttää sektori- ja toimialarajat ylittäviä ajattelumalleja (ibid., 27). Luonnonvaraselonteko “pohjautuu biotalousstrategiaan”, jolla viitataan biotaloustyöryhmän loppuraporttiin (ibid., 7 ja 11). Myöhemmin biotaloustyöryhmä julkaisi myös kattavamman taustaraportin biotaloudesta: *Kohti biotaloutta – Biotalous konseptina ja Suomen mahdollisuutena* (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011). Tämä raportti syventää ja laajentaa aiempaa työryhmän loppuraporttia ja on mitä luultavimmin toiminut mallina Suomen biotalousstrategialle.

Euroopan unionin vaikutus suomalaisen biotalouden diskurssin kehitykseen usealla eri toimialalla. Biotalous on mukana eduskunnan ja valiokuntien keskusteluissa esimerkiksi EU:n yhteisen maatalouspolitiikan, EU:n ilmastopolitiikan ja energiaunionin yhteyksissä. EU:n kasvu- ja työllisyysstrategia *Eurooppa 2020* velvoitti vuonna 2010 Euroopan unionin jäsenmaat laatimaan kansalliset uudistusohjelmat, jonka laatimisessa Suomi painotti vahvasti biotalouden merkitystä viitaten työ- ja elinkeinoministeriön biotaloustyöryhmän mietintöihin (Valtiovarainministeriö 2011). Tästä eteenpäin biotalous tavalla tai toisella on mukana lähes kaikissa sekä kansainvälistä että kansallista ilmasto- ja energiapolitiikkaa käsittelevissä pöytäkirjoissa ja keskusteluissa. Vuonna 2012 julkaistu EU:n biotalousstrategia (Euroopan komissio 2012) myös tuotiin mukaan poliittiseen keskusteluun Suomessa. Vuonna 2014

Euroopan unionin tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelma *Horisontti 2020* (esim. Euroopan komissio 2014) kiihdytti biotalouskeskustelua entisestään, erityisesti rahoitusnäkökulmasta. Ohjelman painopisteinä ovat esimerkiksi kestävä energia ja resurssitehokkuus, ja sen pointtina on tarjota rahallista tukea muun muassa tutkimushankkeille.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituskaudella laadittiin uusi *Kansallinen energia- ja ilmastostrategia* (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013a). Nähdäkseni tämä dokumentti ei varsinaisesti vauhdita biotalouden ilmiön etenemistä, sillä vaikka tekstissä painotetaan biomassojen ja biopolttoaineiden merkitystä Suomessa, ne käsitellään kappaleen “uusiutuva energia ja turve” yhteydessä. Strategiasta käy selvästi ilmi se, kuinka biopohjaisten energiavarojen kestävä käyttö on pitkälti Euroopan unionin asettamien kestävyyskriteerien ja sääntelyn asettamien rajojen ohjaamaa (ibid., 28). Yhdessä ympäristöministeriön kanssa työ- ja elinkeinoministeriö julkaisi vuonna 2013 myös *Kestävää kasvua materiaalitehokkuudella* (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013b), joka omalta osaltaan petasi bio- ja kiertotalouden poliittista kertomusta. Samana vuonna julkaistu *Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko: kestävällä kasvulla hyvinvointia* (Valtioneuvosto 2013) käsittelee laajemmalla otteella Suomen pitkän aikavälin haasteita ja mahdollisuuksia nostoen esiin “niitä uuden tekemisen keihäänkärkiä, jotka vaativat huomiota nyt ja vastaisuudessa” (ibid., 5). Selonteko käsittelee suuria kokonaisuuksia (talous)kasvun ollessa keskeinen määrittävä tekijä. Suomen mahdollisuuksia kuvataan muun muassa seuraavasti:

Suomella on luontaisia, uusia mahdollisuuksia tarjoavia edellytyksiä, jotka eivät häviä. Erityisesti uusiutuvat luonnonvarat ja niiden kestävä hyödyntäminen on jatkossakin merkittävä kilpailukykytekijä. (ibid., 28.)

Useiden muiden valtioiden julkaisemat biotalousstrategiat huomioidaan tekstissä, ja samalla alaviitteissä mainitaan Suomen oma biotalousstrategia, joka on valmisteilla. *Kestävä kasvu* erotetaan dokumentissa kiinnostavasti *vihreästä kasvusta*; viimeksi mainitun käsiteparin kerrotaan merkitsevän vähähiilisyttä, kun taas “kaikki kestävä kasvu ei ole tiukasti katsottuna vihreää siinä mielessä, että se ensisijaisesti perustuisi vähähiilisyyteen ja resurssitehokkuuteen” (ibid., 28).

Tulevaisuusvaliokunnan *Kestävän kasvun* julkaisu (Tulevaisuusvaliokunta 2014) ei takerru käsitelmäritelmiin, mutta toteaa: “Meidän tulee nopeasti pyrkiä tilanteeseen, missä kulutamme vuodessa korkeintaan sen, mitä maapallo pystyy samassa ajassa tuottamaan” (ibid., 3). Kestävän kasvun käsitteellistäminen on siis tässä vaiheessa syrjäyttänyt esimerkiksi vihreän kasvun poliittisessa talousdiskurssissa. Tulevaisuusvaliokunnan selvitys esittelee kymmenen erilaista konkreettista toimenpidettä ja jo toiminnassa olevia hankkeita ja yrityksiä, joissa suurimmassa osassa hyödynnetään biopohjaisia raaka-aineita. Yleisluontoisten strategialinjausten tueksi dokumentti tuo käytännöllisempää näkökulmaa yhteiskunnan kestävyysnarratiiviin. Biotalous tuodaan tekstissä muutama kertaan mukaan, erityisesti Suomen mahtavana mahdollisuutena: “Jos jokin maa pystyy rakentamaan kestävä biotalouden, se on taatusti Suomi” (ibid., 15).

Kansallinen biotalousstrategia *Kestävää kasvua biotaloudesta – Suomen biotalousstrategia* julkaistiin vuonna 2014 työ- ja elinkeinoministeriön asettaman hankkeen ja työryhmän toimesta. Biotalousstrategia on käännekohta biotalouden käsitteen ympärille muodostuvassa diskurssissa, sillä dokumentti asetetaan laajasti eri politiikka-aloja ohjaavaksi raamatuksi. Esimerkiksi hankkeessa mukanaolevien ministeriöiden 8.5.2014 julkaisema tiedote “Strategia: Biotalous on talouden seuraava aalto” korostaa biotalouden käsitteen uutta, koko talousjärjestelmää koskevaa merkityksellistämistä nojaten myös valtioneuvoston aihetta koskevaan periaatepäätökseen (esim. Ympäristöministeriö 2014). Vuonna 2014 julkaistiin myös *Valtioneuvoston metsäpoliittinen selonteko 2050* (Valtioneuvosto 2014), jossa biotalouden tarina on voimakkaana määrittävänä tekijänä. Tämän selonteon tarkoitus on ohjata lyhyemmän tähtäimen metsästrategioita, biotalousstrategian toimiessa “sateenvarjostrategiana” (ibid., 6). Edellisen hallituskauden *Valtioneuvoston luonnonvaraselonteko eduskunnalle: Älykäs ja vastuullinen luonnonvaratalous* (Valtioneuvosto 2010b) myös päivitettiin Kataisen hallituksen toimesta otsikolla *Suomi kestävä luonnonvaratalouden edelläkävijäksi 2050* (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014). Luonnonvaraselonteon päivitys yhtenäistää eri strategioita biotalousstrategian ohjatessa politiikkatoimia vahvasti. Aiheesta käytiin jälleen myös eduskunnassa vilkasta keskustelua, esimerkiksi 25.11.2014 pidetyssä täysistunnossa (Eduskunta 2014). Kataisen hallituskaudella biotalousstrategian toimeenpano aloitettiin jo melko tehokkaasti monilla ohjauskeinoilla, esimerkiksi yrityksille suunnatuilla hankerahoituksilla ja bioteollisuutta mahdollistavien liikenneväylien parannustoimilla (Valtioneuvosto 2015a).

Pääministeri Juha Sipilän hallituskaudella (2015–2019) biotalous nostettiin yhdeksi kärkihankkeeksi, jonka alaisuuteen luetellaan useita pienempiä tavoitteita. Sipilän hallituskaudella perustettiin esimerkiksi kansallinen biotalouspaneeli. Biotalousstrategian toimeenpano ulottuu laajasti lähes kaikille toimialoille ja myös valtion alaisiin toimielimiin. Esimerkiksi Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitralla, Suomen ympäristökeskus SYKE:lla, Luonnonvarakeskus LUKE:lla ja entisellä Teknologioden ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekesillä, nykyisellä BusinessFinlandilla on kaikilla lukuisia biotaloutta koskevia hankkeita ja rahoituksia. Vaikuttaa siltä, että Suomen kansallinen biotalousstrategia on Sipilän hallituskauden aikana levittänyt vahvasti ja laajalle valtion toimintaan ja ajattelumalleihin. Biotalous käsitteen muovautuminen osana ekologisen modernisaation kehitystä on suomalaisessa kontekstissa ollut melko selkeä. Biotalouskonsepti ja siihen liittyvä diskurssi ovat olennaisesti kytköksissä ajankohtaisiin ekologisiin kriiseihin ja ympäristöongelmiin, talouden kuitenkin toimiessa keskustelun kiintopisteenä. Tarkasteluni perusteella, ekomodernisaation kehityskaaren tavoin, biotalous on alati laajentanut vaikutuspiiriään ja levittäytynyt yhä useammille yhteiskunnan tahoille. Suomessa biotalous lähti liikkeelle bioteknologisen innovointikeskustelun osatekijänä merkityksen vaihtuessa pian koskettamaan koko metsätaloutta. Ilmasto- ja energiapolitiikkaan biotalous liittyi mukaan suomalaisittain luontevana osaratkaisuna kuvaillen osuvasti biomassapohjaisten hiilineutraaliuuteen tähtäävien energiamuotojen kokonaisuutta. Biotalousyhteydessä tieteen ja asiantuntijuuden merkitystä korostetaan poliittisissa kontekstissa, mikä on jälleen selvä ekomodernisaation tunnusmerkki.

4. BIOTALOUSSTRATEGIAN ANALYYSI

Tässä osassa analyysiä pureudun Suomen biotalousstrategiaan (2014) poliittisen narratiivin luennan metodiikalla. Narratiiviseen analyysiotteeseen linkitän Foucault'n mukaisen käsityksen tiedosta ja vallasta; kertomus on osa diskurssia, joka on tietoa tuottava ja todellisuutta rakentava puhetapa. Diskurssit foucault'laisittain luovat tiloja vallan käytölle, ja samanaikaisesti diskurssia jo muodostettaessa, rajatessa ja muokatessa on käytetty valtaa. Tarkastelen strategiatekstiä tarinallisena kokonaisuutena sekä narratiivista kielenkäyttöä ja sanavalintoja tekstin sisällä. Pyrin selvittämään, millaisia narratiiveja biotalouden ympärille on luotu ja mihin niillä mahdollisesti pyritään. Totuutta rakennetaan strategioissa esimerkiksi käyttäen teemaan ja kontekstiin kohdennettua käsitteistöä (Pälli 2009, 80). Tarina-avaruuden käsite on tärkeä työkalu analyysiä tehdessä (Munslow 2007, 18). Tarina-avaruuden hahmottaminen auttaa ymmärtämään, minkälaisessa maailmassa tämä kertomus tapahtuu sekä minkälaisen mielikuvan teksti antaa menneestä, nykyisestä ja tulevasta. Arvovalintojen ja syy-seuraussuhteiden tarkastelu on narratiiveissa läheisesti kytköksissä tarina-avaruuden ymmärtämiseen.

4.1 Narratiivisuus biotalousstrategiassa

Suomen biotalousstrategia on kertomus talouden uudenkaltaisesta järjestelmästä, joka ratkaisee kaikki talouden, työllisyyden ja ympäristön ongelmat kimpulla toimenpiteitä. Heti tekstin ensimmäisistä lauseista saakka tehdään hyvin selväksi se, kenen tarinaa kerrotaan ja mistä näkökulmasta. Biotalous on tarinan teema, mutta myös subjekti tarinassa. Biotalous *tekee* asioita, ja erityisesti sen *avulla saavutetaan* mitä hienoimpia tavoitteita. Maapallo ja siellä sijaitseva Suomi on tarinan tapahtumapaikka, mutta biotalous-käsitteen tavoin Suomellakin on monta positiota tässä kertomuksessa. Suomi valtiona on myös subjekti, kun se on käsi kädessä biotalouden kanssa *matkalla* kohti hiilineutraalia taloutta (Biotalous -hanke 2014, 3). Tekstissä käytetään toistuvasti tämän kaltaisia sanoja, erityisesti verbejä, jotka itsessään jo herättävät mielikuvan tarinasta ja kertomuksellisesta etenemisestä.

Kertomusta viedään eteenpäin tekstissä tavoitteiden asettamisella ja niihin päätyväällä ennalta määrättyjen tapahtumaketjujen kautta. Biotalousstarinan roolitus on myös kiinnostava ulottuvuus aineistossa. Hahmoiksi nostetaan nimenomaan kasvottomia subjekteja, kuten *Suomi, biotalous,*

palvelut, markkinat tai metsä ja vasta tekstin loppupuolella varsinaiset vastuussa olevat toimijat kuten ministeriöt, tutkimuslaitokset tai kunnat tuodaan mukaan kuvioon. Huomionarvoista on myös se, että nämä vastuun osoittamiset on kirjattu tekstiin muistiinpanojen tyyliä luettelomaisesti, ei muun tekstin kaltaisella proosallisella kokonaisten lauseiden kirjoitustyyllillä. Suomen subjektiusstrategiassa on merkittävä seikka ja se jo itsessään herättää tarpeen aineiston poliittiselle analyysille. Valtio ei itsenäisesti *tee* asioita, vaan sen nimissä ihmis-toimijat ajavat omia poliittisia intressejään. Myös biotalousstrategia itsessään nostetaan tekstissä toimijaksi: “Biotalousstrategia kehittää Suomea kohti vähähiilistä, resurssitehokasta ja älykkäästi toimivaa yhteiskuntaa” (ibid., 11). Lause tuo selvästi ilmi myös strategiatekstin todellisuutta rakentavan luonteen, kun dokumentin vaikutusvalta tunnustetaan ja sen yhteiskunnallinen asema merkityksellistetään normatiivisesti hyväksytyjen positiivisten kuvailusanojen avulla.

Väitän, että kielenkäytön kautta tapahtuva vaikuttaminen on aineistossani tiedostettua. Valtionhallinnon tarpeista ja aloitteesta syntynyt teksti on lähtökohtaisesti poliittinen, mutta konkreettisten politiikkatoimien ohella tekstissä tuodaan esiin laajemman vaikutusvallan tavoitteita.

Strategia sovittaa yhteen tarvittavat biotalouden kehittämisen toimenpiteet. Se pyrkii edistämään uudenlaisen ajattelun sekä toimialarajat ylittävien toimintamallien syntymistä niin tutkimukseen, hallintoon kuin liike-elämäänkin. (ibid., 11.)

Biotalouden ympärille luodun mielikuvamaailman pyrkimys *edistää uudenlaista ajattelua* on tekstissä avoimesti esitettyä. Strategialle tyypillisesti teksti vaikuttaa hyvinkin määrätietoiselta ja tarkalta, mutta kuten edellä oleva lainaus osoittaa, se tosiasiaa useimmiten on nimenomaan tarkoin harkitun laveaa ja epätarkkaa. *Uudenlainen ajattelu* tai *toimintamallit* eivät vielä sanoina kerro tekstissä kuvaillun yhteiskunnallisen muutoksen luonteesta mitään. Strategiadokumentin toimenpiteitä käsittelevä osio (ibid., 20–30) antaa melko kattavan kuvauksen siitä, mitä “toimialarajat ylittävillä toimintamalleilla” tarkoitetaan, mutta abstraktimman “uuden ajattelun” merkitys jää lukijan tulkittavaksi tekstin kokonaiskuvasta. Kirjoitetun kielen avulla luotu kokonaisuus kuitenkin asettaa itsellensä merkitystä ja valtaa korostaen eri tahoja yhdistävää ajattelumallia. Tarinallinen rakentuminen on dokumentin sisäsyntyinen ominaisuus, jonka avulla hajanainen biotalouden teema järjestetään ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi.

Strategian tarina kulkee tavallaan kronologisesti eteenpäin, sillä johdannossa luodaan katsaus historiaan, keskivaiheilla keskitytään olemassa oleviin ja tuleviin biotalouden ulottuvuuksiin, kunnes paperin lopussa siirrytään käsittelemään toimenpiteitä, joita on tarkoitus alkaa toteuttaa lähitulevaisuudessa. Tulevaisuuden kuvaus on suuressa osassa tarinaa; kertomus esittää vahvan totuuden siitä, kuinka Suomen biotalous tulee muuttamaan kaiken paremmaksi. Kyseessä on siis eräänlainen sankaritarina, jossa haasteista nousee voittoon älykkyyden ja kilpailun avulla. Asiakirjassa on vahva mainosta muistuttava tunnelma. Teksti on hyvä esimerkki “uuden ilmiön” brändäyksestä, jossa aihetta esitellään ankaran positiivisessa valossa. Biotalouden voi strategiaa lukiessa helposti kuvitella supersankariksi, joka vakavista ja vaikeista haasteista ja uhista huolimatta *voittaa* aina. “Hyvinvoinnin ja talouden parantaminen” ovat tavoitteita, jotka yhdistävät monia hyvin erilaisia maailmankuvia ja ilman tarkennuksia tai selviä menettelytapoja nämä teesit säilyttävät kaiken kattavan sankaruusihanteensa, mikä on strategiatekstin satumaisessa alkupäässä selkeänä teemana. Biotalouden käsitteen määrittäminen ja legitimointi ovat olennaisia osia narratiivia. Johdannossa kuvaillaan, kuinka “Biotalous ei ole uusi toimiala, vaan se yhdistää monia alkutuotannon ja jalostustoiminnan aloja sekä lopputuotteiden markkinoita” (ibid., 5), mikä omalta osaltaan osoittaa tiedostetun käsitteenmäärittelyprosessin olemassaolon. Strategiatarinan kautta normalisoidaan biotalouden merkityssisällöt suomalaiseen yhteiskuntaan leipomalla yhteen erilaisia hyviä ainesosia ja kuorruttamalla luomus kapitalismi-ihanteita tihkuvalla sankaruudella.

Tarinalle ominainen rakenteellisuus on hahmotettavissa myös Suomen biotalousstrategiasta, esimerkiksi Labovin ja Waletskyn kuusikohtaista narratiivirakennetta soveltaen. Tämän rakennemallin osat ovat 1) abstrakti, 2) orientaatio, 3) mutkistuva toiminta, 4) lopputulos, 5) päätäntä ja 6) evaluaatio (Hänninen 2010, 167 ja Hyvärinen 2010, 2). Suomen biotalousstrategian kertomuksessa alun tiivistelmä (Biotalous -hanke 2014, 3) on nimensä mukaisesti tarinan abstrakti ja orientaatio tapahtuu johdantoluvussa (ibid., 5–11). Mutkistuva toiminta on hajanaisempi osa tätä kertomusta, haasteet ja ongelmat ovat mainittuina viitekehyksenä ja toimivat syynä strategian olemassaololle. Toisinaan haasteita ei sanota tarinassa ääneen, mutta strategiatekstin ehdottamat toimenpiteet sekä asiat, joihin erityisesti tulee keskittyä, kertovat samalla ne epäkohdat, joita ne yrittävät ratkaista. Tämä on varmasti

ollut hyvin tietoinen valinta strategiatarinaa kirjoitettaessa, sillä tekstin yleissävy säilyy voittamattoman positiivisena, kun ongelmille ei anneta palstatilaa. Kertomusrakenteen neljäs kohta, lopputulos, on strategiassa luettelo erilaisista toiminta-aloista ja toimenpiteistä, joilla biotaloutta lähdetään kehittämään. Tekstissä selkeästi ilmaistut strategiset tavoitteet muodostavat tarinan päätännän, ja toimenpideluettelo sekä erityisesti seurantatoimet voidaan nähdä osana tarinan arviointivaihetta.

Biotalousstrategian teksti muodostuu pääosassa väitelauseista, joita ei kertaakaan epäillä, mutta toisaalta ei yleensä myöskään perustella. Pekka Pällin tutkimukseen viitaten tämä on strategiatekstille tyypillistä (2009). Käsitteiden ja argumenttien normatiiviset totuuslausumat piilottavat aiheen kontingenttiuden lukijalta (Pälli 2009, 80). Toisaalta huomio vahvistaa myös tekstin kertomuksellista olemusta: tarinan maailmassa asiat ovat niin kuin ovat, ja lukijan oletetaan ottavan faktat vastaan niitä kyseenalaistamatta. Samaan tapaan tekstissä käytetään kuvailevia ja arvottavia sanoja, kuten adjektiiveja. Jotkut asiat ovat yksinkertaisesti *hyviä*, *tärkeitä* tai *viisaita*. Tekstin sadunomaisuuteen istuu hyvin myös markkinataloudelle ominainen diskurssi kilpailusta, voittamisesta ja edelläkävijyydestä. Näitä arvoja viljellään tekstissä taajaan, vaikka konkreettisesti näitä *paremmuuden* mittareita on hankala todentaa. Vankkumattoman ilosanoman strategiasadulle onkin eduksi käyttää termejä, jotka superlatiivisessa positiivisuudessaan ovat hankalasti mitattavissa ja täten myös vaikeasti kumottavissa. Ekomodernisaation mukainen talous- ja ihmiskeskeisyys kuitenkin paistaa tekstissä selvästi läpi, painottuen kielenkäytössä liiketalouden ja yrity maailman kielenkäytön suuntaan.

4.2 Kertomus Suomesta ja sen ominaisuuksista

Suomen biotalousstrategia pitäytyy tiukasti suomalaisessa näkökulmassa, niin kuin sen on tarkoitettukin. Asiakirja kuvailee Suomen nykytilannetta ja asettaa useita erilaisia tavoitteita, kuinka valtion pitäisi tulevaisuudessa toimia. Näiden lisäksi tekstissä kuvaillaan Suomen historiaa biotalouden käsitteen kautta sekä luodaan kuvailuja siitä, millaisena Suomi nähdään osana kansainvälistä ja globaalia kontekstia. Suomi-kuvaa ja Suomi-narratiivia luodaan yhtäaikaisesti monella eri tasolla: eri aikajänteillä ja eri yleisöille kohdennettuna. Narratiivin luomisessa faktojen valinnalla on suuri merkitys. Historiaa sekä maakuva rakentaessa tiedon

valikointi erottuu tekstissä erityisen selvästi. Biotalousstrategia ottaa osittain *biotalous* - käsitteen annettuna, koska määritelmänä käytetään samaa kuin esimerkiksi EU-asiakirjoissa (Euroopan komissio 2012). Tekstissä kuitenkin luodaan termin ympärille Suomen kontekstiin soveltuva oma tarina, joka lanseeraa ja brändää *Suomen biotaloutta*. Aineistossa on siis hyvin vahvasti läsnä tietoa tuottava ulottuvuus, mikä ilmenee erityisen hyvin esimerkiksi juuri historian uudelleenkirjoituksen kautta. Myös kuvailut siitä, millaisena muu maailma näkee Suomen, ovat kaikessa perustelemattomuudessaan selkeitä esimerkkejä tietoisesti luodusta informaatiosta, jotka pyrkivät muokkaamaan todellisuutta ja sen sisältämiä faktoja.

Biotalousstrategian johdantoluvun toinen väliluku otsikolla *Suomen tie biotalouteen* esittää valittuja vaiheita Suomen historiasta. Kappaleen lähdeviitteeksi osoitetaan Juha Kuisman kirja *Tuli leivän antaa. Suomen ekohistoria* (1997). Strategialle tyypillisesti lähteitä tai viitteitä dokumentissa ei muutoin juuri käytetä, jonka vuoksi tämä yksittäinen viittaus kiinnittää lukijan huomion. Selvitystyö ja tieteellisyys kuuluvat eri konteksteihin, ja strategiassa pyritään luomaan kattava kokonaiskuva tulevien politiikkalinjausten ohjenuoraksi. Siksi on kiintoisaa, miksi yhden spesifin aiheen kohdalla on koettu tärkeäksi antaa lähdeviite, varsinkin kun kyseinen kappale selvästi on historiallisten tapahtumien tarkoitushakuista tulkintaa, eikä suinkaan objektiivisuuteen pyrkivää representaatiota. Strategiassa kuitenkin kaikenkattavia visioita ja kaunista tulevaisuutta maalatessa pitkästyttäviä faktoja tärkeämpää on kerronnallisuus: millaisessa valossa asiat esitetään, kuinka asiat kronologisesti korreloivat keskenään ja kuinka tarinan päähenkilöt selviytyvät vaikeuksista ylivoimaiseen voittoon.

Biotalousstrategian Kuisman kirjaan viittaava historiaosio alkaa lauseella:

Suomella on erityisen hyvät lähtökohdat biotalouden kehittämiseksi, sillä suomalaiset ovat aina joutuneet elämään elollisen luonnon ehdoilla ja sopeuttamaan käytetyt tekniikat sen niukkuuteen ja uusiutumiskykyyn (ibid., 6).

Tämä on mainio esimerkki siitä, kuinka sanavalinnoilla ja roolittamisella voidaan luoda tiettyä päämäärää kohti pyrkivää narratiivia. Kyseisen lauseen pohjalta voi päätellä, että tarinan maailma on uhkaava, niukka ja ankara ja tällaisessa maailmassa suomalaiset *joutuvat* elämään. Aiemmin johdannossa on juuri annettu ymmärtää, kuinka suomalaiset ovat kekseliästä kansaa,

ja onnekaassa asemassa sen vuoksi, että meillä Suomessa biomassaa kyllä riittää (ibid., 5). “Suomalaiset ovat aina joutuneet elämään elollisen luonnon ehdoilla” on kömpelö yritys alustaa suomalaisten etulyöntiasemaa biotalouden sovellusten osaamiskilvoittelussa. Mikä ihmisryhmä maailmassa ei eläisi elollisen luonnon ehdoilla? Sana *aina* taas luo mielikuvan tarinan sankaruussanomien levittämisestä läpi satojen sukupolvien aina esi-isiimme saakka. Mielikuva kärsimyksestä ja uhritumisesta elää täällä kylmässä pohjolassa herättelee lukijassa ylpeyttä suomalaisesta sisusta ja älykkyydestä, joiden avulla kaikesta epäonnesta selvitään.

Historiakappale jatkuu luettelolla eri tuotteista, joita suomalaiset ovat luonnonantimista valmistaneet. Kaskirukiin, tervan, sahatavaran ja paperin ylistyksen jälkeen siirrytään kehuaan Suomen metsiä “sodan ajan turvina”. Fossiilitalouden aiheuttamat saastumisongelmat kuitataan tarinassa sillä, että “uusi puhdas teknologia ja suljetut kierrot paransivat nopeasti vesistöjen tilaa” (ibid., 7). Kertomukselle tyypillisesti asiat yksinkertaistetaan, eikä epäonnistumisille anneta tekstissä tilaa. Kansainvälisesti Suomen bioenergian väitetään kappaleessa olevan “poikkeuksellisen vahvaa”. Tekstissä mainitaan erikseen suomalainen kesämökkikulttuuri ja jokamiehen oikeudet, jotka samalla kuin huomaamatta lanseerataan biotalouskonseptiin sopiviksi nimeämällä ne osaksi *ekosysteemipalveluita*. Tämä pikainen historiakatsaus on oiva esimerkki siitä, kuinka menneitä tapahtumia valikoimalla, linkittämällä ja arvottamalla saadaan rakennettua mielikuva siitä, että brändäyksen aiheena oleva biotalous on aina ollut osa suomalaisuutta. Narratiivisuus perustuu juurikin tällaiseen, omia tarkoitusperiä palvelemaan tiedon valikointiin ja kausaliitteiden selittämiseen uskottavilla syy-seuraussuhteilla.

Suomen historia on siis tiivistetty muutamaan kappaleeseen, joista voidaan helposti jatkaa tekemällä johtopäätöksiä nykyhetken tilanteeseen. Strategian johtoajatuksia eli *visiota* tukevia yksityiskohtia valikoidaan siten, että syntyy koherentti sankaritarina, jossa on sopivassa määrin haasteita, mutta ennen kaikkea urheutta, uskollisuutta ja voitokkuutta. Menneille tapahtumille on tekstin perusteella helppo rakentaa merkityksiä, jotka ovat relevantteja nykyisyyden ongelmien ja tavoitteiden kohtaamisessa. Historiakertomus johtaa eräänlaiseen loppupäätelmään:

Kuten luontaistalous ja fossiilitalous aikoinaan, biotalous on nykyisin maailmanlaajuinen ilmiö, jonka moottorina ovat edellä mainitut fossiilitalouden haasteet sekä

kulutustottumusten, markkinoiden, tuotantoprosessien ja luonnonvarojen käytön muutokset (ibid., 7).

Toteamus antaa ymmärtää, että *fossiilitalous* on jo nyt jotain mennyttä, ja biotalous on jo saapunut korvaamaan ja korjaamaan sen aiheuttamat vaarat ja erheet. Tarinan maailmassa biotalous nähdään ilmiönä, joka on satoja vuosia kypsynyt ja on kreivin aikaan saapunut pelastamaan tulevaisuutemme kadotukselta. Biotalousstrategian historiakatsaus on käytännössä selostus siitä, kuinka suomalaiset ovat vähä vähältä, yksi asia kerrallaan, oppineet hyödyntämään luonnonvaroja ihmisten hyväksi. Metsäteollisuuden merkityksen ja arvon kerrotaan toistuvasti olevan Suomelle poikkeuksellisen suurta, ja tarinan maailmassa syyksi annetaan ymmärtää suomalainen innovatiivisuus ja nerokkuus. Kaikki tämä kerrotaan tekstissä osana luonnollista jatkumoa, joka on johtanut suureen murrokseen kohti valoisaa, hyvinvoivaa ja onnellista biotaloutta. Historiakappaleen voi nähdä myös omana lyhyenä kertomuksenaan laajemman kertomuksen sisällä. Sillä on alku, keskikohta ja loppu, kerronta sisältää muutokseen johtavaa toimintaa ja ennen kaikkea se on kirjoitettu siten, että johdonmukaisuus ja tarinan punainen lanka on selvästi lukijan käsitettävissä.

Suomea kuvaillaan strategiassa eräänlaisena biotalousvaltiona, jolla jo nyt on “runsaasti osaamista” alalta. Seuraava lainaus strategian tiivistelmästä antaa selvän kuvan tekstin rakentamasta Suomi-kuvasta:

Runsaiden uusiutuvien luonnonvarojensa, korkeatasoisen osaamisensa ja teollisten vahvuksiensa ansiosta Suomella on erinomaiset edellytykset olla biotalouden edelläkävijä maailmassa (ibid., 3).

Teksti viittaa vahvasti tulevaisuuteen, joten se ei varsinaisesti määritä sitä, mitä Suomi tarinankertojan mielestä tällä hetkellä on. Kuitenkin vahvan mielikuvan välittäminen siitä, että Suomi mitä luultavimmin tulee lähes dominoimaan biotalousalaa, herättää kahdenlaista epäilyä. Ensinnäkin mieleen tulee kysymys siitä, onko biotalous käytännössä mitään uutta, vai onko se vain uusi nimike, jonka alle kootaan sopivilta vaikuttavia taloushaaroja. Toisekseen – jos uskomme biotalouden uutuuttaan kiiltelevää ilosanomaa – voiko arviota Suomen menestymisestä pitää luotettavana? Strategian pääajatuksena on nimenomaan kirjata ylös niitä toimia ja väyliä, joita noudattamalla Suomi todella kohoaa tähän edelläkävijyyden asemaan.

Kuitenkin tekstille tyypillinen superlatiivien käyttö ilman minkäänlaisia verrokkiarvoja on tarkemman tarkastelun kohteena epäilyttävää ja muistuttaa kaupallista markkinointikampanjaa.

Suomen ominaisuuksia “biotalouden edelläkävijänä” lanseerataan myös kansainvälisessä mielessä useassa kohdassa strategiatekstiä. Monet näistä Suomen maakuvaa rakentavista todellisuuksista ovat väitemuodossa, ikään kuin kirjoittajalla olisi kaikkitietävän kertojan tapaan tietämys eri osapuolten mielipiteistä ja katsantokannoista Suomea koskien. Esimerkiksi strategian biotalousaloja esittelevässä keskiosassa kerrotaan:

Bioenergian tuotannossa Suomi on edelläkävijä. Puu on tärkein energian tuotantomme raaka-aine, sen osuus on suurempi kuin öljyn, hiilen tai maakaasun, kun otetaan huomioon puun suoran energiakäytön lisäksi metsäteollisuuden prosesseissa syntyvä energia (ibid., 13).

Termi edelläkävijyys on perusteltu siis sillä, että Suomessa poltetaan puuta enemmän kuin hiiltä. Tekstin muotoilusta on pääteltävissä kuitenkin, ettei asia välttämättä olisi näin, jos “metsäteollisuuden prosesseissa syntyvää energiaa” ei otettaisi huomioon. Teksti ei ota myöskään kantaa siihen, kuinka hyvin meillä tällä hetkellä hyödynnetään tätä metsäklusterien tuottamaa energiaa. Lisäksi on huomionarvoista, että yksi strategian päätavoitteista tuntuu olevan “korkean arvonlisän tuotteet ja palvelut” (ibid., 3, 12, 19 ja 26) ja bioenergia on hyvin kaukana korkean arvonlisän tuotteesta. Lisäksi tulee ottaa huomioon se, että biotalousstrategiaa kirjoitettaessa on ollut mahdollista, että turvetta on kutsuttu bioenergiaksi, siitä huolimatta, että se ei ole uusiutuvaa energiaa. Ainakin vuoden 2011 biotaloustyöryhmän julkaisu puhuu turpeesta bioenergiana (TEM julkaisu 6/2011), vaikka esimerkiksi IPCC:n luokittelun mukaan turpeen päästöt ovat verrattavissa kivihiileen (IPCC 2006, 1.15). Strategiakertomuksen tavoitteena on yleisluontoisesti brändätä Suomi edelläkävijäksi edes jollain biotalouden osa-alueella, riippumatta sen todellisuuspohjasta. Tarinan kulku yksinkertaistettuna kuuluu siis niin, että Suomessa poltetaan paljon puuta, ja siksi olemme bioenergian kärjessä. Perusteluihin tai seuraamukseen ei ole tarvetta kiinnittää huomiota, kun rakennetaan positiivista ja innovatiiviselta kuulostavaa maakuvaa.

“Suomi on tunnettu korkeatasoisena, maailmanluokan biotekniikan osaajana” todetaan strategian sivulla 16. Perusteluiksi kappaleessa annetaan esimerkkejä siitä, kuinka biotekniikkaa

käytetään teollisuudessa kemiallisten yhdisteiden prosessoinnissa, eli “teollisessa biotekniikassa”. Nämä esimerkit varmastikin pitävät paikkansa, mutta väite siitä, että Suomi on näistä aiheista tunnettu, on vähintäänkin arveluttava. Jälleen kerran kertomus sanelee meille, kuinka asiat ovat, ja meidän lukijoina on uskottava tämä tosiasiana. Suomen maakuva menestyvänä, *tunnettuna* kansainvälisenä toimijana biotalouden monilla eri aloilla korostetaan, mutta epäilijälle jää hämärän peittoon se, millä mittareilla ja kenen mielestä Suomi on tätä kaikkea. Tarinan etenemiselle se ei kuitenkaan tuota ongelmia, sillä tavoitteena mitä luultavimmin onkin kirjata ylös ideaaleja, jotka liberaalin markkinatalouden ennustemallien tavoin vasta julkistamisen jälkeen alkavat toteuttaa itseään.

Toimenpide-osiossa biotalousstrategiaa mainitaan myös, kuinka Suomi voi EU-tasolla vaikuttaa biotalouteen liittyvään päätöksentekoon, seurantaan ja ohjaukseen.

Suomi vaikuttaa EU:ssa ja kansainvälisesti keskeisiin uusiutuvien luonnonvarojen käyttöä koskeviin päätöksiin ja lainsäädäntöön niin, että Suomella on mahdollisuus hyödyntää biomassavarojaan monipuolisesti kasvavan ja kestävä biotalouden tarpeisiin. Ministeriöt luovat toimintamallin, jolla varmistetaan yhteinen ennakoiva vaikuttaminen EU:n ja kansainvälisiin päätöksentekoprosesseihin (Biotalous -hanke, 29).

Tämä lainaus osoittaa biotaloussadun maalaillemaa maakuva Suomesta aktiivisena, uskottavana ja aikaansaavana toimijana Euroopan Unionissa. Tekstissä käytetyt verbimuodot ovat preesensissä, eli toisin sanoen futurissa, kun kyse on tulevista toimenpiteistä. Ohjeiden mukaista toimintaa ei kyseenalaisteta, vaan strategiatekstin vision mukaiset tavoitteet tapahtuvat tulevaisuudessa väistämättä, ilman komplikaatioita. Suomesta luodaan mielikuvaa, jonka mukaista toimintaa oletetaan tapahtuvan.

4.3 Biotalous kokonaisvaltaisuus

Biotalous määritellään strategiatekstissä klassisella uusiutuvien luonnonvarojen käytön periaatteella: “Biotalous tarkoittaa taloutta, joka käyttää uusiutuvia luonnonvaroja ravinnon, energian, tuotteiden ja palvelujen tuottamiseen” (ibid., 3). Määritelmää täydennetään kuitenkin läpi tekstin ensisijaisesti rakentamalla sen ympärille kuvailemani tarinan maailmaa, mutta myös erilaisin luetteloin ja esimerkein. Talous on käsitteenä hyvin monipuolinen ja se on ymmärrettävissä monella eri tavalla. Biotalousstrategian kontekstissa taloutta käsitellään

modernina markkinataloutena ja siihen viitataan valtion talouden ja yritysmaailman esimerkeillä. Kuten talous yleisesti ja arkisesti ymmärrettynä, myös biotalous kattaa lukuisia eri ulottuvuuksia. Vaikka biotalouden käsite rajataan koskemaan vain uusiutuvia luonnonvaroja, sille kuitenkin annetaan lukuisia tarkennuksia. Nämä tarkennukset ja esimerkit ovat tarpeellisia tavoitteiden ylöskirjaamiseksi, mutta on kiinnostavaa, kuinka konkreettiset esimerkit linkitetään suoraan valtaviin kokonaisuuksiin, kuten hyvinvointiin ja terveyteen.

Johdantoluvussa painotetaan, kuinka “biotalous ei ole uusi toimiala...” vaan “siirtymistä biotalouteen voidaan perustelluksi kuvata talouden kehityksen uudeksi aalloksi” (ibid., 5). Biotalouskertomus esittelee yksityiskohtia ja esimerkkejä biotalouden toiminnoista, ja samanaikaisesti määrittelee sen kokonaiseksi uudeksi talousmalliksi, kaikenkattavaksi yhteiskuntaa (taloudellisesti) kasvattavaksi ja kehittäväksi voimaksi. Suomen biotalousstrategia on siis omaksunut “suuren sosiaalisen muutoksen” ajatuksen (ks. Birner 2018, 29) ja soveltaa sitä tekstissä suomalaiseseen kontekstiin. Tarinan maailma antaa ymmärtää, että kaikki mitä maailmassa ja Suomessa tapahtuu, tapahtuu taloudessa. Kaikki yhteiskunnan osa-alueet ovat käytännössä vain joitakin talouden aloja, tulevaisuudessa tietenkin biotalouden aloja. Vaikka logiikka on selvä – talouden täytyy muuttua perustumaan uusiutuviin luonnonvaroihin – on strategiassa valittu painottaa vahvasti kilpailua, kasvua ja voittamista. Koko strategiaperin otsikoksi on valittu “Kestävää kasvua biotaloudesta” ja johdannon ensimmäisenä väliotsakkeena komeilee: “Suomi kestävän biotalouden kärkeen”. Perusteena biotalouteen siirtymiselle on siis luopuminen fossiilipohjaisesta tuotannosta, jotta ihmisillä on ylipäänsä elinkelpoiset olosuhteet tulevaisuudessakin, mutta strategia asettaa biotalouden narratiivin kapeaan markkinataloudellisen voitokkuuden muottiin.

Tähän ajatukseen liittyy kiinteästi johdantoluvussa esitetty kuvaus, jossa biotalous asetetaan aikajanelle “luontaistalouden” ja “fossiilitalouden” kanssa. Biotalous kohoaa kuvassa “BKT ja hyvinvointi” -akselilla suuriin korkeuksiin edetessään kohti tulevaisuutta. Kuvaus on monella tapaa hyvin kyseenalainen. Aika-akselille (x) on asetettu vuodet 1900, 2014 ja 2030, jotka viittaavat luontaistalouden ja fossiilitalouden risteämiskohtaan, fossiilitalouden hiipumiseen ja biotalouden nopeaan nousuun, ja viimeisimmäksi valittu vuosiluku ilmeisesti yrittää osoittaa, kuinka korkealla “hyvinvointi” -akselia (y) olemme siinä vaiheessa, kun

biotalousstrategian tavoitteet on saavutettu. Vuosi 2030 on valikoitunut strategian tavoiteajankohdaksi luultavasti YK:n “Resilient People, Resilient Planet” -raporttia (2012) mukailleen. Raporttiin viitataan strategian johdannon alussa (Biotalous -hanke, 5), kun muun muassa luonnonvarojen hupenemisella ja ilmastonmuutoksella perustellaan biotalouden tarpeellisuutta. Kuvauksesta käy ilmi, kuinka biotalous määritetään fossiilitaloutta korvaavaksi malliksi. Uuden talousmallin avulla tuotettu raha ja hyvinvointi ovat moninkertaisia aikeisempiin vuosikymmeniin verrattuna.

Strategian pääviesti kokoaa yhteen biotalouden keskeisimmät ulottuvuudet julistaen ne kohti tulevaisuutta ja siihen tähtäviä tavoitteita:

Suomen kansallisen biotalousstrategian tavoitteena on luoda uutta talouskasvua ja uusia työpaikkoja biotalouden liiketoiminnan kasvulla sekä korkean arvonlisän tuotteilla ja palveluilla, turvaten samalla luonnon ekosysteemien toimintaedellytykset (ibid., 3, 6 ja 9).

Tavoite on esitetty selkeästi, mutta samalla hyvin laveja termejä käyttäen. Ideana on siis biotalouden *liiketoiminnan* kasvattaminen, jonka seurauksena Suomen valtion talous kasvaa ja Suomen kansalaiset saavat työpaikkoja. Korkean arvonlisän tuotteet mainitaan tavoitteissa, sillä niitä painottamalla *niukkenevista* luonnonvaroista saadaan *tehokkaasti* suurin mahdollinen rahallinen hyöty. Yhteiskuntamme rakentuu strategiatarinan maailmassa vakaasti vain ja ainoastaan talouskasvun varaan, ja biotalouden oletetaan tulevaisuudessa vastaavan tästä ihmisyyden peruspilarista. Strategiassa esitellään myös *visio*, joka tavoitteilla ja toimenpiteillä halutaan saavuttaa: “Suomen ensimmäisen kansallisen biotalousstrategian visio on, että biotalouden kestävätkä ratkaisut ovat Suomen hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn perusta” (ibid., 3, 19 ja 20). Vision muotoilu on linjassa paperin tavoitteiden kanssa, ja molemmat näistä asioista ilmentävät yksioikoisesti biotalouden äärettömiä ja kaiken kattavia ulottuvuuksia.

Biotalousstrategian laajuus on tarinan maailman tasolla siis lähes ääretön, mutta konkreettisella tasolla strategia tarjoaa hieman rajatumpia esimerkkejä biotalouden toiminnasta. Strategian vision ollessa melko abstraktilla tasolla tavoitteiden ja erityisesti niitä kohti pyrkivien toimenpiteiden tulee olla sovellettavissa nykypäivän Suomeen ja sen järjestelmiin sekä toimijoihin. Biotalousstrategian keskiosio, dokumentin toinen luku nimeltä “Uutta liiketoimintaa

biotalouden tuotteilla ja palveluilla” (ibid., 12–18), esittelee tiivistetysti jo käytössä olevia taloudellisesti tuottavia biotalouden sovelluksia ja pohtii myös niiden tulevia kehitysmahdollisuuksia. Luku rakentaa tarinan maailmankuvaa siitä, mitä kaikkia asioita biotalouden kattotermin alle on mahdollista luetella. Luvussa käsiteltyjä aiheita ovat esimerkiksi biopohjaiset tuotteet, teollisuus, bioenergia, kemianteollisuus, puurakentaminen, metsien käyttö, biojätteet ja muut biomassat, ravinteiden kierrätys, puhdas teknologia, ruokajärjestelmä, terveysala, palveluliiketoiminta ja vesivarat. Teksti antaa hyvän kuvan siitä, kuinka biotalouden määritelmän mukaisesti mikä tahansa uusiutuvia materiaaleja tai energiaa käyttävä liiketoimintaa viittaava asia voidaan luokitella osaksi tätä ihmeellistä kaiken mullistavaa konseptia.

Konkreettisten alojen tai resurssien ohella biotaloutta määritellään muillakin asioilla. Tutkimus ja koulutus nousevat strategiassa selvästi esiin, kuten myös työllisyys ja hyvinvointi. Strategian kerronta tuo esiin tarinan kaksi tasoa: biotalous tarjoaa positiivisia ratkaisuja kaikkiin ongelmiimme, vaikka toisaalta suuri osa tekstistä vasta muotoilee ja hahmottaa sitä, mitä biotalous itse asiassa oikein onkaan. Biotalous on strategiassa siis erittäin laaja käsite, jonka ulkopuolelle käytännössä jää ainoastaan fossiilitalous ja taloudellista voittoa tuottamatonta toiminta. Biotalous sanotaan luovan uutta liiketoimintaa, uusia työpaikkoja ja uutta talouskasvua, mutta teksti jättää epäselväksi sen, mitä esimerkiksi “uusi hyvinvointi” (ibid., 6) käytännössä tarkoittaa. Toki esimerkit muun muassa biotekniikan alalta ovat melko tuoreita, sinänsä “uusia innovaatioita”, mutta vaikka niitä ei nimettäisi biotalouden alakäsitteiksi ja aikaansaannoksiksi, olisivat ne siitä huolimatta olemassa. Strategiateksti luo vaikutelman, että biotalouden sankarisadun pääasiallisena tarkoituksena on legitimoida luonnonvarojen käyttö rahan keskittyvien voittojen maksimoimiseksi.

Biotalous on käsitteenä nimi laajalle kimpulle asioita ja toimia, joilla on tietyt reunaehdot. Suomen kansallinen biotalousstrategia määrittelee tätä kimppua ja sanelee ohjeita siitä, kuinka nämä toistaiseksi toisistaan erilliset asiat ja toimet tulee saattaa yhteen, muodostaen biotalouden kokonaisuuden. Strategia vaatii ja vaalii huomiota ja tunnustusta sen Suomen kontekstissa lanseeraamalleen käsitteelle ja ohjeistaa tekemään esimerkiksi skenaariojärjestelmiä (ibid., 21), standardeja, todentamisjärjestelmiä (ibid., 23), pilotointihankkeita, tutkimusta (ibid., 26),

koulutusta (ibid., 28) ja luonnonvaratilinpitojärjestelmiä (ibid., 29) sen nimissä. Nämä suunnitellut toimet konkretisoivat biotalouden jalansijaa yhteiskunnassa ja tekevät käsitteestä vakaamman, yleisemmän ja uskottavamman. Biotalouden abstraktin määrittelyn lisäksi strategia siis luo suunnitelman, jolla useita eri aloja ja järjestelmiä käsittävä kokonaisuus tulee todellisemmaksi. Narratiivin lisäksi biotalouden ja sen lähikäsitteistön poliittinen normalisaatioprosessi levittäytyy laajasti yhteiskunnan kielenkäyttöön eri instituutioiden kautta.

4.4 Biotalouden arvot ja ristiriidat

Biotalousstrategiassa pyritään muodostamaan kokonainen koherentti kertomus, mutta siinä on myös ristiriitaisuuksia. Esimerkiksi talouden toiminnan suhteen on nähtävissä kahta eri näkökulmaa; toisaalta uskotaan kuluttajien todella tekevän valinnat ja talous on itsestään muuttunut uusiutuvia materiaaleja vaativaan suuntaan, toisaalta nähdään vahvasti, että tähän suuntaan on politiikan ja talouden välineillä kannustettava ja ohjattava. Strategiassa on tämän huomion lisäksi laajemminkin päällekkäin vahva hallinnan ja toisaalta luonnollisuuden puhetapa. Molemmat toimivat narratiivisina elementteinä: toisaalta Suomi sopeutuu haastaviin olosuhteisiin ja toisaalta se saa aikaan asioita ja määrittää kehityskulkuja. Itse biotalouden käsitettä käytetään tekstin alussa tavoitellun muutoksen osatekijänä: “Suomi on matkalla kohti vähähiilistä ja resurssitehokasta yhteiskuntaa ja kestäväää taloutta. Tämän toteuttamisessa kestäväällä biotaloudella on keskeinen rooli” (Biotalous -hanke 2014, 3), kun myöhemmin biotalous määritellään koko muutoksen ja kaikki sen ulottuvuudet kattavaksi termiksi (ibid., 5). Tekstin luoma kokonaisnarratiivi on joustava ja häivyttää keskenään poikkeavien näkökulmien väliset ristiriidat vahvalla todellisuuskuvan muokkauksella: strategiassa kuvaillut tulevaisuuden tapahtumat käyvät toteen, riippumatta niiden alkuperästä tai niitä ajavista voimista. Tämä todellisuudenluomisprosessi myös piilottaa suuren osan käytetyistä valtakeinoista “luonnollisen” ilmapiirimuutoksen verhon taakse.

Myös luonnon ja ympäristön käsitteiden merkityksellistäminen strategiatekstissä on hieman vaihtelevaa. Ympäristö on entiteetti, jota ei pidä kuormittaa tai pilata, vaan säästää (ibid., 5 ja 7). Tämän lisäksi *ympäristöongelmia* ja *ympäristöriskejä* tulee välttää *ympäristötietoisuuden* ja *ympäristöystävällisyyden* keinoilla (ibid., 7, 9 ja 11). Toisaalta termi toistuu tekstissä *toimintaympäristön* käsitteen yhteydessä (esim. ibid., 12). Toimintaympäristöllä viitataan

yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, jotka poliittisten toimenpiteiden avulla muokataan tavoitteita edesauttaviksi. Biotalousstrategian kontekstissa kyse on siis toimista, joilla luodaan biotaloudeksi määriteltäville liikeyrityksille “suotuisat olo”. Etenkin strategian toimenpideosiossa toimintaympäristön käsitteistö on ahkerassa käytössä. Ympäristö käsitteenä on siis hyvin monitahoinen, eikä viittaa ainoastaan luonnonläheisiin teemoihin. *Ympäristövaikutusten* osalta strategiasadussa korostuvat jälleen sankaritarinan piirteet: “biotalous tuo myös ympäristöhyötyjä” (ibid., 15). Ympäristökäsitteistölle löytyy lukuisia eri merkityksiä, mutta niiden normalisaatioprosessi on hyvin pitkällä. Siksi uskon, että tässäkin mainitsemani esimerkit ovat lukijalle ymmärrettäviä: on selvää, että toimintaympäristöstä puhuttaessa ei viitata ekologiseen biosfääriin vaan sosiaalis-poliittis-taloudellisiin ulottuvuuksiin.

Mielekkäämpää onkin tarkastella biotalousstrategian arvopohjaa suhteessa elävään luontoympäristöön. Ekomodernisaation teorian valossa asennoituminen on melko selvä; luonnon tarjoamat resurssit ja ympäristö kokonaisuudessaan nähdään talouden toiminnan alaisina järjestelminä. Asenne ilmenee dokumentin eri vaiheissa, esimerkiksi ydintavoitteiden yhteydessä:

Suomen kansallisen biotalousstrategian tavoitteena on luoda uutta talouskasvua ja uusia työpaikkoja biotalouden liiketoiminnan kasvulla sekä korkean arvonlisän tuotteilla ja palveluilla, turvaten samalla luonnon ekosysteemien toimintaedellytykset. (Biotalous -hanke, 3.)

Lainauksesta voi huomata, kuinka talouskasvun kiistämätön eetos on strategiasadussa usein toistettu mantra. Tekstissä toistuvasti asetetaan taloudelliset hyödyt ensisijaiseksi ja vasta sen jälkeen mainitaan, kuinka *samalla* turvataan ekosysteemin toimintaedellytykset. Ajatusleikkinä on mahdollista pohtia tekstille vaihtoehtoa: olisiko irvokasta todeta, että ekosysteemien hyvinvointia on parannettava ja kehitettävä, kun *samalla* turvataan talouden ja siitä nauttivien ihmisten toimintaedellytykset? Tekstissä implikoidaan, kuinka talous kaikessa hyvydessään tarjoaa myös luonnolle edellytykset jatkaa olemassaoloaan ja toimintaansa. Markkinatalouden termistö laajennetaan koskettamaan myös ekosysteemeitä ja luontoa, vaikka toisaalta biomassoja tuottavan luonnon mielletään olevan koko talousjärjestelmän olemassaolon ehto. Luonnonvarojen niukentuminen ja niiden hinnannousu linjataan strategiassa kasvavan

kysynnän seuraukseksi (ibid., 5). Laajoihin ympäristöongelmiin tai esimerkiksi talouden toiminnan haittapuoliin teeman yhteydessä ei pureuduta lainkaan, vaan tilanteen tulkinta tehdään täysin toisesta näkökulmasta: “Siksi raaka-aineiden saatavuudesta ja käytön tehokkuudesta muodostuu uusi kilpailuetu” (ibid., 5). Positiivisen näkökulman ja asenteen löytäminen ekologisen kriisin suurista ongelmista on lähes ihailtavaa, mutta tämä ihmiskeskeinen talousihanne sulkee muut tarinan mahdolliset kehityskaaret väistämättä keskustelun ulkopuolelle.

Strategiasadun pääteesit noudattavat markkinatalouden ihanteita ja pyrkivät ensisijaisesti taloudelliseen kasvuun *kestävä kehityksen* periaatteita noudattaen. Tarinassa kestävä kehitys otetaan itsestäänselvyytenä, jota ei sen tarkemmin tarvitse selittää auki. Termin vaikutus levittäytyy strategiassa käytettyyn käsitteistöön: tekstissä puhutaan esimerkiksi kestävästä taloudesta, kestävästä biotaloudesta, kestävästä ratkaisusta (esim. ibid., 3), metsien kestävästä hyödyntämisestä (ibid., 9), kestävästä maataloudesta, vesihuollosta sekä liikkumisesta (ibid., 11), kestävästä rakentamisesta (ibid., 17), kuntien kestävästä hankinnoista ja kestävästä kulutusvalinnoista (ibid., 23). Strategiateksti ja siinä esitetyt toimenpiteet antavat selvän viestin siitä, kuinka “Yhteisesti hyväksytyillä pelisäännöillä on pystyttävä osoittamaan, että biomassojen hyödyntäminen on Suomessa kestävällä pohjalla” (ibid. 29). Kestävyys ei ole tekstissä siis ainoastaan kaunis ideologinen sana, vaan sen määrittämisongelma tiedostetaan. Strategiatekstille tyypillisesti toimenpiteitä *mittaroidaan*, jotta niiden toimeenpanoa ja etenemistä voidaan helpommin seurata (ks. Pälli 2009). Kestävyyteen liittyvät indikaattorit, sertifikaatit ja kriteerit ovat tärkeässä asemassa strategian toimenpidelistalla (Biotalous -hanke 2014, 29), joten kestävyuden voi sanoa olevan tekstissä selvästi esiin tuotu arvo. Samalla teksti painottaa voimakkaasti kriteerien ja sääntelyn toteuttamista siten, että “Suomella on mahdollisuus hyödyntää biomassavarojaan monipuolisesti kasvavan ja kestävä biotalouden tarpeisiin” (ibid., 29). Kestävyydelle ei laajan biotalousnarratiivin yhteydessä siis kuitenkaan anneta tarkkaa määritelmää, vaan sanaa tyydytään toistelemaan osana biotalouden voittamatonta uljautta.

Kestävän talouskasvun ja hyvinvoinnin teemat ovat keskeisiä läpi strategiatekstin. Huomionarvoista on niiden kohdentuminen nimenomaan suomalaisille (esim. ibid., 6).

Globaalit haasteet, kuten luonnonvarojen ehtyminen ja ilmastonmuutoksen hillitseminen tuodaan tarinassa ohimennen ilmi, ja Suomi nähdään tärkeänä ongelmanratkaisujen tarjoajana. Narratiivin asenne keskittyy kuitenkin ensisijaisesti kansalliseen etuun, suomalaisten hyvinvointiin ja talouden kilpailukykyyn. Kilpailuasetelma nähdään tärkeänä sekä Suomen sisällä, yritysten välisenä, että kansainvälisessä mittakaavassa, jossa Suomi nousee biotalouden avulla menestyksekkääksi talousvoittajaksi. Pelkän antroposentrismen lisäksi arvomaailma strategiassa on siis ehdottoman suomalaisuuskeskeinen. Talouden jatkuva ja mahdollisesti voimakas kasvu asetetaan tarinassa ratkaisevaksi arvopohjaksi, jonka lisäksi talouteen liittyviä tavoittelemisen arvoisia teemoja ovat vaihtotaseen, huoltovarmuuden ja energiaomavaraisuuden parantaminen (ibid., 8). Myös tehokkuus on narratiivissa toistuva teema, jonka lisäksi siinä korostuu poliittisen ja taloudellisen toiminnan dynaamisuus ja nopeus. “Suomen biotalouden kehittymisen kannalta on erityisen tärkeää saada nopeasti aikaan uutta yritystoimintaa ja uudistaa nykyistä, jotta voimme vastata edelläkävijänä biotalouden kasvumahdollisuuksiin” (ibid., 11). Tämä ensisijaisesti liiketoimintayritysten huomisiin voittoihin painottuva asenne asettaa “biotalous talouden uutena aaltona” -argumentin kyseenalaiseen valoon. Tarinallisesti ne eivät sulje toisiaan pois, mutta biotalousstrategiassa esiin nostetut *toimintaympäristön* muutokseen tähtäävät toimenpiteet tuntuvat keskittyvät ensisijaisesti talouden (nopeisiin) voittoihin, eikä niinkään systeemiseen muutokseen.

Luontoarvot nostetaan yhdeksi osa-alueeksi biotaloussadun ulottuvuuksia. Luonnon kuvaillaan olevan hyvinvoinnin lähde ja terveyttä edistävät hyvinvointipalvelut koetaan tärkeäksi osaksi biotaloutta (ibid., 17). Painopiste on yllätyksettömästi taloudellisissa vaikutuksissa:

Luonnonarvoilla ja luonnonvaroja ylläpitävillä prosesseilla on suuri merkitys biotaloudelle. Nämä ekosysteemipalvelut tarjoavat meille mahdollisuuksia monenlaisen liiketoimintaan. (ibid., 17.)

Tärkeimpänä hyötynä luontoarvoissa on niistä saatavat tulot, esimerkiksi luontomatkailun myötä. Lisäksi toimenpideoiossa tuodaan ilmi, kuinka luontoon perustuva kulttuuritoiminta “vahvistaa mielikuvia, joiden avulla biotalouden palvelujen kysyntää voidaan lisätä” (ibid., 27). Ekologisesti kestävä elinkeinotoiminta on tämänkin toimenpidekohdan tavoitteena, mutta sen ympärille rakentuva tarina korostaa nimenomaan rahan ja maineen arvoa pääasiallisina

mittareina voitosta. Luontoarvoilla vaikuttaa biotalousstrategiassa olevan siis välineellinen funktio ja arvo, mutta luonnonympäristön itseisarvosta tarina vaikenee.

Suomen biotalousstrategia noudattaa selkeästi strategiatekstilajille tyypillisiä piirteitä (Pälli 2009). Tekstissä painotetaan vision sekä strategisten päämäärien lisäksi biotalouden *menestystekijöitä*, jotka esitetään selkeälinjaisena kokonaisuutena hyödyntäen teemaan soveltuvaa erikoiskäsitteistöä. Strategiatekstin mahdollinen monitulkintaisuus häivytetään tehokkaasti koherentin narratiivin johdonmukaiseen etenemiseen. Biotalousstrategiasta on selvästi luettavissa esiin narratiivisuuden kautta luotu tarina-avaruus, joka implikoi onnellista ja harmonista maailmaa niin ympäristön, yhteiskunnan kuin taloudenkin suhteen. Aineistossa annetaan useille eri käsitteille ja ajatuksille tarkasti rajattuja merkitysulottuvuuksia, jotka aktiivisesti muodostavat biotalouden nuorta diskurssikenttää. Biotalousstrategiassa usealla eri tasolla. Erityisesti tarina, jossa Suomi subjektina kulkee kohti voitokasta ja valoisaa tulevaisuutta hyödyntäen biotalouskäsitteistön mahdollistamia etuja, on tekstiaineistossa perustellusti luettavissa esiin.

5. LOPPUPÄÄTELMÄT

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka ekomodernisaation diskurssi ilmenee Suomen politiikassa ja minkälainen on biotalouden ympärille rakennettu narratiivi. Tutkimuksen selkeyttämiseksi jaottelin analyysini kolmeen eri osioon aineistojen perusteella. Luvussa 3.1 tarkastelin Suomen hallitusohjelmia vuosilta 1979–2015 hahmottaen päälinjoja ekomodernisaation suomalaisesta kehityskaaresta. Luvun 3.2 analyysi keskittyi biotalouden käsitteen omaksumisprosessiin Suomen politiikassa. Analyysissä hahmotin biotalousnarratiivin alkuperää lukien käsitteeseen liittyviä diskursseja esiin valtiopäiväasiakirjoista. Tutkimuksen neljännessä luvussa analysoin Suomen biotalousstrategiaa (2014) yksityiskohtaisemmalla narratiivisella otteella keskittyen tarinamuotoisten valtakeinojen esiin lukemiseen. Analyysini perustui Michel Foucault'n valtateorioihin, joiden mukaan vallankäyttö ilmenee muun muassa diskursiivisessa muodossa kielenkäytön kautta. Lähtökohtana toimi ajatus siitä, että valta luo tilaa tiedon muodostamiselle ja vastavuoroisesti tieto synnyttää mahdollisuuksia käyttää valtaa. Narratiivisen tutkimusmenetelmän avulla selvitin aineistostani, minkälaisia tarina-avaruuksia ja tarinoita biotalouden käsitteen yhteydessä esitetään. Tutkimuksesta käy ilmi, kuinka aktiivisella tiedontuotannolla vaikutetaan poliittisiin linjauksiin ja maailmankuvien rakentamiseen. Ekomodernisaation teoria toimi tutkimuksessani tärkeänä viitekehysenä, johon biotalouden narratiivisen muodostumisen sovitin.

Kestävän kehityksen diskurssi on itsessään jo yksi todiste siitä, kuinka suomalainen politiikka on vahvasti omaksunut ekomodernisaation mukaisen ajattelu- ja asennemallin. Ekomodernisaatio merkitsee Suomen politiikassa muun muassa sitä, että eri ympäristöpolitiikan ulottuvuuksia on aktiivisesti yhtenäistetty ja muutettu taloudellisesti mitattavampaan suuntaan. Pääviestinä ekomodernissa ideologiassa on usko teknologian kehityksestä ja talouden välineistä ympäristökriisien ratkaisijoina. Varsinkin 1990-luvulta lähtien Suomen politiikassa kyseinen näkemys on selvästi havaittavissa, esimerkiksi energia- ja ilmastostrategioiden yhteydessä. Mitä lähemmäs nykyhetkeä tarkasteluni ulottui, sitä enemmän markkinatalouteen läheisesti liittyvät käsitteet valtasivat alaa ympäristöpoliittisissa politiikkadokumenteissa. Tieteen arvostus ekomodernisaatiossa näkyy myös suomen poliittisessa kontekstissa, mutta laajojen ekologisten kriisien yhteydessä on ilmiselvää, ettei tiede tarjoa valmiita ohjauskeinoja ongelmien

ratkaisuiksi. Poliittikka on 2000-luvulle tultaessa pääosin yksimielistä siitä, että esimerkiksi ilmastonmuutos on viipyilemättömiä toimenpiteitä vaativa ihmiskunnan toimintaan merkittävällä tasolla vaikuttava uhka. Toimivien ratkaisukeinojen, poliittisten toimenpiteiden ja lähestymistapojen valinta johtaa poliittiseen kamppailuun eri näkemysten välillä niin globaalilla tasolla, kuin kansallisessa kontekstissa. Markkinatalouden asema poliittista toimintaa määrittävänä tahona vaikuttaa selvästi myös ympäristöpoliittiseen päätöksentekoon. Ekomodernia näkemystä haastavia katsantokantoja ei suomalaisessa valtionpolitiikassa ole enää viimeisen parinkymmenen vuoden aikana havaittavissa. Ekomodernisaatiosta on tullut hallitseva diskurssi ja siitä eroavat käsitykset yhteiskunnan luontosuhteesta on rajattu poliittisen vallankäytön ulkopuolisiksi, merkityksettömiksi vaihtoehtonarratiiveiksi.

Suomen hallitusohjelmat muodostavat suppean, mutta hedelmällinen aineiston ekomodernisaation esiinlukemiseksi. Ympäristöpoliittisten instituutioiden kehitys on myös nähtävissä ohjelmien kautta, ja tämä kehityskaari ilmentää osaltaan diskurssin kehitystä. Suomessa esimerkiksi ympäristöministeriö perustettiin vasta vuonna 1983 (Haila & Jokinen 2001, 13), jonka jälkeen sen sisältämät toimialat ovat muuttuneet muutamaan kertaan. Suomessa ekologisiiin kriiseihin liittyvä päätöksenteko linkittyy uudistuvan diskurssin myötä vahvasti erityisesti maa- ja metsätalousministeriöön ja työ- ja elinkeinoministeriöön, joiden lisäksi esimerkiksi valtiovarainministeriöllä vaikuttaa olevan aiheessa enemmän vaikutusvaltaa, kuin ympäristöministeriöllä. Kiinnostava käänne suomalaisen ekomodernisaation kehityksessä on pääministeri Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelma (2015), jossa kestävän kehityksen ideologia on pitkälle omaksuttu, mutta ympäristöpolitiikasta ei ohjelmassa puhuta lainkaan. Ekologisista ongelmista ja ympäristöön liittyvistä teemoista puhutaan siis eri käsitteillä kuin aiemmin, mikä on osoitus diskurssikentän jatkuvasta muutoksesta.

Käsitteiden lisäksi myös politiikan sisältölinjaukset kokevat muutosta: uusien käsitteenmäärittelyiden ja tarinakokonaisuuksien kautta poliittinen puhe järjestää todellisuutta ja rakentaa uusia mielikuvamaailmoja. Ekomodernisaatiolle tyypillinen ympäristöpoliittisen vastuun siirtäminen yhä enemmän valtiolta yrityksille on nähtävissä selkeästi myös suomalaisessa politiikassa. 1980-luvulta alkanut *kestävän kehityksen* mantra vaikuttaa olevan korvautunut 2010-luvun Suomessa *kestävän kasvun* normatiivisella ihanteella. Biotalous

tarina pohjautuu tälle kestäväen kasvun ihanteelle, jota on lähes mahdotonta kiistää tai kritisoida. Suomen biotalousstrategia vahvistaa biotalouden tuoreinta määritelmää “talouden uutena aaltona”, kokonaisvaltaisena markkinatalouteen perustuvana järjestelmänä, jonka avulla yhteiskunnan ekologiset, taloudelliset ja sosiaaliset ongelmat ovat ratkaistavissa. 1980- ja 1990-lukujen ympäristöpolitiikka on *so last season*, ja se on korvattu uudella uljaalla biotaloudella. Ilmiö ei ole varsinaisesti uusi; kuten Juhani Tirkkonen ja Pekka Jokinen jo vuonna 2001 totesivat, ympäristökysymys on muuttunut “talous- ja energiapoliittiseksi kysymykseksi”, joka kiinnostaa laajaa toimijajoukkoa pääasiassa taloudellisten etujen takia (Jokinen & Tirkkonen 2001, 75). Nykypolitiikassa Tirkkosen ja Jokisen kuvailema poliittisen diskurssin kehityskulku on entistä selvemmin havaittavissa.

Ennako-oletustani siitä, että biotalous on osa yhteiskunnallisen ekomodernisaation prosessia, voi analyysin valossa pitää paikkansapitävänä argumenttina. Sidosryhmien, tutkimustiedon, osallistavien hankkeiden ja kilpailukyvyn painottaminen biotalouden tarinassa osoittavat sen olevan suora sovellus ekomodernista ajattelutavasta. Tutkimukseni osoittaa, kuinka tuoreudestaan huolimatta biotalouden käsite on laajasti käytössä suomalaisen yhteiskunnan eri osa-alueilla. Käsitteenä biotalous on monitahoinen ja ymmärrettävissä useasta eri näkökulmasta, mutta valtiovallan tekstin- ja tiedontuotantoinstituutit vakiinnuttavat ja täten legitimoivat tiettyä käsitystä biotaloudesta merkityksellistämällä sitä kielen kautta. Kansainvälisessä tutkimuksessa biotalouden käsitteen kiistanalaisuus ja sitä koskevat ristiriidat on huomioitu useiden tutkijoiden toimesta, mutta poliittinen tekstinarratiivi jättää käsitteellisen kontingentiuden huomioimatta pyrkiessään normalisoimaan biotalouden kautta toteutettavia vallankäytön muotoja. Suomen poliittisessa kontekstissa luotu biotalousnarratiivi painottaa ennen kaikkea monta eri alaa ja tahoja yhdistävän “uuden” ilmiön taloudellisia *mahdollisuuksia*. Suomen biotalousstrategia soveltui narratiivisen tutkimuksen kohteeksi mainiosti, sillä teksti sisälsi runsaasti narratiivisia elementtejä. Tarinallisuutta analysoimalla luin esiin biotalousstrategiassa implikoituja todellisuuskuvia ja arvomaailmoja.

Biotalousstrategian analyysi osoittaa, kuinka suomalainen biotalouskäsitelmä vahvistaa ekomodernisaatiolle ominaista käsitystä luonnosta talouden alaisena järjestelmänä. Vaikka strategiassa puhutaan luontoarvoista, ne nähdään vain välineinä liikevoittojen tavoittelussa.

Suomen kansallinen etu ja positiivisen maakuva luominen ovat talouskasvun ohella tärkeimpiä arvoja biotalousnarratiivissa. Biotalous ympäri maailmaa luotu tarinan maailma sisältää runsaan määrän positiivisia ihanteita, kuten hiilineutraalius, kestävyys, hyvinvointi, työllisyys, resurssitehokkuus ja älykkyys. Strategian ollessa ensimmäinen laatuaan Suomessa sen luomalla mielikuvamaailmalla on paljon merkitystä aiheeseen liittyvien tulevaisuuden ratkaisujen kannalta. Väitän, että strategian laatijat ovat olleet tietoisia tästä ulottuvuudesta ja ovat tarkoituksellisesti luoneet kattavan, voittamattoman yleisnarratiivin ohjaamaan ja muuttamaan asenteita sekä konkreettisia päätöksiä. Positiiviset normatiiviset ihanteet ovat strategiassa heikosti perusteltuja, tekstin luottaessa enemmänkin kokonaiskuvaan luomiseen ja yhtenäisen tarinan ilosanomaan. Tarinassa kuvaillaan Suomi ja biotalous kilpailuun perustuvan sankarisadun voittajina. Kaikki mahdolliset uhat on tarinassa käännetty mahdollisuuksiksi ja tulevaisuudesta määrätietoisesti maalataan ruusunpunainen kuva. Tulevaisuuden lisäksi biotalousstrategia kirjoittaa uudestaan Suomen historiaa ja nykyisyyttä, mikä on tyypillistä narratiivisessa vallankäytössä.

Tutkimukseni mukaan on perusteltua esittää, että biotalous on ekologisen modernisaation diskurssin kehityksen mukainen tapa järjestää, yhdistää ja hallita ympäristökysymykseen liittyviä ongelmia. Biotalousnarratiivista on luotu eri diskursseja ja toimijoita yhdistävä hallitseva narratiivi, joka aktiivisen tiedontuotannon avulla pyrkii hiljentämään kaikki sen kanssa kilpailevat todellisuuskäsitykset. Biotalousnarratiivissa ja kaikenkattava brändääminen käyttää laajasti Foucault'n kuvailemia poliittisen vallan teknologioita, erityisesti diskurssien kautta tapahtuvaa maailmankuvien normalisointia. Kaksi viimeisintä Suomen hallitusta ovat konkreettisten ohjauskeinojen ja politiikkatoimien lisäksi voimakkaasti edistäneet biotalousnarratiivin asemaa yhteiskunnassa. Tästä esimerkkejä ovat muun muassa aiheesta käytävä runsas julkinen keskustelu, teemaan liittyvän käsitteistön esittely ja vakiinnuttaminen laajasti koko yhteiskunnan toimijakentälle yrityksiä, teollisuutta, järjestöjä ja organisaatioita myöten sekä johdonmukaiset, vaikkakin vaivihkaiset toimet poliittisten instituutioiden yhdenmukaistamiseksi narratiivin kanssa. Ekologisen modernisaation ideologian kehitykselle on ominaista osallistaminen ja monipuolisten sidosryhmien huomiointi politiikassa. Biotalousnarratiivissa tätä ulottuvuutta painotetaan paljon, mikä on luontevaa teeman monialaisuuden vuoksi. Kääntöpuolena ilmiössä voidaan kuitenkin nähdä tarpeellisen

demokraattisen vastakkainasettelun ja toimijakentän monipuolisuudesta kumpuavan rikkaan arvoväittelyn hiipumisena tai siirtymisenä vallan marginaaleihin. Tiedelähtöisyys ja asiantuntijoiden kuuleminen ovat sekä ekologisen modernisaation että biotalouden lähtökohtia, mutta tässäkin asiassa tulee muistaa, ettei tiede oletusarvoisesti tarjoa yksiselitteisiä ratkaisuja esitettyihin ongelmiin, ja tiedeyhteisön sisällä käydään myös jatkuvaa diskurssiväittelyä. Hallituksen linjaama panostus monipuoliseen tutkimukseen, innovaatioihin ja kehitykseen noudattaa samaa ideologista linjaa, kuitenkin sillä erolla, että suurin osa uusista tutkimushankkeista on suoraan asetettu biotalousnarratiivin sisäisiksi sen implikoimaa maailmaa tukien ja sen päämääriä toteuttaen.

Biotalous on käsitteenä muokkautunut paljon ajan kuluessa. Suomen biotalousstrategian esittämä määritelmä käsitteelle ja sen ympärille luotu narratiivi sivuuttaa biotalouden käsitehistorian ja muissa lähteissä sille annetut merkitykset ja perusteet. Biotalousstrategian tarkoitus on oikeuttaa nykypolitiikan toimintamalleja etupäässä mahdollistamalla yritysten talouskasvun Suomen luonnonvaroihin perustuvalla tuotannolla. Biotalousstrategian laajentaminen koskemaan koko taloutta ja biotalouden lanseeraaminen “uudeksi talousmalliksi” nähdäkseni vähentää tieteellisten periaatteiden merkitystä politiikkatoimien toimeenpanossa. Myös julkisen vallan rooli häivytetään markkinavoimien ja “yleisen yhteiskunnallisen muutoksen” verhon taakse. Tutkimukseni osoittaa, kuinka valtiovalta Suomessa on aktiivisesti hyödyntänyt tiedontuotantoa vallankäytön välineenä biotalouden tarinallistamisen kautta. Laajemmassa mittakaavassa ekomoderni ajattelumalli Suomessa näyttää syrjäyttäneen ympäristöpolitiikan keskustelut liikevoittoihin ja maineeseen keskittyvällä taloushegemonialla. Biotalousnarratiivi on osa jo pidempään jatkunutta trendiä, jossa markkinatalouden käsitteet, arvot ja toimintamallit valtaavat ympäristöongelmia käsittelevän poliittisen diskurssin.

Tutkimusta tehdessäni jouduin rajaamaan useita relevantteja aiheita sen ulkopuolelle. Konkreettisten politiikkatoimien ja ohjauskeinojen tarkastelu biotalouden kontekstissa vaatii hieman erilaista lähestymiskulmaa, mutta olisi ehdottoman kiinnostavaa arvioida biotalousstrategiassa esitettyjen toimien onnistuneisuutta, pohtia niiden seurauksia ja verrata arviointiprosessia alkuperäiseen biotalousnarratiiviin. Yhä useampi valtio maailmassa toteuttaa samankaltaisia strategioita ja politiikkaprosesseja, joten kansalliset vertailut ovat

ohjauskeinojen tasolla myös kiintoisa tutkimuskohde. Euroopan unioni on myös juuri päivittänyt oman biotalousstrategiansa, jonka tarkastelu ja vertailu avaisi näkökulmia biotalousnarratiivin kehittämisestä eurooppalaisella tasolla. Biotalousnäkökulmista läheisesti liittyvä ilmiö, jota en tässä tutkimuksessa ole sivunnut, on yritysten ja järjestöjen harjoittama lobbaus. Väitän, että sekä EU:n että Suomen tasolla biotalousstrategioiden ja biotaloutta koskevien politiikkalinjausten muovautumiseen ovat vaikuttaneet suuri joukko eri tahoja, jotka kokevat hyötyvänsä biotalouden tiettyyn suuntaan kulkevasta tarinasta. Myös biotalouteen liittyvät eduskuntakeskustelut ja julkinen yhteiskunnallinen keskustelu muilla areenoilla ovat mielestäni tutkimisen arvoisia kohteita. Erityisesti teollisuuden ja yritysten omaksumat omat biotaloustarinansa olisivat mielenkiintoisia analyysin kohteita.

LÄHDELUETTELO

Aineistot

Biotalous-dokumentit:

Biotalous -hanke (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2014). *Kestävää kasvua biotaloudesta – Suomen biotalousstrategia*. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavilla verkossa:

<https://biotalous.fi/wp-content/uploads/2014/07/Julkaistu_Biotalous-web_080514.pdf>. (viitattu 22.2.2019).

Eduskunta (2014). PTK 118/2014 vp. *Täysistunnon pöytäkirja 118/2014 vp*. Saatavilla verkossa:

<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+118/2014+ke+p+2>>. (viitattu 10.4.2019).

Eduskunta (2010). PTK 18/2010 vp. *Täysistunnon pöytäkirja 18/2010 vp*. Saatavilla verkossa:

<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+18/2010+ke+p+1>>. (viitattu 10.4.2019).

Euroopan komissio (2014.) Horizon 2020 lyhyesti – Euroopan unionin tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelma. Luxemburg: Publications Office of the European Union.

Saatavilla verkossa:

<https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_FI_KI0213413FIN.pdf>. (viitattu 10.4.2019).

Euroopan komissio (2012). *Innovating for Sustainable Growth: A Bioeconomy for Europe*.

Luxemburg: Publications Office of the European Union.

Tulevaisuusvaliokunta (2014). TuV 5/2014. *Kestävä kasvu*. Saatavilla verkossa:

<https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/tuvj_5+2014.pdf>. (viitattu 10.4.2019).

Tulevaisuusvaliokunta / Kuusi O., Kurppa S. & Pakkasvirta J. (toim.). (2010). TuV julkaisu

1/2010. *Löytöretkiä biopolitiikkaan – Suomen biopolitiikan haasteita ja näkökulmia globaaleissa puitteissa 2010–2050*. Saatavilla verkossa:

<https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/tuvj_1+2010.pdf>. (viitattu 10.4.2019).

- Tulevaisuusvaliokunta (2008). TuV julkaisu 2/2008. *Metsät ja metsäosaaminen Suomen vahvuutena – Kuinka vastata ilmastonmuutoksen ja muuttuneiden maailmanmarkkinoiden haasteeseen?* Saatavilla verkossa:
<https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/tuvj_2+2008.pdf>. (viitattu 10.4.2019).
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2010). TEM hanke TEM025:00/2010. *Biotalousryöryhmä*. Saatavilla verkossa: <https://tem.fi/hankesivu?tunnus=TEM025:00/2010>>. (viitattu 10.4.2019).
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2013a). TEM julkaisu 8/2013. *Kansallinen energia- ja ilmastostrategia*. Saatavilla verkossa:
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Selonteko/Documents/vns_2+2013.pdf>. (viitattu 10.4.2019).
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2013b). TEM julkaisu 33/2013. *Kestävää kasvua materiaalitehokkuudella – Työryhmän esitys kansalliseksi materiaalitehokkuusohjelmaksi*. Saatavilla verkossa:
<<https://tem.fi/documents/1410877/2864661/Kest%C3%A4v%C3%A4%C3%A4+kasvua+materiaalitehokkuudella+27022014.pdf>>. (viitattu 10.4.2019).
- Työ- ja elinkeinoministeriö / Kuisma J. (2011). TEM julkaisu 6/2011. *Kohti biotaloutta – Biotalous konseptina ja Suomen mahdollisuutena*. Saatavilla verkossa:
<<https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Kohti+biotaloutta+24022011.pdf>>. (viitattu 10.4.2019).
- Työ- ja elinkeinoministeriö (2014). TEM julkaisu 24/2014. *Suomi kestävän luonnonvaratalouden edelläkävijäksi 2050*. Saatavilla verkossa:
<<https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Suomi+kest%C3%A4v%C3%A4n+luonnonvaratalouden+edell%C3%A4vij%C3%A4ksi+2050+14112014.pdf>>. (viitattu 10.4.2019).
- Valtioneuvosto (2010a). VNK 15/2010. *Biotalous Suomessa – arvio kansallisen strategian tarpeesta: Biotalousryöryhmän loppuraportti 30.9.2010*. Saatavilla verkossa:
https://vnk.fi/documents/10616/622962/J1510_Biotalous+Suomessa+%E2%80%93+arvio+kansallisen+strategian+tarpeesta.pdf/3eec759b-b28f-4f11-a5b0-b4b48414504b?version=1.0>. (viitattu 10.4.2019).

- Valtioneuvosto (2015a). VNK007:00/2011 – 20.3.2015. Jyrki Kataisen ja Alexander Stubbin hallitusohjelmien loppuseuranta 2015. Saatavilla verkossa: <<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/321857/Hallitusohjelmien+loppuseuranta+032015.pdf/44d7de02-958c-4b1c-8633-201038a0f2f5/Hallitusohjelmien+loppuseuranta+032015.pdf.pdf>>. (viitattu 10.4.2019).
- Valtioneuvosto (2008). VNS 6/2008 vp. *Pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia*. Saatavilla verkossa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_6+2008.pdf>. (viitattu 10.4.2019).
- Valtioneuvosto (2014). VNS 1/2014 vp. *Valtioneuvoston metsäpoliittinen selonteko 2050*. Saatavilla verkossa: <<https://mmm.fi/documents/1410837/1504826/Mets%C3%A4poliittinen+selonteko+2050/8cf6fc1d-e5c3-464d-8817-a2dedfb12e58/Mets%C3%A4poliittinen+selonteko+2050.pdf>>. (viitattu 10.4.2019).
- Valtioneuvosto (2009). VNS 8/2009 vp. *Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ilmasto- ja energiapolitiikasta: kohti vähäpäästöistä Suomea*. Saatavilla verkossa: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_8+2009.pdf>. (viitattu 10.4.2019).
- Valtioneuvosto (2013). VNK 18/2013. *Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko: kestäväällä kasvulla hyvinvointia*. Saatavilla verkossa: <[https://vm.fi/documents/10616/1093242/J1813_Valtioneuvoston+tulevaisuusselonteko.p
df/dd3096ad-ec81-4077-bfba-
d48be835caa7/J1813_Valtioneuvoston+tulevaisuusselonteko.pdf.pdf?version=1.0](https://vm.fi/documents/10616/1093242/J1813_Valtioneuvoston+tulevaisuusselonteko.pdf/dd3096ad-ec81-4077-bfba-d48be835caa7/J1813_Valtioneuvoston+tulevaisuusselonteko.pdf.pdf?version=1.0)>. (viitattu 10.4.2019).
- Valtioneuvosto (2010b). VNS 11/2010 vp. *Älykäs ja vastuullinen luonnonvaratalous – Valtioneuvoston luonnonvaraselonteko eduskunnalle*. Saatavilla verkossa: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_11+2010.pdf>. (viitattu 10.4.2019).
- Valtiovarainministeriö (2011). VM 14a/2011. *Eurooppa 2020 -strategia – Suomen kansallinen ohjelma, kevät 2011*. Saatavilla verkossa: <<https://vm.fi/eurooppa-2020-strategia>>. (viitattu 10.4.2019).

Ympäristöministeriö (2014). Strategia: *Biotalous on talouden seuraava aalto*.

(verkkojulkaisu). Saatavilla verkossa: <[https://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Strategia_Biotalous_on_talouden_seuraava\(29259\)](https://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Strategia_Biotalous_on_talouden_seuraava(29259))>. (viitattu 10.4.2019).

Hallitusohjelmat:

Valtioneuvosto (1979). *Pääministeri Mauno Koiviston II hallituksen ohjelma 26.5.1979*.

Saatavilla verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/61-paaministeri-mauno-koiviston-ii-hallituksen-ohjelma>. (viitattu 9.4.2019).

Valtioneuvosto (1983). *Pääministeri Kalevi Sorsan IV hallituksen ohjelma 11.5.1983*.

Saatavilla verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/63-paaministeri-kalevi-sorsan-iv-hallituksen-ohjelma>. (viitattu 9.4.2019).

Valtioneuvosto (1987). *Pääministeri Harri Holkerin hallituksen ohjelma 30.4.1987*. Saatavilla

verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/64-paaministeri-harri-holkerin-hallituksen-ohjelma>. (viitattu 9.4.2019).

Valtioneuvosto (1991). *Pääministeri Esko Ahon hallituksen ohjelma 26.4.1991*. Saatavilla

verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/65-paaministeri-esko-ahon-hallituksen-ohjelma>. (viitattu 9.4.2019).

Valtioneuvosto (1995). *Pääministeri Paavo Lipposen hallituksen ohjelma 13.4.1995*.

Saatavilla verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/66-paaministeri-paavo-lipposen-hallituksen-ohjelma>. (viitattu 9.4.2019).

Valtioneuvosto (1999). *Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelma 15.4.1999*.

Saatavilla verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/67-paaministeri-paavo-lipposen-ii-hallituksen-ohjelma>. (viitattu 9.4.2019).

Valtioneuvosto (2003). *Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelma 24.6.2003*.

Saatavilla verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/68-vanhasen-hallituksen-ohjelma>. (viitattu 9.4.2019).

Valtioneuvosto (2007). *Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma 19.4.2007*.

Saatavilla verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/69-paaministeri-matti-vanhasen-ii-hallituksen-ohjelma>. (viitattu 9.4.2019).

- Valtioneuvosto (2011). *Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011*. Saatavilla verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/72-paaministeri-jyrki-kataisen-hallituksen-ohjelma>. (viitattu 9.4.2019).
- Valtioneuvosto (2015b). *Ratkaisujen Suomi: Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015*. Saatavilla verkossa: <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelmat/-/asset_publisher/73-stubb-24-6-2014-29-5-2015->. (viitattu 9.4.2019).

Kirjallisuus

- Alhanen K. (2007). *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Barry A. (2005). *Michel Foucault*. Sivut 244–259 teoksessa: Carver T. & Martin J. (toim.). (2005). *Palgrave advances in continental political thought*. Basingstoke England; New York: Palgrave Macmillan.
- Bennich T. & Belyazid S. (2017). *The Route to Sustainability – Prospects and Challenges of the Bio-Based Economy*. MDPI Open Access Journals – Sustainability 2017, vol. 9, issue 6. Saatavilla verkossa: <https://www.mdpi.com/2071-1050/9/6/887?utm_campaign=Sustainability_TrendMD_0&utm_medium=cpc&utm_source=TrendMD>. (viitattu 13.4.2019).
- Beringer K., Lovio R., Temmes A., Jalas M., Kivimaa P. & Heiskanen E. (2017). *Suomi seuraaville sukupolville – Taloudellisten murrosten käsikirja*. Helsinki: Into kustannus Oy.
- Biber-Freudenberger L., Basukala A. K., Bruckner M. & Börner J. (2018). *Sustainability Performance of National Bio-Economies*. MDPI Open Access Journals – Sustainability 2018, vol. 10, issue 8. Saatavilla verkossa: <https://www.mdpi.com/2071-1050/10/8/2705?utm_campaign=Sustainability_TrendMD_0&utm_medium=cpc&utm_source=TrendMD>. (viitattu 13.4.2019).
- BIOS-tutkimusyksikkö. (2017). *Julkinen kirje 24.3.2017*. Saatavilla verkossa: <<https://bios.fi/julkilausuma/julkilausuma240317.pdf>>. (viitattu 21.4.2018).
- Birch K., Levidow L. & Papaioannou T. (2010). *Sustainable Capital? The Neoliberalization of Nature and Knowledge in the European “Knowledge-based Bio-economy”*. MDPI

- Open Access Journals – Sustainability 2010, vol. 2, issue 9. Saatavilla verkossa: <<https://www.mdpi.com/2071-1050/2/9/2898pdf?view%3Dinline>>. (viitattu 13.4.2019).
- Birner, R. (2018). *Bioeconomy Concepts*. Sivut 17–38 teoksessa: Lewandowski I. (ed.) *Bioeconomy – Shaping the Transition to a Sustainable, Biobased Economy*. (2018). Cham: Springer.
- Bugge M. M., Hansen T. & Klitkou A. (2016). *What is the Bioeconomy? A Review of the Literature*. MDPI Open Access Journals – Sustainability 2016, vol. 8, issue 7. Saatavilla verkossa: <<https://www.mdpi.com/2071-1050/8/7/691>>. (viitattu 11.4.2019).
- De Besi M. & McCormick K. (2015). *Towards a Bioeconomy in Europe: National, Regional and Industrial Strategies*. MDPI Open Access Journals – Sustainability 2015, vol. 7, issue 8. Saatavilla verkossa: <<https://www.mdpi.com/2071-1050/7/8/10461>>. (viitattu 11.4.2019).
- Dryzek J. S. (2013). *The politics of the earth : Environmental discourses* (Third edition painos). Oxford: Oxford University Press.
- Enriquez J. (1998). *Genomics and the World's Economy*. Science -journal, 14.8.1998. Vol. 281, Issue 5379, sivut 925–926. Saatavilla verkossa: <https://science.sciencemag.org/content/281/5379/925?casa_token=wsaTQ4rnSH4AAA AA:Z8FVRWWMysDVUnS6CVSAAAsRFoDAwOmKCCh1QLkkV6msITPgs_wEhmBvkc8vzvkvtsGcm1pI8Eh5sSA>. (viitattu 13.4.2019).
- Euroopan komissio. (2012). *Innovating for Sustainable Growth : A Bioeconomy for Europe*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- Euroopan komissio. (2018). *Land use and forestry regulation for 2021–2030*. Verkkosivusto: <https://ec.europa.eu/clima/policies/forests/lulucf_en>. (viitattu 21.3.2018).
- Euroopan komissio. (2005). *New Perspectives on the Knowledge-Based Bio-Economy – Conference report*. European Commission’s Research DG, Interpretation DG, Conference Directorate & UK Presidency of the EU 2005. Saatavilla verkossa: <http://edz.bib.uni-mannheim.de/daten/edz-bra/gdre/05/kbbe_conferencereport.pdf>. (viitattu 13.4.2019).
- Foucault M. (1981). *The history of sexuality. vol. 1, an introduction*. Harmondsworth: Penguin.
- Foucault M. & Gordon C. (1986). *Power/knowledge : Selected interviews and other writings 1972–1977* (Repr painos). Brighton: Harvester Press.

- Glegg, S. R. (1993). *Narrative, Power, and Social Theory*, sivut 15–45 teoksessa: Mumby D. K. (toim.). (1993). *Narrative and social control : Critical perspectives*. Newbury Park (Calif.): Sage.
- Haila Y. (2001). “Ympäristöherätys”. Sivut 21–47 teoksessa: Haila Y. & Jokinen P. (toim.). (2001). *Ympäristöpolitiikka : Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Haila Y. & Jokinen P. (toim.). (2001). *Ympäristöpolitiikka : Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Hajer M. A. (1995). *The politics of environmental discourse : Ecological modernization and the policy process*. Oxford: Clarendon Press.
- Hall S. (2009). *Foucault: Power, Knowledge and Discourse*. Sivut 72–81 teoksessa: Wetherell M., Taylor S. & Yates S. J. (2009). *Discourse Theory and Practice – a Reader*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: SAGE Publications.
- Heikkinen, H. L. T. (2010). *Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena*. Sivut 143–159 teoksessa: Aaltola J., Aaltola J. & Valli R. (2010). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. II, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (3. uud. ja täyd. painos). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hildén M., Hallanaro E., Karjalainen L. & Järvelä M. (2013). *Uusi luonnonvaratalous – Onko biomassaa avain kestävään kasvuun?* Helsinki: Gaudeamus.
- Hirvilammi T. & Massa I. (2009). *Ympäristösosiaalipolitiikan lähtökohtia*. Sivut 102–129 teoksessa: Massa I. (toim.). (2009). *Vihreä teoria : Ympäristö yhteiskuntateorioissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Husa S. (1995). “Foucault’lainen metodi”. Sivut 42–48 lehdessä *niin & näin*, nro 3/95. Tampere: *niin & näin*. Saatavilla verkossa: <<https://netn.fi/artikkeli/foucaultlainen-metodi>>. (viitattu 28.12.2018).
- Hyvärinen M. (toim.). (2010). *Beyond narrative coherence*. Philadelphia (Pa.): John Benjamins Pub. Company.
- Hyvärinen M. (2006). *Towards a Conceptual History of Narrative*, sivut 20–41 julkaisusarjassa: Hyvärinen, Matti; Korhonen, Anu; Mykkänen, Juri (toim.) (2006). COLLeGIUM: *Studies Across Disciplines in the Humanities and Social Sciences, Volume 1: The Travelling Concept of Narrative*. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies. Saatavilla verkossa: <<http://hdl.handle.net/10138/25742>> (viitattu 23.7.2018).

- Hänninen, V. (2010). *Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä*. Sivut 160–178 teoksessa: Aaltola J., Aaltola J. & Valli R. (2010). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. II, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (3. uud. ja täyd. painos). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC: 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories – Volume 2 – Energy [verkkojulkaisu]. (2006). Saatavilla verkossa: <<http://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/vol2.html>> (viitattu 22.4.2019).
- Jokinen P. (2001). *Ympäristö ja politiikka – Ympäristöhallinto poliittisena toimijana*. Sivut 78–89 teoksessa: Haila Y. & Jokinen P. (toim.). (2001). *Ympäristöpolitiikka : Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen P. & Tirkkonen J. (2001). *Ympäristö ja politiikka – Ympäristöhallinnon vakiinnuttaminen ja toimiala*. Sivut 65–77 teoksessa: Haila Y. & Jokinen P. (toim.). (2001). *Ympäristöpolitiikka : Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Järvikoski T. (2009). *Ympäristösosiologian teoriakamppailuja*. Sivut 78–101 teoksessa: Massa I. (toim.). (2009). *Vihreä teoria : Ympäristö yhteiskuntateorioissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kelly M. G. E. (2009). *The political philosophy of Michel Foucault*. New York: Routledge.
- Laine M. & Jokinen P. (2001). *Ympäristö ja politiikka – politiikan ulottuvuudet*. Sivut 47–65 teoksessa: Haila Y. & Jokinen P. (toim.). (2001). *Ympäristöpolitiikka : Mikä ympäristö, kenen politiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Lewandowski I. (toim.) (2018). *Bioeconomy – Shaping the Transition to a Sustainable, Biobased Economy*. Springer International Publishing. Saatavilla verkossa: <<https://www.springer.com/gp/book/9783319681511>>. (viitattu 14.4.2019).
- Majer S., Wurster S., Moosmann D., Ladu L., Sumfleth B. & Thrän D. (2018). *Gaps and Research Demand for Sustainability Certification and Standardisation in a Sustainable Bio-Based Economy in the EU*. MDPI Open Access Journals – Sustainability 2018, vol. 10, issue 7. Saatavilla verkossa: <<https://www.mdpi.com/2071-1050/10/7/2455>>. (viitattu 13.4.2019).
- Massa I. (toim.). (2009). *Vihreä teoria : Ympäristö yhteiskuntateorioissa*. Helsinki: Gaudeamus.

- Massa I. (1995). *Epävarman yhteiskunnan ympäristöpolitiikka*. Sivut 7–38 teoksessa: Massa I. & Rahkonen O. (toim.). (1995). *Riskiyhteiskunnan talous : Suomen talouden ekologinen modernisaatio*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mumby D. K. (toim.). (1993). *Narrative and social control : Critical perspectives*. Newbury Park (Calif.): Sage.
- Munslow A. (2007). *Narrative and history*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mustalahti I. (2017). *The responsive bioeconomy: The need for inclusion of citizens and environmental capability in the forest based bioeconomy*. Sivut 3781–3790 lehdessä: Elsevier – Journal of Cleaner Production, vol. 172. Saatavilla verkossa: <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652617313021>>. (viitattu 21.4.2019).
- Priefer C., Jörissen J. & Frör O. (2017). *Pathways to Shape the Bioeconomy*. MDPI Open Access Journals – Resources 2017, vol. 6, issue 1. Saatavilla verkossa: <<https://www.mdpi.com/2079-9276/6/1/10/htm>>. (viitattu 11.4.2019).
- Pälli P. (2009). *Strategia merkitysneuvotteluna: strategiakeskustelun ja -tekstin vuorovaikutuksesta*. Sivut 75–88 lehdessä Puhe ja kieli, nro 29/2, 2009. Saatavilla verkossa: <<https://journal.fi/pk/article/view/4787/4485>>. (viitattu 18.4.2019).
- Sairinen R. (2009). *Ympäristöhallinnan monet teoriat*. Sivut 130–150 teoksessa: Massa I. (toim.). (2009). *Vihreä teoria : Ympäristö yhteiskuntateorioissa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sillanpää M. & Ncibi C. (2017). *A Sustainable Bioeconomy – The Green Industrial Revolution*. Springer international Publishing. Saatavilla verkossa: <<https://www.springer.com/gp/book/9783319556352>>. (viitattu 14.4.2019).
- Staffas L., Gustavsson M. & McCormick K. (2013). *Strategies and Policies for the Bioeconomy and Bio-Based Economy: An Analysis of Official National Approaches*. MDPI Open Access Journals – Sustainability 2013, vol. 5, issue 6. Saatavilla verkossa: <<https://www.mdpi.com/2071-1050/5/6/2751>>. (viitattu 11.4.2019).
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry. (2014). *Ollako vai eikö olla: askelkuvio biotaloudelle – Suomen luonnonsuojeluliiton katsaus biotalouden muotoihin ja kestävyyydestä käytyyn keskusteluun Suomessa ja EU:ssa*. Saatavilla verkossa: <https://www.sll.fi/app/uploads/2018/10/biotalous_raportti_sll_2014.pdf>. (viitattu 21.4.2018).

White House. (2012). *The National Bioeconomy Blueprint*. Washington. Saatavilla verkossa: <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/microsites/ostp/national_bioeconomy_blueprint_april_2012.pdf>. (viitattu 18.4.2019).

WCED – World Commission on Environment and Development & Brundtland G. H. (1987). *Our common future* (Repr. 2009). Oxford ; New York N.Y.: Oxford University Press.